



EU VET programme



Program EU za reformu srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini
Projekat finansira Evropska unija

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE



PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Izdavač:
EU VET program

Financira Europska unija

Realizira:
Aalborg Tekniske Skole, Danska
u suradnji s
Aarhus Tekniske Skole, Danska i
Center za poklicno izobraževanje, Slovenija

Uređivačka skupina:
Selveta Hot
Sabina Huseinbegović
Radmila Janković
Vesna Jevtić
Sanja Lulo
Robert Mešeg

Lektori:
Fatima Hodžić Omerović
Ignancija Radić
Radmila Janković

Tehnička priprema:
Nino Hasanović

Tisk:
PrintCom d.o.o. Tuzla

Naklada:
8.000

Ovaj primjerak je besplatan
svibanj 2006.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Europske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Ugovarača i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Europske unije.

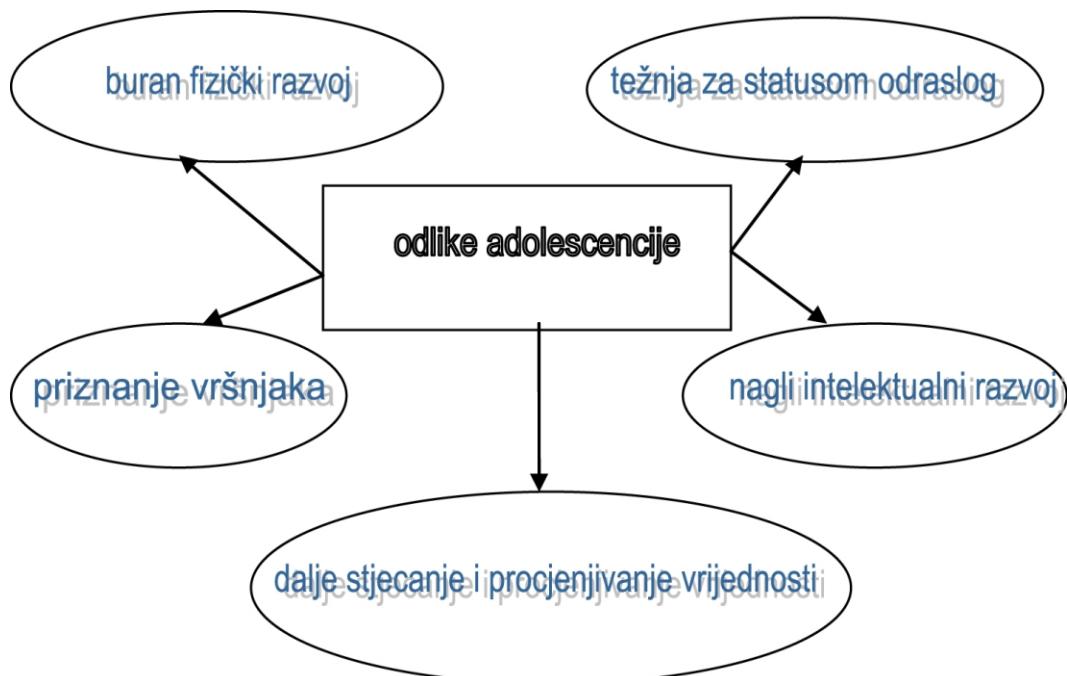
1.
UVOD

1.1.

Poznavanje osobnosti učenika

A

dolescencija kao najburnije razdoblje u životu čovjeka odlikuje se::



Ključni problem suvremenog odgoja je nedovoljno poznavanje učenika. Suvremena psihologija traži od nastavnika poznavanje:

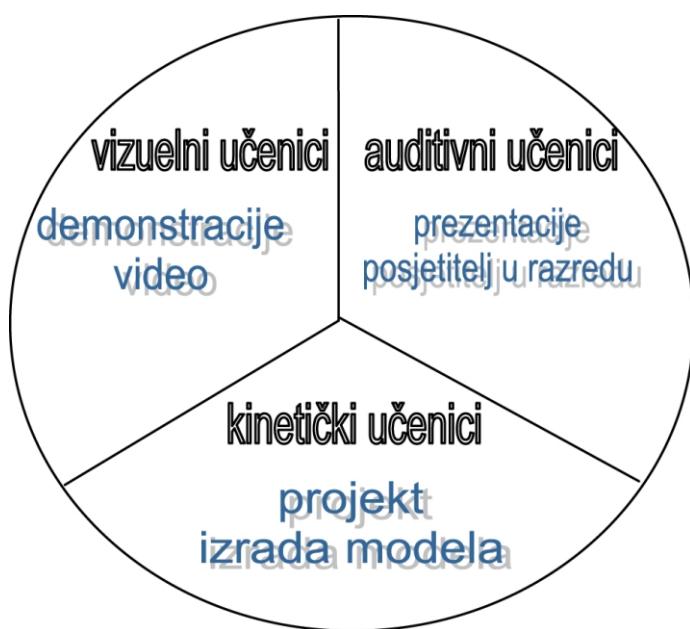
- tipova osobnosti,
- motivaciju,
- stilove učenja,
- komunikaciju i
- emocionalnu klimu u učionici.

Problem autoriteta je jedan od osnovnih problema u sazrijevanju adolescenata. Sukobljavanje s odraslima i odmjeravanje „snaga“ dovodi do sazrijevanja. **Postoje tisuće poruka neprihvaćanja koje nastavnici nesvesno šalju svojim učenicima.** Te poruke onemogućavaju komunikaciju, usporavaju, inhibiraju ili potpuno zaustavljaju dvosmjerni proces komunikacije, koji je neophodan kako bi se pomoglo učenicima riješiti probleme koji

ometaju njihovo učenje. U razdoblju adolescencije događaju se velike promjene. Učenik razvija samopoštovanje kad nešto postigne, ali ga gubi kad mu se kaže da to postignuće nije dovoljno. Upravo bi i jedna od osnovnih uloga nastavnika trebala biti razvijanje samopouzdanih, tolerantnih, samostalnih mladih ljudi. Jedan od značajnih faktora u poticanu učenika je poznavanje i razvijanje njihovih sposobnosti.

Tipovi osobnosti prema sposobnostima primanja informacija:

- vizuelni učenici preferiraju vidjeti informaciju,
- auditivni učenici preferiraju čuti informaciju,
- kinetički učenici uče najbolje kada rade i nešto prave.

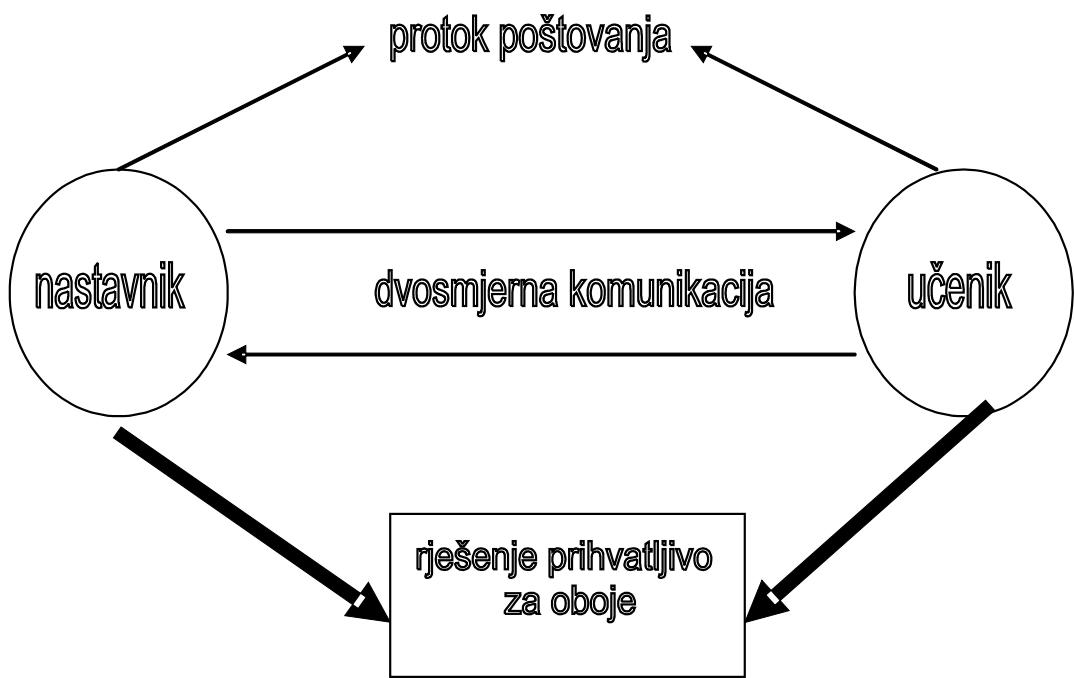


Primjer primjene određenih nastavnih metoda

Često se radi nepoznavanja osobnosti učenika događaju konflikti između nastavnika i učenika. Konfliktne situacije treba posmatrati kao zdrave, nedekstruktivne i prirodne događaje u životu učenika i nastavnika.

Na dijagramu se može uočiti da su nastavnik i učenik predstavljeni u krugovima iste veličine, što znači da među njima ne postoji razlika u moći. Nacrtani su u horizontalnoj vezi, a ne u vertikalnoj što znači da nijedna strana nije superiornija. Dvosmjernom komunikacijom se omogućava svakoj strani izraziti ono što nosi u sebi (potrebe ili osjećanja).

Upravo se na ovakav način, poznavanjem osobnosti učenika, uspostavljanjem komunikacije sa uzajamnim poštovanjem, može uspostaviti nastava u kojoj moć postaje neprimjetna i nevažna. Nastavnik izbjegava koristiti moć. Učenik to zna i zato mu nije potrebna moć koju bi iskoristio za kontranapad.



1.2. Stilovi učenja



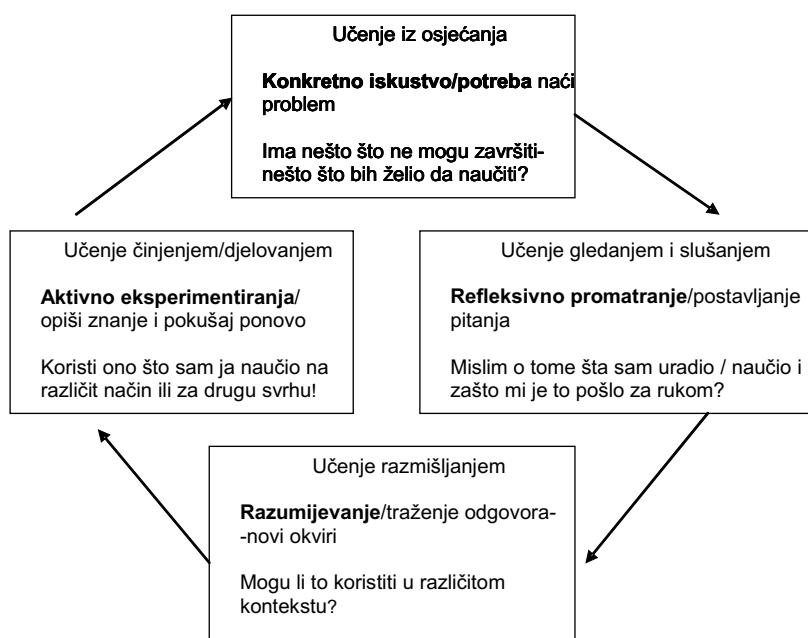
Učenje je mijenjanje ponašanja pod utjecajem stečenog iskustva, vježbi, prakticiranja.

U definiciji školskog učenja ističe se

- usvajanje znanja,
- vještina,
- stavova.

Sposobnost učenja je najvažnija vještina koju možemo steći.

Stilovi učenja opisuju način na koji učimo i kako se odnosimo prema stvarima i svakodnevnim situacijama u životu.



Kolbov ciklus učenja

Različiti učenici počinju na različitim mjestima u ovom ciklusu. Efikasno učenje koristi sve stupnjeve.

■ Etape ciklusa učenja

Konkretno iskustvo	Učenje iz osjećanja
<ul style="list-style-type: none"> ▶ osobno uključivanje u svakodnevne situacije ljudi, ▶ oslanjanje više na osobna osjećanja nego sustavan pristup problemima, ▶ mogućnost oslanjanja na osobnu nepristrasnost i sposobnost adaptiranja na promjene. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ učenje iz specifičnog iskustva ▶ povezivanje s ljudima ▶ senzitivnost za osjećanja i ljude.
Refleksivno promatranje	Učenje gledanjem i slušanjem
<ul style="list-style-type: none"> ▶ razumijevane ideja i situacija s različitih točaka gledanja, ▶ oslanjanje na strpljenje, objektivnost i pažljiv sud, ▶ ne poduzima se nepotrebno bilo koja akcija, ▶ oslanjanje na vlastite misli kako bi se formiralo mišljenje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ pažljivo promatranje prije donošenja suda, ▶ promatranje stvari iz različitih perspektiva, ▶ traženje značenja stvari.
Apstraktno razmišljanje	Učenje razmišljanjem
<ul style="list-style-type: none"> ▶ upotreba logike i ideja da bi se razumjeli problemi ili situacije, ▶ oslanjanje na sustavno planiranje i razvijanje teorija i ideja za rješavanje problema. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ logična analiza ▶ sustavno planiranje, ▶ pristupanje intelektualnom razumijevanju situacije.
Aktivno eksperimentiranje	Učenje činjenjem
<ul style="list-style-type: none"> ▶ učenje poprima aktivnu formu- ▶ eksperimentiranje sa uticajem i mijenjanjem situacije, ▶ praktičan pristup i postojanje svijesti o tome šta vam polazi za rukom, suprotno promatranju situacije. ▶ vrednjujete završetak posla - vidite rezultate vašeg utjecaja i domišljatosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ sposobnost da se stvari završe, ▶ preuzimanje rizika, ▶ utjecanje na ljudе i događaje kroz akciju.

U nekim od navedenih vještina, bolji smo ili slabiji od drugih.

Razvili smo svoj omiljeni stil učenja.

Vrste stilova učenja:

- akomodativni,
- divergentni,
- konvergentni,
- asimilativni.

<p>Akomodativni stil učenja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ kombinira metode učenja od konkretnog iskustva i apstraktnog eksperimentiranja. <p>Karakteristike:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ primarno uče iz praktičnog iskustva, ▶ uživaju u ostvarivanju planova i osobnom uključivanju u aktivnosti; ▶ ponašanje u skladu sa intuitivnim iskustvima radije nego s logičkim analizma, ▶ u rješavanju problema više se oslanjaju na ljudе zbog informacija nego na vlastite tehničke analize. 	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ završavanje poslova, liderstvo, preuzimanje rizika; <p>Nedostaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Ne prihvatanje sugestija, praktičnih planova, ciljeva <p>Sklonosti profesijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ menadžment, državna uprava, administracija u obrazovanju, marketing, maloprodaja.
<p>Razvijanje ovog stila učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ posvetite se ciljevima, ▶ tražite nove zgodne prilike, ▶ utječite na druge i predvodite ih, ▶ budite osobno uključeni, ▶ surađujte sa ljudima; 	
<p>Divergentni stil učenja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ kombinira korake učenja od konkretnog iskustva i refleksivnog promatranja. <p>Karakteristike:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ najbolji su u sagledavanju konkretnih situacija s različitim točaka gledišta, ▶ radije promatraju nego poduzimaju akciju, ▶ imaju široke kulturne interese i vole prikupljati informacije. 	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ imaginativne sposobnosti, razumijevanje ljudi, genijalnost ideja; <p>Nedostaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ nemogućnost prepoznavanja problema i povoljnijih prilika; <p>Sklonosti profesijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ književnost, pozorište, televizija, novinarstvo, socijalni rad, psihologija, policija, bolnička služba;
<p>Razvijanje ovog stila učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ budite otvoreni za ljudska osjećanja, ▶ razvijanje sposobnosti procjenjivanja, ▶ slušajte nepričasno, ▶ sakupljajte informacije. 	
<p>Konvergentni stil učenja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ kombinira korake učenja od apstraktnog razmišljanja i aktivnog eksperimentiranja. <p>Karakteristike:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ pronalaženje praktične upotrebe ideja i teorija, ▶ donošenje odluka baziranih na pronalaženju rješenja za pitanja ili probleme, ▶ radije savladavanje tehničkih problema i zadataka nego društvenih i međuljudskih odnosa. 	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ rješavanje problema,donošenje odluka, deduktivno rezoniranje, definiranje problema; <p>Nedostaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ nedostatak fokusa,ne preispitivanje ideja, raštrkane misli; <p>Sklonosti profesijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ rudarstvo, šumarstvo, poljoprivreda, ekonomija, graditeljstvo, informatika, fizika, medicina;
<p>Razvijanje ovog stila učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ stvaranje novih načina razmišljanja i djelovanja, ▶ eksperimentiranje s novim idejama, ▶ izbor najboljeg rješenja, ▶ postavljanje ciljeva, ▶ donošenje odluka. 	

<p>Asimilativni stil učenja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ kombinira korake učenja od apstraktнog razmišljenja i refleksivnog promatranja. <p>Karakteristike:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ razumijevanje velikog broja informacija i njihovo stavljanje u sažetu, logičku formu, ▶ zainteresiranost za apstraktne ideje i koncepte, ▶ nalaze da je važnije da teorija ima logičku čvrstoću od praktične vrijednosti; 	<p>Prednosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ planiranje, stvaranje modela, definiranje problema razvijanje teorija; <p>Nedostaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ nesposobnost učenja na pogreškama, nesustavan pristup; <p>Sklonosti profesijama:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ obrazovanje, ministarstvo, sociologija, zakonodavstvo, matematika, fizika, biologija;
<p>Razvijanje ovog stila učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ organiziranje informacija, ▶ izgradnju pojmovnih modela, ▶ testiranje teorija i ideja, ▶ dizajniranje eksperimenata, ▶ analiziranje količine podataka 	

Mi možemo poboljšati svoju efikasnost u učenju ako poboljšamo korake koje nismo dovoljno koristili.

Je li moguće istražiti i razviti kod učenika i nastavnika potencijale učenja ako znamo njihove preferirane stiline učenja?

Kako se znanje o stilovima učenja može koristiti?

<p>Iz nastavnikove perspektive:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ povećati svijest o činjenici da učenici uče na različite načine, ▶ povećati svijest o činjenici da sadržaj koji se treba podučavati može biti ponuđen na različite načine - kako bi se našli novi pristupi sadržaju; ▶ povećati svijest o osobnom stilu učenja i nastavnikovoj praksi. 	<p>Iz učenikove perspektive</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ povećati svijest o osobnom načinu učenja; ▶ povećati svijest o osobnim potencijalima i i na taj način razvijati slabije strne, ▶ biti sposoban za izbor različitih pristupa učenju.
---	--

Test, otkrivanje osobnog stila učenja - samoocjenjujući test

■ Uputa

- Od vas će se tražiti da popunite 12 rečenica.
- Svaka ima četiri završetka.
- Poredajte završetke za svaku rečenicu na osnovu toga kako se svaka od njih uklapa s vašim načinom učenja, npr.:

4

2

3

1

Kada učim: Sretan sam Brz sam Logičan sam Pažljiv sam

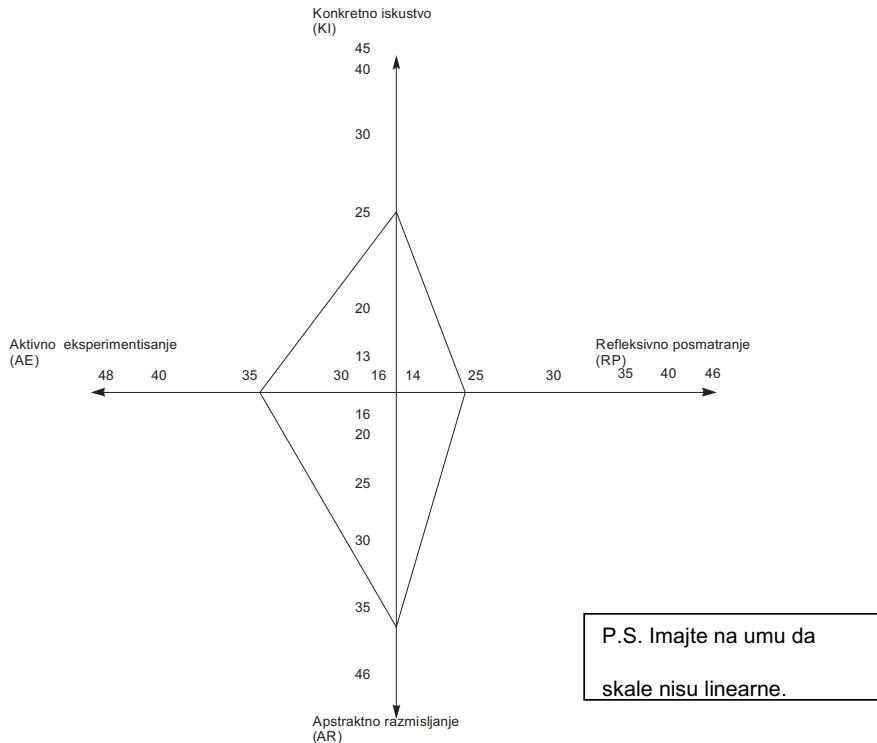
Upamtite:

- 4 = Najviše mi odgovara
- 3 = Relativno mi odgovara
- 2 = Slabo mi odgovara
- 1 = Najmanje mi odgovara

1. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Volim uključiti svoja osjećanja	<input type="checkbox"/> Volim gledati i učiti	<input type="checkbox"/> Volim razmišljati o idejama	<input type="checkbox"/> Volim raditi nešto
2. Najbolje učim kad:	<input type="checkbox"/> Vjerujem svojim predosjećanjima i osjećanjima	<input type="checkbox"/> Pažljivo slušam i gledam	<input type="checkbox"/> Oslanjam se na logično razmišljanje	<input type="checkbox"/> Radim naporno da bih sve završio
3. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Imam jaka osjećanja i reakcije	<input type="checkbox"/> Brzo odustajem i uzdržan sam	<input type="checkbox"/> Sklon sam promišljanjima	<input type="checkbox"/> Odgovoran sam za stvari
4. Učim s:	<input type="checkbox"/> Osjećanjima	<input type="checkbox"/> Promatranjem	<input type="checkbox"/> Razmišljanjem	<input type="checkbox"/> Činjenjem
5. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Otvoren sam za nova iskustva	<input type="checkbox"/> Gledam problem sa svih strana	<input type="checkbox"/> Volim da analizirati stvari, raščlanjujem ih na dijelove	<input type="checkbox"/> Volim isprobavati stvari
6. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Intuitivan sam	<input type="checkbox"/> Promatrač sam	<input type="checkbox"/> Logičan sam	<input type="checkbox"/> Aktivan sam
7. Najbolje učim iz:	<input type="checkbox"/> Osobnog odnosa	<input type="checkbox"/> Promatranja	<input type="checkbox"/> Racionalnih teorija	<input type="checkbox"/> Mogućnost i da isprobam i vježbam
8. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Osjećam se osobno uključenim u stvari	<input type="checkbox"/> Dam sebi vremena prije djelovanja	<input type="checkbox"/> Sviđaju mi se ideje i teorije	<input type="checkbox"/> Volim vidjeti rezultat svoga rada
9. Najbolje učim kad :	<input type="checkbox"/> Se oslanjam na svoja osjećanja	<input type="checkbox"/> Se oslanjam na svoja opažanja	<input type="checkbox"/> Se oslanjam na svoje ideje	<input type="checkbox"/> Mogu sam isprobati nešto
10. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Osoba sam koja prihvaca	<input type="checkbox"/> Rezervirana sam osoba	<input type="checkbox"/> Racionalna sam osoba	<input type="checkbox"/> Odgovorna sam osoba
11. Kad učim:	<input type="checkbox"/> Uključim se	<input type="checkbox"/> Volim prosmatrati	<input type="checkbox"/> Procjenujem stvari	<input type="checkbox"/> Volim biti aktivnan
12. Najbolje učim kad:	<input type="checkbox"/> Sam prijemčiv i bez predrasuda	<input type="checkbox"/> Pažljiv sam	<input type="checkbox"/> Analiziram ideje	<input type="checkbox"/> Praktičan sam
UKUPAN broj poena iz svakog stupca	Stupac 1 _____ KI	Stupac 2 _____ RP	Stupac 3 _____ AR	Stupac 4 _____ AE

■ Analiza testa

- U donjem dijagramu stavite točku na svaku od četiri koordinate koje odgovaraju vašim KI, RP, AR i AE rezultatima. Povežite tačke s linijama i dobit ćete oblik "zmaja"!

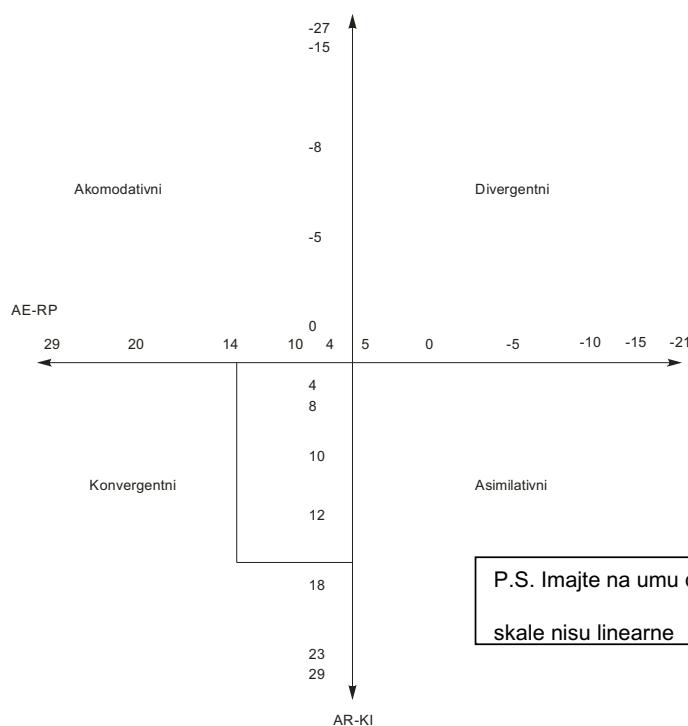
Dijagram 1.

Oblik i pozicija "zmaja" pokazuje koje načine učenja najviše, a koje najmanje koristite.

Unesite vaše rezultate za četiri modela učenja KI, RP, AR, AE i oduzmite kako je naznačeno.

$$\boxed{} - \boxed{} = \boxed{}$$

$$\boxed{} - \boxed{} = \boxed{}$$

Dijagram 2.

Sada imate profil učenja/stil učenja koji možete razvijati.

Važno je znati da temelji učenja leže u pronalaženju Kolbovog ciklusa učenja, npr. upotrebom svih stilova učenja

Primjer pronalaženja Kolbovog ciklusa učenja

Učenje iz osjećanja Konkretno iskustvo/potrebno je naći problem: Ima nešto što ne mogu završiti-nešto što bih želio naučiti?	► Kratak uvod o temi epa Odiseja, ► Navesti da je jezik "Odiseje" simboličan: Lofofazi, Kiklopi, Kirka, Sirene , Scila i Haribda, Kalipsa; ► Što bih želio naučiti? • U čemu je simbolično značenje sirenskog zova?
Učenje gledanjem i slušanjem Refleksivno promatranje/postavljanje pitanja: Mislim o tome šta sam uradio / naučio i zašto mi je to pošlo za rukom?	► Pripremiti odlomak iz "Odiseje", ► Izražajno čitanje i slušanje, ► skupni rad/heterogene skupine; Pitanja: • Tko mu je otkrio tajnu o čarobnom zovu Sirena? • O čemu pjevaju Sirene? • S kakvim opasnostima se suočava Odisej? • Kako spašava sebe, a kako mornare?
Učenje razmišljanjem Razumijevanje/traženje odgovora - novi okviri: Mogu li to koristiti u različitom kontekstu?	Pitanja: • Zašto je Odisej podijelio tajnu s mornarima? • Objasnite, je li mjerama zaštite više "kaznio" sebe ili mornare? • Koje njegove osobine dolaze do izražaja? • Što je izraženo u pričanjima o Odisejevim nedaćama na moru? • Objasni simbolično značenje sirenskog zova?
Učenje činjenjem/djelovanjem Aktivno eksperimentiranje/ opisi znanje i pokušaj ponovo: Koristi ono što sam ja naučio na različit način ili za drugu svrhu	Pitanja: • U čemu je suvremeniji aspekt lika? • Kako čovjek postupa pred opasnostima i izazovima suvremenog svijeta? • Kako doživjeti najdublje iskustvo, a ne stradati? Želim istražiti značenja: Scile i Haribde, Kalipse ...

Sposobnost učenja i rješavanja problema može se poboljšati na tri načina:

1. Razvijanjem učenja i radnih odnosa s ljudima čije jake strane su suprotne vašima;
2. Poboljšanjem sklada između jačine vašeg stila učenja i životne situacije;
3. Vježbanjem i razvijanjem vještine učenja u sferi vaših slabosti u učenju.

■ Strategija 1.

Razvijajte odnose podrške. To je najlakši način poboljšanja svoje vještine učenja.

- Prepoznajte jake strane vlastitog stila učenja i radite na njima;
- Vrednjujte različite stilove učenja drugih ljudi;
- Probleme rješavajte s drugima;
- Radite sa suradnicima suprotnih vještina učenja,

Kako?

Ako imate konvergentan stil učenja, razvijaćete i druge stilove učenja na način da:

- razmjenjujete ideje s osobama koje su konkretnije, orientirane kao divergentni tip;

Ako imate divergetni stil učenja , razvijaćete i druge stilove učenja na način da:

- promatraste preuzimanje rizika i aktivnog eksperimentiranja, s osobama orientiranim kao akomodativni tip.

■ Strategija 2.

Poboljšajte sklad između jačine vašeg stila učenja i životne situacije;

Kako?

Poboljšajte sklad između stila učenja i zadataka reorganizirajući njihove prioritete i aktivnosti:

- koncentrirajte se na zadatke koji leže u području vašeg stila učenja;
- osloniti se na druge u područjima njihovih jakih strana učenja

Za neke ljudе ovo može značiti promjenu karijere ili radnog mesta ka novim poljima gdje se oni osjećaju mnogo više "kao kod kuće", s vrijednostima i vještinama koje se od njih traže.

■ Strategija 3.

Postanite fleksibilniji. To se postiže ispravljanjem vaših slabosti u procesu učenja:

- postajući fleksibilnim nosite se s problemima različitih vrsta;
- bićete prilagodljiviji u izmijenjenim situacijama.

Kako?

Razvijte dugoročan plan.

Tražite:

- poboljšanja i rezultate mjesecima i godinama radije nego odmah;

- sigurne situacije za praksu;
- situacije koje testiraju vaše nove vještine , ali koje vas neće kazniti zbog neuspjeha.

Nagradite sebe - to je mukotrpan posao!

■ **Vježba: Razvoj stilova učenja**

Šta sugerirati nastavnicima u namjeri da razviju kod učenika, npr.: akomodativni stil učenja?

Šta sugerirati učenicima da bi razvili akomodativni stil učenja?

Nastavnici će rezimirati karakteristike, prednosti, nedostatke i razvojne potencijale.

Primjer konkretnog zadatka za učenike

Predmet: Maternski jezik Modul: Mediji, Jedinica Radio, - rezultat učenja: Uređivanje i pripremanje radio emisije.	
Zadatak: Kako u radio emisiji predstaviti učeničko poduzetništvo - na regionalnoj školskoj izložbi? Radu skupni/ šest skupina po četiri učenika;	
Zadaci	Razvijanje vještina akomodativnog stila učenja
1. sat	
Sastavljanje plana	<ul style="list-style-type: none"> ▶ osobno uključivanje, ▶ suradnja s drugim učenicima, ▶ posvećivanje cilju.
Izbor vođe u skupni	<ul style="list-style-type: none"> ▶ preuzimanje rizika, ▶ utjecaj na druge, predvođenje, ▶ suradnja s drugim učenicima.
Podjela aktivnosti u skupni	<ul style="list-style-type: none"> ▶ izbjegavanje beznačajnih aktivnosti, ▶ timski rad, ▶ osobno uključivanje, ▶ pripremanje za poslove u maloprodaji, menadžmentu, marketingu, administraciji.
2. sat	
Rad na konkretnim zadacima u pismenoj formi; Izbor najboljih priloga	<ul style="list-style-type: none"> ▶ razvijanje pismenog izražavanja, ▶ komentari, utjecaj na druge.
3. sat	
Snimanje emisije	<ul style="list-style-type: none"> ▶ vježbanje izražajnog čitanja, govorenja, ▶ završavanje posla.
Slušanje emisije	<ul style="list-style-type: none"> ▶ razvijanje komunikacijskih sposobnosti, ▶ traženje novih mogućnosti/objavljivanje priloga u školskom listu.

1.3.

Motivacija ličnosti

Razlike između pojedinih osoba, kao i karakteristični obrazci svake osobnosti, razvijaju se iz sličnosti i razlika u motivaciji, odnosno u ciljevima na koje se pojedinac usmjerava! Motivacija pojedinca predstavlja dinamički aspekt osobnosti, ona je **energetska i pokretačka snaga pojedinca**, usmjerava aktivnosti i upravlja ponašanjem, te je osnovica osobnosti svakog čovjeka.

Pored unutarnjih "pokretačkih snaga", vrlo je važna okolina te situacija u kojoj se pojedinac nalazi.

Elementi koji direktno utječu na motivaciju:

- **potrebe:** izazvane unutar pojedinca, tjeraju pojedinca da nešto traži ili izbjegava
- **pritisci:** izazvani su interakcijom sa okolinom
- **teme:** izazivaju ponašanje/ reakciju na određeni sadašnji događaj.



Interakcija ova tri elementa čini motivaciju i pokreće ličnost na aktivnosti!

U procesu obrazovanja postavlja se temeljno pitanje vezano za motivaciju, a to je:

Je li nastavnikov posao oblikovanje učenikove motivacije?

Ili

Je li nastavnikov posao pronalaženje učenikove motivacije?

U odgovoru na ovo pitanje moramo krenuti od sljedećih činjenica:

- obrazovanje je proces socijalizacije,
- pohađanje škole mora biti kroz iskustvo, aktivno sudjelovanje,
- postojanje osnovnog interesa za ono što uče,
- postojanje subjektivne motivacije,
- treba postojati "impuls" u procesu, koji može "zapaliti fitilj".

Za motivaciju, tj. "paljenje fitilja" važni su:

1. Samopouzdanje pri individualnom i skupnom radu;
2. Utjecaj sredine:(obitelj, izvannastavne aktivnosti, sport, prethodna iskustva.);
3. Psihomotorne sposobnosti: (vođenje zabilješki, aktivno slušanje, postavljanje i ostvarivanje ciljeva i funkcioniranje u timu).

Što utječe na jačanje motivacije učenika?

1. IZVANJSKI MOTIVATORI :

- ocjenjivanje / rezultati
- odnosi s drugima
- roditelji
- društvo
- škola
- nagrade / kazne
- izvannastavne aktivnosti
- organizacijske strukture
- ciljevi koje je moguće postići
- osmišljen proces podučavanja
- rad u skupni
- percepcija nastavnika

2. UNUTARNJI MOTIVATORI:

- sposobnost rješavanja problema
- radne navike
- ambicija, postavljanje i postizanje ciljeva
- samopouzdanje
- temperament
- sustav vrijednosti
- interesiranja
- afirmacija
- odgovornost

- doživljaj pritiska grupe
- osobni doživljaj percepcije nastavnika
- stilovi učenja
- svijest o postignuću / napredovanju

Što jača motivaciju, tj. što motivira učenike ?

1. Nastavnik i njegova uloga u nastavi

Učenika motivira kada nastavnik:

- daje konstruktivne i profesionalne komentare u vezi s radnim procesima, metodama i rezultatima učenika,
- potvrđuje sebe, tj. ima određeni autoritet ali nije autoritativan,
- razvija i usavršava svoje profesionalne i pedagoške vještine,
- ima prilagođen pristup različitim sposobnostima učenika,
- voli poučavati,
- uvijek dolazi na vrijeme,
- primjenjuje aktivnu nastavnu metodologiju.

2. Povratna informacija

Motivira učenike u vođenju dijaloga s nastavnikom i daje mogućnost međusobnih povratnih informacija:

- uloga učenika naspram uloge nastavnika,
- aktivnost učenika i nastavnika,
- dobrobit pojedinca i socijalno okruženje u razredu,
- očekivanje učenika vezano za formu i sadržaj podučavanja,
- planiranje aktivnosti učenja i podučavanja.

3. Odgovornost

Dajte nam pravila – onda ćemo preuzeti odgovornost!

Odgovornost za što?

- što škola očekuje od učenika
- za što učenik preuzima odgovornost

Iskustava iz prakse govore:

Odgovornost učenika

- tražiti smjernice i znanja od nastavnika i ostalih učenika,
- surađivati sa nastavnikom i drugim učenicima,
- proširivanje vlastitih vidika,
- pokazivati poštovanje za nastavnike i druge učenike,
- imati ambicije,
- eksperimentirati i pokušati raditi zadatke samostalno prije traženja, pomoći nastavnika,
- aktivno sudjelovati u podučavanju,
- držati se dogovora,
- pokazati odgovornost i samostalnost.

Odgovornost nastavnika

- upućivati učenike na različite izvore informacija,
- surađivati s učenicima,
- slušati učenike,
- pokazati poštovanje prema učenicima,
- ponuditi učenicima pomoć i povratnu informaciju,
- biti otvoren prema svim vrstama pitanja kada podučava,
- držati se dogovora,
- biti motiviran i predan u radu.

4. Podučavanje prilagođeno različitim sposobnostima učenika

Tijekom nastavnog procesa nastavnik bi trebao voditi računa o različito razvijenim sposobnostima učenika.

5. Primjena različitih metoda rada

Odabirom adekvatne nastavne metode (prilagođene rezultatima učenja) osigurava pojačanu motivaciju učenika.

Vodeći računa o prethodno navedenom nastavnik osigurava jačanje motivacije u nastavnom procesu.

1.4. Komunikacija

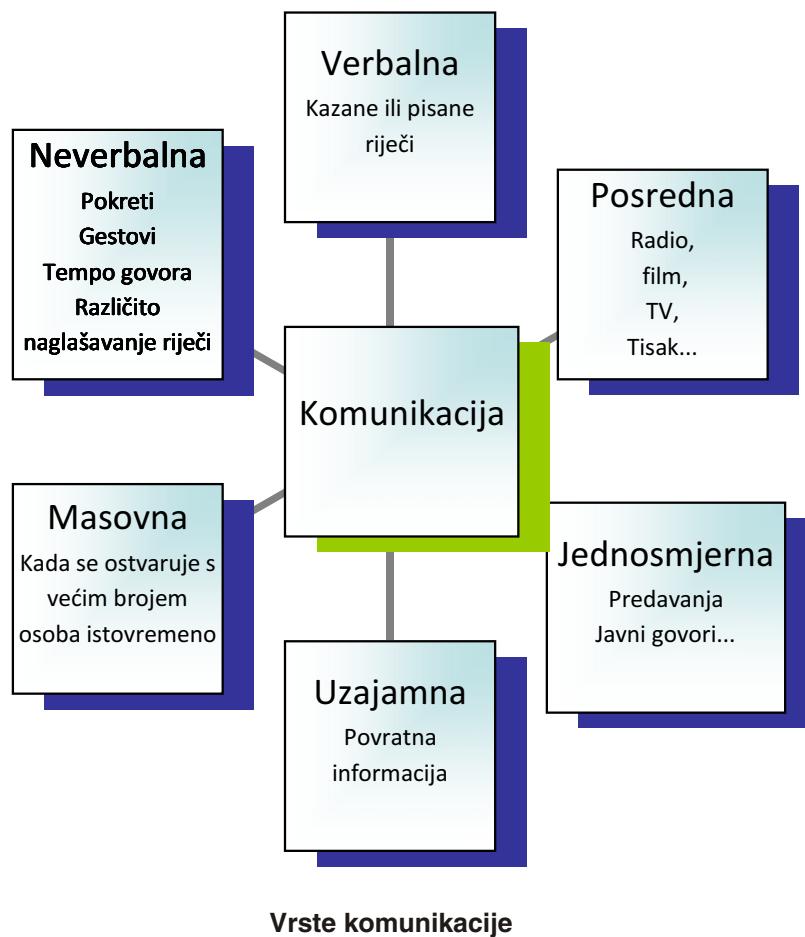
Nastavnik treba biti primjer dobrog komuniciranja.

Ciljevi i zadaci u razvoju komunikacijskih sposobnosti su sljedeći:

- sposobnost jasnog izražavanja vlastitih misli i osjećanja ;
- sposobnost ophođenja prema različitim mišljenjima i potrebama drugih;
- otvorenost za suradnju i zajednički život uprkos različitostima;
- sposobnost uspostavljanja i održavanja kontakta aktivnim slušanjem i nemetljivim pristupom u verbalnom komuniciranju;
- sposobnost ovladavanja konfliktom, suprostavljanjem na prihvatljiv način (braniti sebe ne ugrožavajući druge);
- pokazivanje interesiranja za potrebe drugih ljudi (suosjećajnost, solidarnost, tolerancija, prijateljstvo...);
- sposobnost lakog uspostavljanja i održavanja kvalitetne komunikacije;
- prilagođavanja vlastitog izražavanja socijalnim situacijama, sugovornicima i sadržaju komunikacije.

Komunikacija predstavlja složen proces koji se sastoji od tri ključna faktora, a to su:

1. pošiljatelj poruke
2. primatelj poruke
3. poruka (sve ono što predstavlja predmet "razmjene" u komunikaciji)



Vrste komunikacije

■ IZVORI NESPORAZUMA U KOMUNIKACIJI

Najčešći izvori nesporazuma u komunikaciji su sljedeći:

1. Autoritativen odnos u komunikaciji (dominiraju zapovijedi, hladan odnos, ne uvažava se inicijativa i mišljenje, ne ohrabruje se spontana komunikacija...);
2. Neiskrenost u komuniciranju;
3. Neobraćanje pažnje na povratnu informaciju (suviše monologa);
4. Odsustvo razgovora o kvalitetu međusobnog komuniciranja;
5. Pasivno slušanje (nezainteresiranost, odsutnost, nervozna, česti prekidi izlaganja...);
6. Nerazumljive ili nepotpune poruke:
 - nesposobnost jasnog izražavanja misli, želja i osjećanja,
 - nesposobnost razumijevanja jasno upućenih poruka (intelektualne ili druge barijere),
 - iskrivljene poruke (problemi u prijenosu poruke-loše pamćenje, namjerno iskrivljavanje, ogovaranje, kleveta...);

7. Niska razina kulture u govornoj komunikaciji i odsustvo takta (nezadovoljstvo, mrzovolja, nervosa, neodmjeren ton, prenemaganje, slaba procjena ŠTO, KADA, KOME, KAKO nešto reći);
8. Ne postoji razumijevanje za greške i nesnalaženje (nema međusobne podrške, nepovjerenje, sumnja...);
9. Antagonizam u komunikaciji (suprostavljanje na neprihvativ način, pretjerana borbenost, agresivnost u namjeri da se povrijedi-omalovaži sugovornik);
10. Naglašeni motivi koji nisu prosocijalnog karaktera (za dominacijom, želja za moći, vlašću, potčinjavanjem...);
11. Loša emotivna atmosfera za komunikaciju zbog neprimjerenih reakcija i osobina ličnosti:
 - aktivni oblici (pretjerana nametljivost, agresivnost, impulsivnost, grubost, neosjećajnost, mrzovoljnost, egocentričnost..),
 - pasivni oblici (preosjetljivost, krutost, zatvorenost, pretjerana uslužnost, nekritičko usuglašavanje, podilaženje, uzdržavanje od iskrenog iznošenja mišljenja...);
12. Velika razlika u godinama - generacijski jaz

■ POSTUPCI SUGOVORNIKA KOJI DEKOCENTRIRAJU PRIGODOM RAZGOVORA



Pokreti rukama:

- mahanje rukama (gestikulacija) u tijeku razgovora,
- držanje ruke na ustima, obrazu ili bradi,
- pokretanje ramenima "gore-dole" kao izraz nedoumice,
- prekrižene ruke na grudima,
- držanje ruku ispod stola.

Izrazi lica:

- osmjeh na licu iako sugovornik ne govori o smiješnom
- vidno izražavanje iznenađenja,
- podsmijeh kao izraz potcjenvivanja,
- pokazivanje nedoumice kod donošenja odluka,

- kolutanje očima u znak čuđenja,
- žmirkanje očima kao znak nerazumijevanja,
- često praćenje protoka vremena (na ručnom ili zidnom satu),
- klimanje glavom u znak odobravanja,
- vrćenje glavom kao znak neodobravanja.

Preporuka: U tijeku razgovora kontrolirati pokrete ruku i izraz lica, dok sugovornik govori ničim ne pokazivati osobno slaganje ili neslaganje (bar ne prerano pokazati), čuđenje ili iznenađenje jer ćemo sugovornika dekokcentrirati i ishod komunikacije neće biti onakav kakav bi trebao biti.

■ UTICAJ FIZIČKOG IZGLEDA NA KOMUNIKACIJU

Fizički izgled je jedan od faktora koji imaju značaja za komunikaciju, naročito na početku komunikacije. Ona je posebno važna za javljanje pozitivnih emocija u komunikaciji. Uspostavljanje raznovrsnih interpersonalnih odnosa u grupi ili odjeljenskoj zajednici, može biti zasnovano na fizičkoj privlačnosti pojedinaca.

Poznato je da od fizičkog izgleda pojedinca, nerijetko, zavisi izbor suradnika i stupanj njegove poželjnosti u radu i različitim drugim situacijama, kako u svakodnevnom životu tako i u školi. Mladi u svakodnevnim aktivnostima veoma često pridaju značaj svom fizičkom izgledu. Nije zanemariv ni izgled nastavnika, u smislu da bi bio prihvaćen ili ne od strane učenika.

■ KAKO UTJECATI NA POBOLJŠANJE KOMUNIKACIJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM RADU

Jeste li imali nastavnike koji su:

- obeshrabrivali osobni stav učenika(ili razmišljanje),
- usađivali strah,
- sramotili vas ili vaše drugove iz razreda,
- učenike nazivali pogrdnim imenima ili iskazivali negativna predviđanja o njihovoј budućnosti,
- rigidno provodili stroga pravila, bez obzira na osjećanja ili potencijale učenika,?

ili neke koji su:

- vas inspirirali da budete radoznali i kreativni,
- ohrabrivali vas prilikom stjecanja znanja,
- slušali vaše ideje,
- bili vaši mentori, a ne samo autoritativne figure,

- učili vas vrijednostima koje ćete pamtiti čitav život?

Kako možete postati pozitivan uzor za dijete na koje utječete? Kako možete doprijeti do djece koja su prestrašena ili stidljiva, agresivna ili arogantna, sanjalice ili djece s teškoćama u koncentraciji, djece s problemima u obitelji, ili djece s fizičkim hendikepima, djece izbjeglica ili povratnika,djece koja su patila tijekom rata i koja nose nevidljive ožiljke od emocionalnih rana?

Načini poboljšanja komunikacije

1. Pozitivna predviđanja od strane nastavnika

- kada nastavnik primijeti da se učenik trudi i postiže bolje rezultate, to ga motivira i pomaže mu da stekne povjerenje u vlastite mogućnosti;

2. Poklanjanje pažnje pravilnom učenju, a ne samo pravilnom odgovoru

- komentari o načinu učenja i davanje pravilnih uputa, postavljanje takvih zadataka koji omogućavaju učeniku pronalaženje rješenja problema;

3. Učionica treba biti mjesto gdje se učenik osjeća sigurnim i cijenjenim

- učenici se sigurno neće sjećati svake činjenice narednog dana ili mjeseca, ali sjećaće se nastavnikovog izraza lica, boje glasa pogotovo ako je nastavnik prepoznao nešto dobro u učeniku i to pohvalio i ako je pokušao da proces učenja učini zabavnijim;

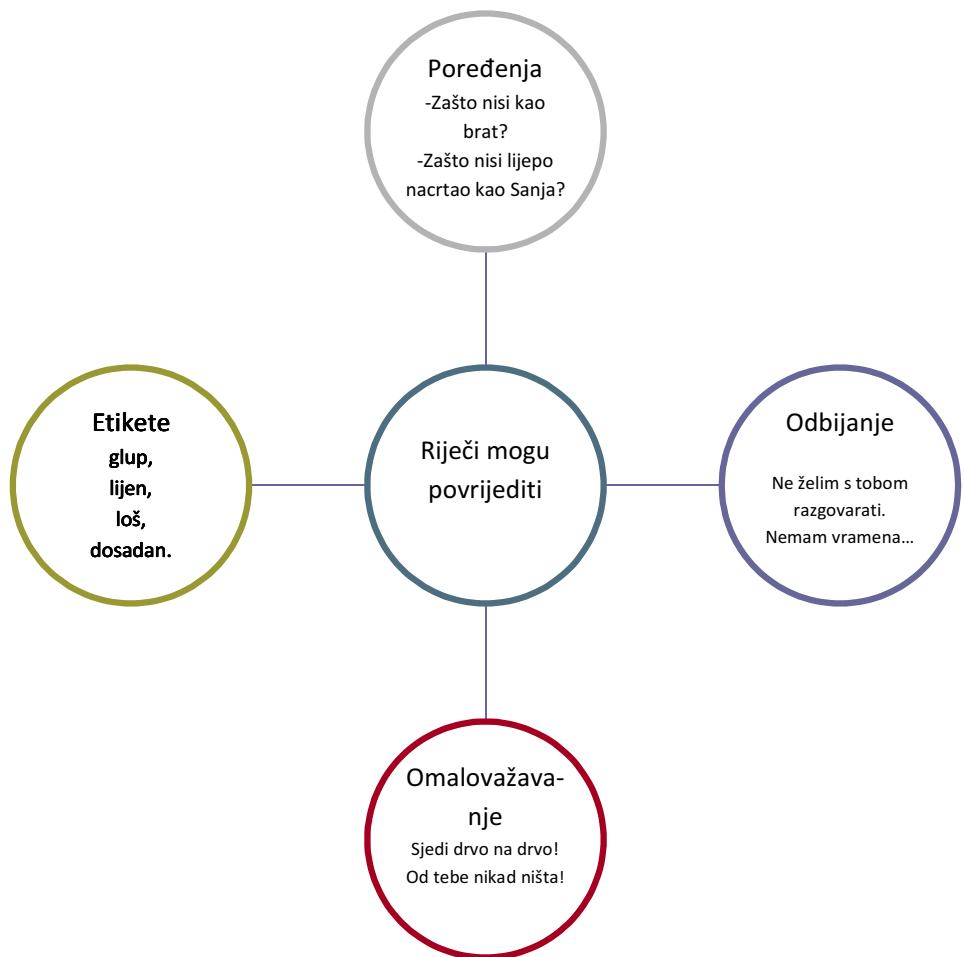
4. Izbjegavati negativna etiketiranja i loše prognoze

- ako se učeniku govori da je glup ili lijen, to ga demoralizira, čini da gubi samopouzdanje i lako odustaje od zadataka, on naprosto vjeruje nastavniku ako mu on stalno govori da je nesposoban, lijen, glup....;

5. Pohvaljivanje onoga što učenik dobro radi

- bilo da je to učenje, ponašanje, sportski uspjesi, rad u sekciji...

RIJEČI MOGU POVRIJEDITI



MOŽDA TO NISTE MISLILI. MOŽDA ĆETE TO UBRZO ZABORAVITI, ALI DIJETE NEĆE ZABORAVITI ONO ŠTO STE REKLI. ZATO MISLITE PRIJE NEGOT KAŽETE, JER OVAKVE IZJAVE MOGU UMANIJITI SAMOPOUZDANJE UČENIKA!

PORUKA S "JA"

Svrha poruke s "JA":

- pridobiti osobu da promijeni svoje ponašanje
- zadržati njegovo pozitivno osjećanje o sebi i njegovo samopouzdanje
- sačuvati dobar odnos

Obrazac "JA" poruke:

Kad ti _____ (opиште određeno ponašanje)

Ja se osjećam _____ (iskažite svoje osjećanje: drago vam je, ljuti ste, uplašeni, tužni. . . .)

Zato što _____ (iskažite potrebu koja je povezana s tim osjećanjem ili neku misao ili vjerovanje koje je povezano)

Ono što ja hoću je _____ (opишite određeno ponašanje koje bi udovoljilo dатoj potrebi)

Primjer:

Kada ti kuckaš olovkom

Ja se osjećam. iznervirano

Zato što takva buka ometa moj rad

Ono što bih ja željela je da prestaneš kuckati.



Primjeri:

- 1. Kroz hodnik se krećite polako i tiho, umjesto što trčite;**
- 2. Potrebno je završiti prethodni zadatak da bi smo prešli na novu aktivnost;**
- 3. Znam da tvoj rukopis može biti puno bolji;**
- 4. Prva tri zadatka si uradio točno, sada još samo završi ova dva;**
- 5. Žarke boje koristiš u svojim radovima one, zaista, utječu da tvoja slika djeluje kao živa.**

2.**AKTIVNA NASTAVNA METODOLOGIJA**

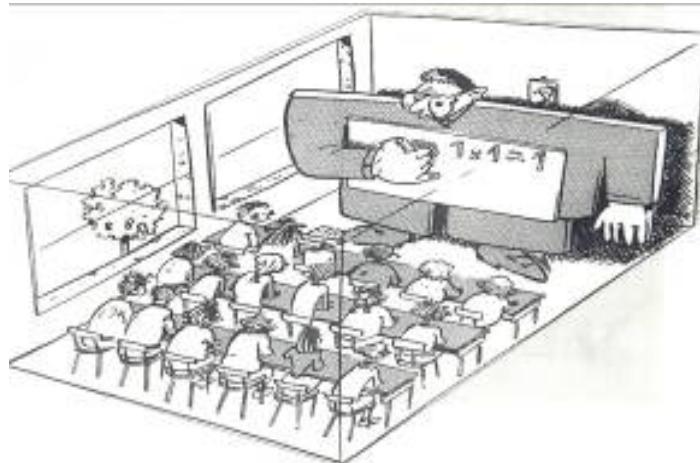
2.1.

Preuvjeti aktivne metodologije

2

■ 2.1.1. Okruženje

Nastavnici vrlo lako mogu spriječiti mnoga neprihvatljiva ponašanja učenika promjenom okruženja. Nastavnici znaju iz iskustva da su učionice uglavnom tako izgrađene i opremljene da je u njima učenicima teško zadržati motivaciju i uključenost u proces učenja, kada je okruženje u učionici učenicima dosadno ili ih dekoncentrira, onda se njihovo ponašanje obično preobražava u ono koje je nastavnicima neprihvatljivo i koje im smeta u procesu podučavanja.



Mogućnosti za promjenu okruženja:

1. Obogaćivanje prostora	<ul style="list-style-type: none">▶ puštanje glazbe▶ uvesti "centre učenja"▶ koristiti audio-vizuelna sredstva▶ ukrasiti prostor svjetlim bojama▶ praviti demonstracije▶ pozvati goste-predavače
2. Prilagođavanje prostora	<ul style="list-style-type: none">▶ zatamniti učionicu▶ ukloniti sve ono što nije potrebno za trenutne aktivnosti▶ koristiti "fokusirajuće" tehnike kao što su filmovi, stripovi▶ postaviti klupe u krug za diskusiju
3. Racionalizacija prostora	<ul style="list-style-type: none">▶ odrediti prostorije za određene aktivnosti▶ ograničiti broj učenika koji mogu biti na istom mjestu u isto vrijeme▶ napraviti raspored za korištenje određene opreme i materijala▶ istaći listu pravila ponašanja

4. Proširivanje prostora	<ul style="list-style-type: none"> ▶ radni izleti ▶ korištenje knjižnice ▶ upotreba višenamjenskih prostorija ▶ posjećivanje različitih ustanova ▶ povremene promjene učionica ▶ učenje u timovima, manjim skupinama ▶ uzajamno generacijsko podučavanje
5. Planiranje	<ul style="list-style-type: none"> ▶ dodjeliti određene zadatke ▶ obilježavati i markirati bojama sav potreban materijal za nastavu ▶ pravljenje panoa na kojima će pomoći ilustracija biti prikazane složene operacije ▶ obučiti učenike rukovanju opremom ▶ vršiti probe neuobičajenih ili komplikiranih postupaka

Raspored sjedenja

■ 1. "U" oblik

Prednosti:		Nedostaci:
<ul style="list-style-type: none"> • sličan poslovnom, • nastavnik može šetati unutar "U", • dobra vidljivost, • standardan, • nije zastrašujući. 	TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video S - stalak/stol	<ul style="list-style-type: none"> • krut, neophodno "probijanje leda", • neki su sudionici skriveni iza opreme, • sudionici koji sjede naprijed konstantno su okrenuti za 60-90 stupnjeva, • neki su sudionici daleko od ploče/platna.

■ 2. "V" oblik

Prednosti:		Nedostaci:
<ul style="list-style-type: none"> • bolja vidljivost, • optimalan kontakt nastavnik / učenik, • manje formalan, prisniji kontakt. 	TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video S - stalak/stol	<ul style="list-style-type: none"> • traži dosta prostora, • predviđen za manje skupine.

■ 3. Riblja kost

Prednosti:	<p>TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video S - stalak/stol</p>	Nedostaci:
		<ul style="list-style-type: none"> neki učenici se ne vide od drugih, potiče neformalno grupiranje, neki učenici su daleko od ploče / platna, relativno loš kontakt između učenika i nastavnika.

■ 4. "Bistro"

Prednosti:	<p>TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video S - stalak/stol</p>	Nedostaci:
<ul style="list-style-type: none"> idealno za rad u skupini i radionice sa malim skupinama, neformalno, potiče maksimalnu aktivnost učenika, originalno, potiče otvorenost / slobodno razmišljanje, nastavnik može "cirkulirati" između skupina. 		<ul style="list-style-type: none"> neki učenici nemaju dobru preglednost, može poticati nedostatak pažnje i razgovore "sa strane", potiče rascjepkanu skupnu identifikaciju.

■ 5. Krug

Prednosti:		Nedostaci:
<ul style="list-style-type: none"> • idealno za posebne teme • potiče maksimalnu, uključenost svih sudionika • minimalni razgovori "sa strane", • nema grupiranja. 	<p>TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video</p>	<ul style="list-style-type: none"> • teško pronaći stolove za formiranje kruga, • neki učenici nemaju dobru preglednost, • mjesto sjedenja neravnomjerno eksponira učenike, • prevelika prisnost članova.

■ 6. Amfiteatar

Prednosti:		Nedostaci:
<ul style="list-style-type: none"> • izvrsna vidljivost i akustičnost, • efekt velikog prostora, • dobro okruženje za klasična, predavanja. 	<p>TP - ploča s papirima, G - grafoskop, P - platno, V - video S - stalak/stol</p>	<ul style="list-style-type: none"> • slab kontakt između učenika i nastavnika, • nemogućnost promjene rasporeda sjedenja.

Opća pravila:

- okruženje za učenje treba osigurati promjenu tempa rada, nastavnik treba planirati redovne periode za diskusiju, male skupne radove ili "pauze" za relaksaciju kako bi se izbjeglo opadanje krivulje učenja
- kontrola glasa (jačina, punoća, modulacija) može doprinijeti promjenama tempa u nastavnom procesu

■ 2.1.2. Odnos učenik nastavnik

Razlozi što inovacije sporo prodiru u nastavni proces su:

- nepoznavanje novina, nedostatak potrebnih sredstava, međusobni odnosi, socijalne norme, izmjene u načinu rada i obveze koje donose promjene.

Lako je uključiti nastavnike u program obuke u koji oni vjeruju!

Kako to ostvariti ?

- Pružiti priliku nastavnicima da istraže program i o njemu nauče što više!
- Pratiti suvremenu pedagošku i psihološku literaturu i časopise!
- Razmijeniti mišljenje s nastavnicima koji su stekli iskustvo!
- Uključiti ih u kreiranje novih programa!

Ostvarenje ciljeva novog nastavnog plana i programa mora doći i do promjene uloga u školama, kako nastavnika,tako i učenika.

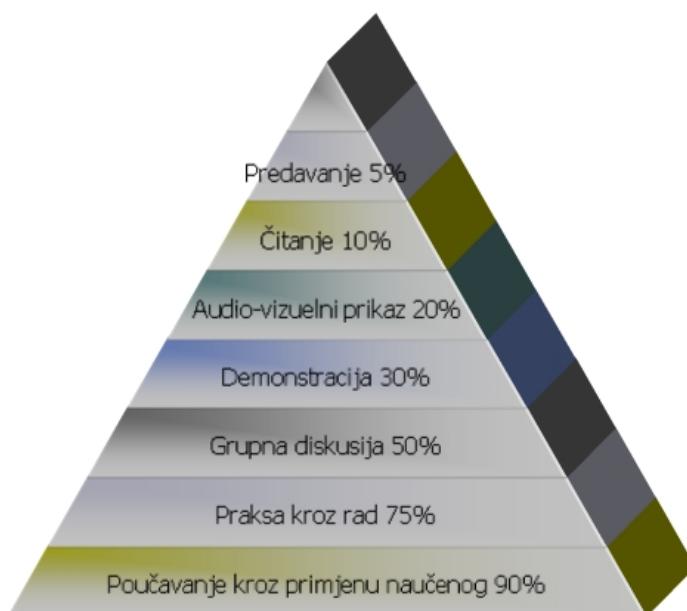
Promijenjena uloga učenika:	Promijenjena uloga nastavnika:
<p><i>U tradicionalnom pristupu nastavi učenik je bio:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ onaj koji pasivno sluša i prihvaca gotove informacije ▶ izvršitelj zadatka koje mu priprema nastavnik ▶ "rob" nastavnog plana i programa ▶ korisnik isključivo propisanog udžbenika <p><i>U suvremenom pristupu nastavi učenik bi trebao biti:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ onaj koji aktivno uči ▶ onaj koji uči druge i uči od drugih učenika ▶ stalno u potrazi za informacijama iz različitih izvora 	<p><i>U tradicionalnom pristupu nastavi nastavnik je bio:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ isporučitelj informacija,"sveznalica" ▶ "rob" nastavnog plana i programa ▶ predavač po propisanom udžbeniku ▶ koordinator grupnog rada ▶ "vladar" u dobroćudnoj diktaturi ▶ izolirani otok obrazovanja... <p><i>U suvremenom pristupu nastavi nastavnikova uloga postaje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ "nevidljivi vođa" u nastavnom procesu ▶ nastavnik prati i upućuje na najnovija znanstvena saznanja ▶ potiče stvaranje suradničkih timova ▶ razvija načine učenja koji su primjenjivi tijekom cijelog života ▶ evaluator svog rada i učenikovog

NASTAVNIK JE KREATOR KLIME U UČIONICI !

■ 2.1.3. Piramida učenja

- Pažnja se smanjuje nakon samo 10 minuta iste aktivnosti, zato moramo koristiti različite medije.
- Jednom primljenu informaciju, nakon jednog dana mozak pamti samo 25%, a nakon godinu dana samo 10% te informacije.
- Duže se pamte informacije koje su povezane memotehnikom ili analogijom

PIRAMIDA ZNANJA

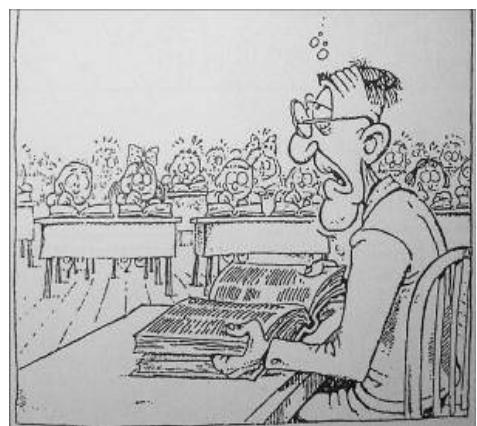


Ne učite za svoje učenike, pustite ih da sami otkrivaju!

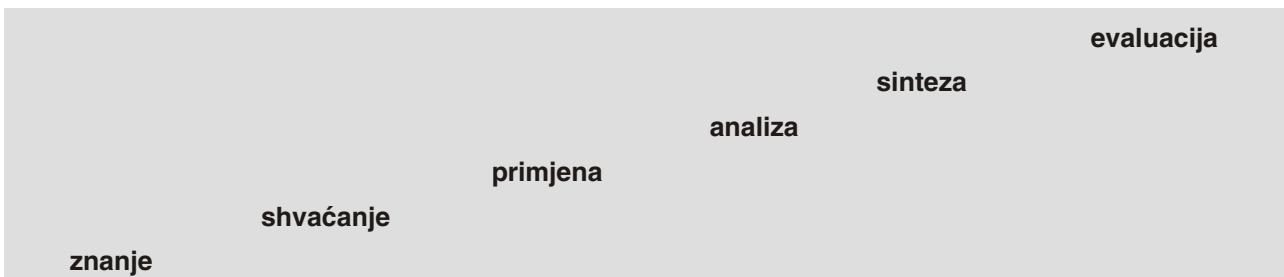
Aktivno učenje

- Umjesto pasivnog vizualnog i verbalnog primanja informacija, učenici aktivno sudjeluju u otkrivanju informacija i sami rade.
- **2.1.4. Blumova taksonomija/
klasifikacija kognitivnog područja**

Imajući u vidu činjenice o individualnim razlikama, sposobnostima i osobnostima, poznati američki psiholog i pedagog Benjamin Blum je razradio taksonomiju odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka u oblasti kognitivnog područja. Primjena principa Bloomove taksonomije dovodi do stjecanja trajnog i kvalitetnog znanja i individualizacije procesa nastave i potiče optimalniji razvoj sposobnosti i osobnosti svih kategorija učenika - prosječnih, ispodprosječnih i darovitih.



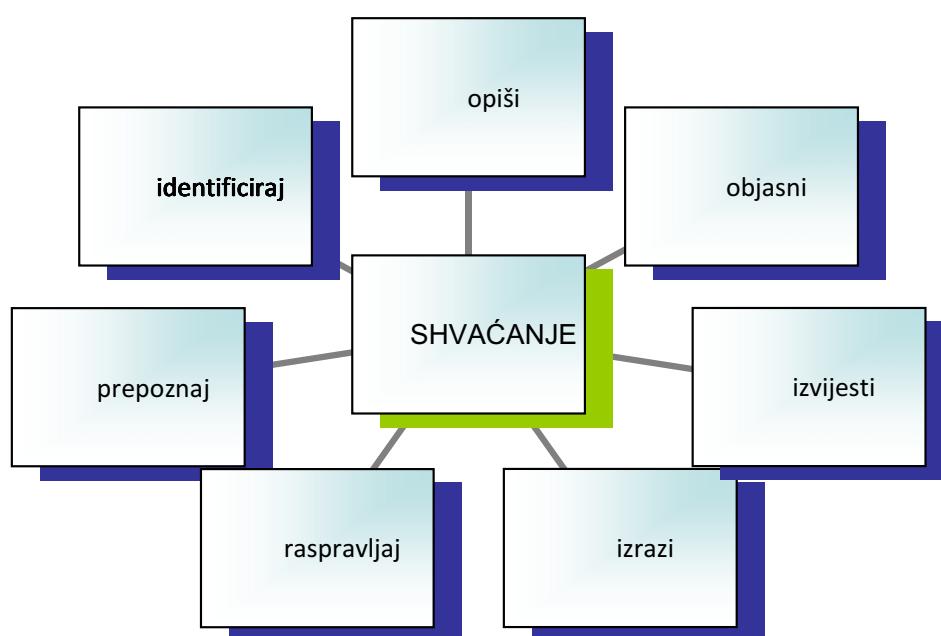
Blumova taksonomija je zasnovana na odgovarajućim saznanjima teorije učenja i sadrži šest glavnih kategorija:



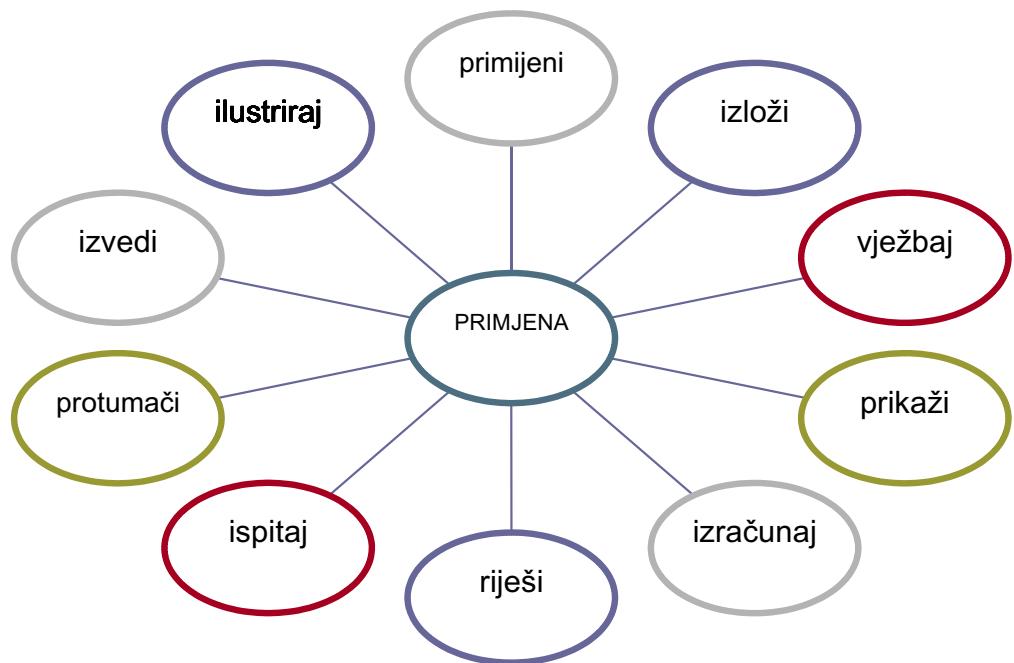
Sve ove kategorije navedene su tako da su prvo dati jednostavniji, a zatim sve složeniji oblici ponašanja.



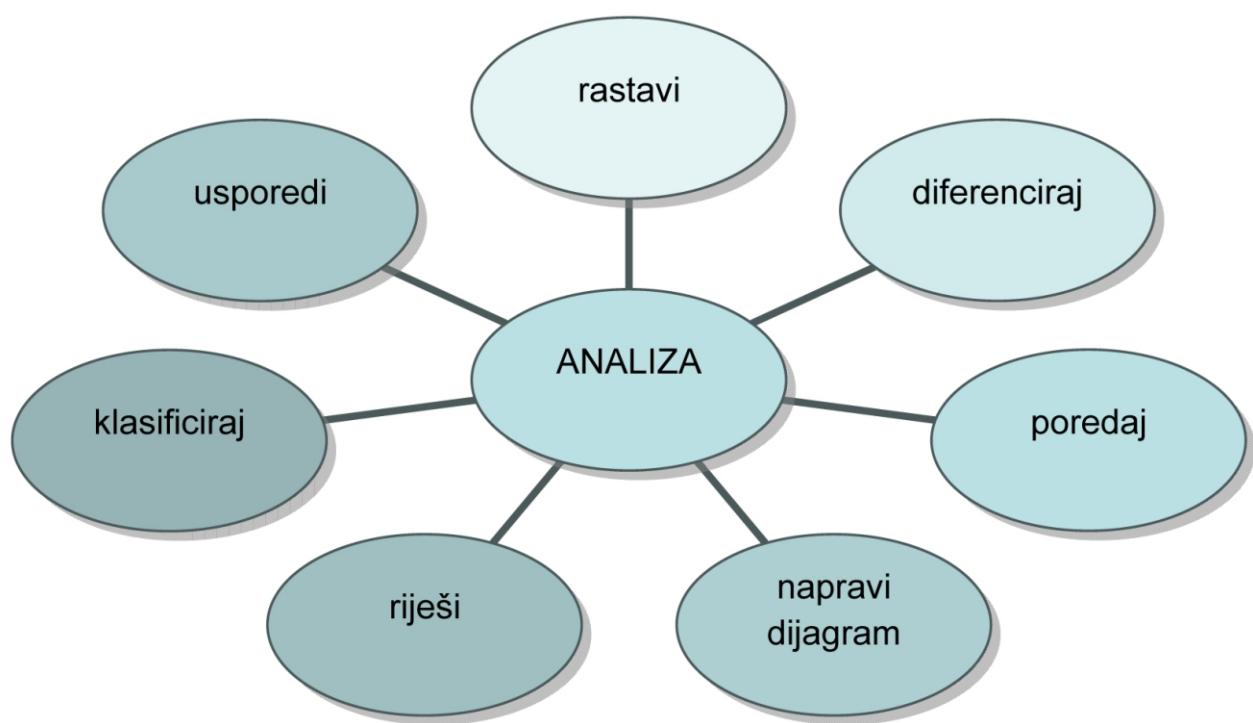
2



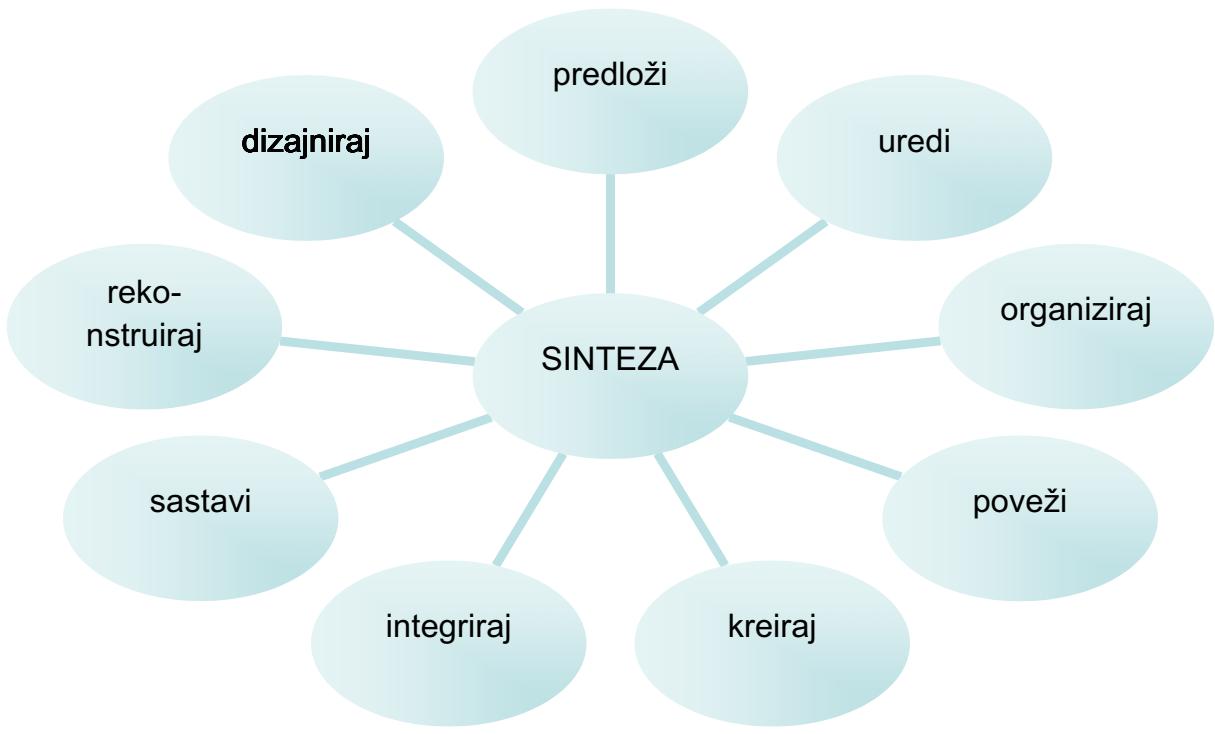
Shvaćanje



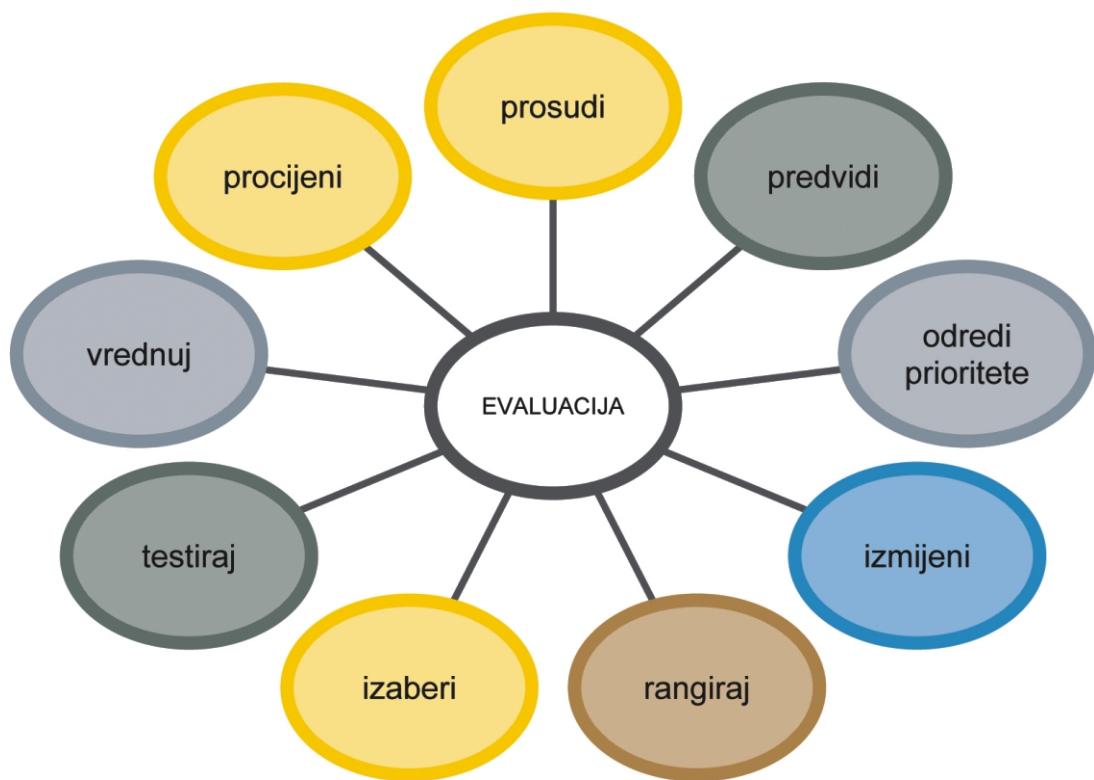
Primjena



Analiza



Sinteza



Evaluacija

■ Aktivnosti nastavnika i učenika u primjeni Blumove taksonomije

Oblast taksonomije	Što radi nastavnik	Što radi učenik
Znanje	usmjerava govori ispituje	odgovara pamti prepoznaže
Shvaćanje	demonstrira sluša poredi ispituje	prevodi objašnjava demonstrira interpretira
Primjena	pokazuje pomaže promatra kritizira	rješava probleme demonstrira upotrebu znanja konstruira
Analiza	upravlja i usmjerava aktivnost	diskutira otkriva navodi (primjere) analizira
Sinteza	analizira i vrednuje	diskutira uopćava poredi suprotstavlja apstrahira
Evaluacija	objašnjava analizira vrednuje	sudi diskutira razvija kriterije

■ Primjeri pitanja za nivoe Blumove kognitivne klasifikacije

Primjeri:
/Znanje/

1. Esej je:
 - a) grčki filozof
 - b) rimski književnik
 - c) dosje zaposlenog radnika
 - d) književna vrsta teksta
 - e) dnevnik
 - f) autobiografija
 - g) eskimsko jelo
2. Pojmovima **violina, viola, violončelo i kontrabas** navedi zajednički rodni pojam

3. Koji su pojmovi pozitivni u odnosu na sljedeće negativne pojmove:
■ bezakonje _____

- antidejimatski _____
 - iracionalno _____
4. Stručnjak koji pravi nacrte za izgradnju kuća zove se:
- a) zidar
 - b) stolar
 - c) građevinar
 - d) arhitekt
 - e) elektroinžinjer
5. Biološka znanost koja se bavi strukturom živih organizama zove se:
- a) anatomija
 - b) ekologija
 - c) patologija
 - d) fiziologija
 - e) embriologija

PRIMJERI

/Shvaćanje/

1. Narodnom izrekom **"ispeci pa reci"** želi se reći:
 - a) Nemoj nikoga uvrijediti riječima.
 - b) Nemoj govoriti ako nemaš što pametno reći.
 - c) Pripremi jelo pa onda zovi na ručak.
 - d) Prije nego bilo što kažeš, dobro o tome razmisli.
 - e) Prije nego li je jelo gotovo, ne zovi na ručak.
2. Objasnite što je $E = mc^2$
3. Sumiraj priču vlastitim riječima.

PRIMJERI

/Primjena/

1. Uključili ste grijalicu i zaključili da ona ne radi.
 Kije sve pretpostavke možete napraviti o uzroku ove pojave?
 Koja prethodna znanja ćete iskoristiti u ovom slučaju?
 Kojim činjenicama biste pokušali provjeriti koja je od navedenih pretpostavki točna?
2. Kako bi se Pitagorin poučak mogao iskoristiti za mjerjenje visine drveta ?

PRIMJERI

/Analiza/

1. Koje su od ovih izjava činjenice, a koje mišljenje ?
2. Kako se glavni lik promijenio nakon tog događaja ?
3. Suprotstavi likove po njihovim osobinama u djelu...?
4. Objasnite nenaglašenu pretpostavku koja podržava ovaj argument.
5. Dužina se odnosi prema metru upravo kao težina prema:
 - centimetru
 - mjeri
 - vagi
 - kilogramu
 - N /njutnu/
6. Aida je starija od Ane. Sanja je starija od Ane. Ana je mlađa od Sanje.
Ako su prve dvije tvrdnje tačne, onda je treća:
 - a) točna
 - b) pogrešna
 - c) neizvjesna
7. Kako usporediti /razlikovati/ _____ ?
8. Koji su to dijelovi ili karakteristike _____ ?
9. Koji su uzroci Francuske revolucije _____ ?

PRIMJERI

/Sinteza/

1. Kako povećati prihode namijenjene za ekološki pokret ?

Koja rješenja predlažete ?

Što vi predviđate ?

Opiši uopćavanje koje proizilazi iz ovih podataka.

Izvedi zaključak podržan ovim činjenicama.

PRIMJERI

/Evaluacija/

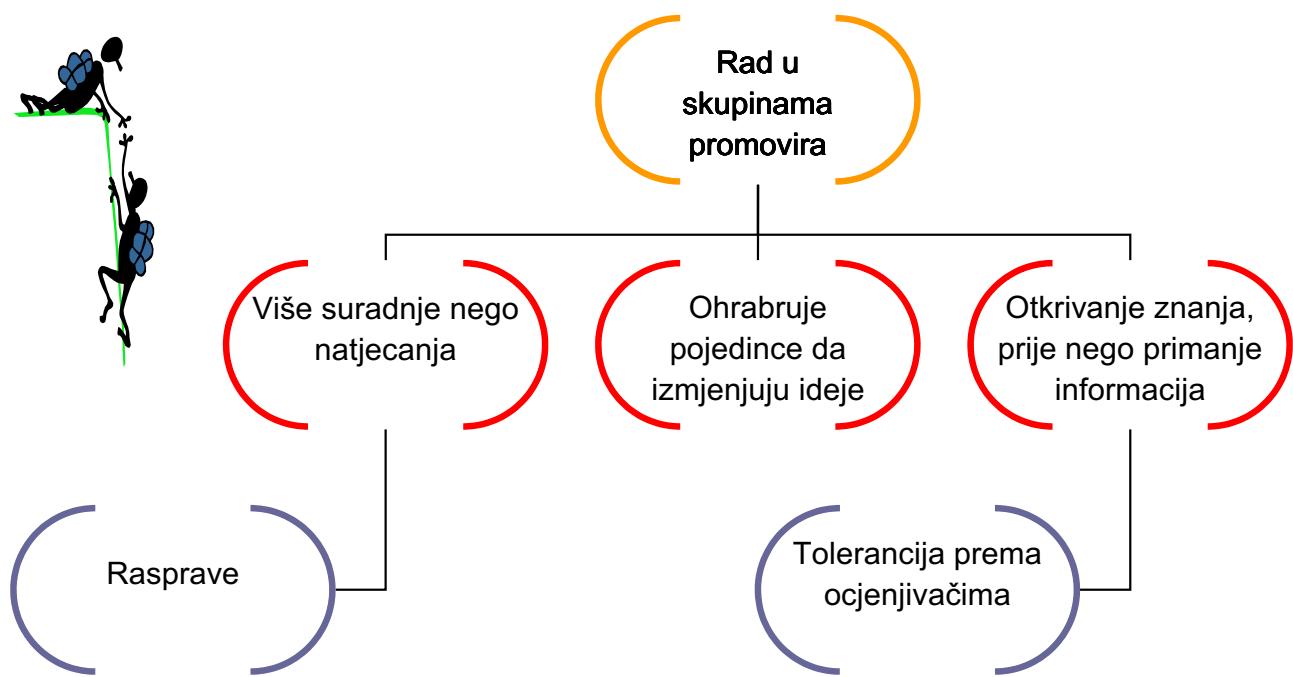
1. Koji je moment bio najvažniji u priči i zašto ?
2. Što je najvažnije za uspjeh poduzeća ?

3. Što biste vi odlučili kada je u pitanju plasman proizvoda u inozemstvo?
4. Koje kriterije biste vi koristili da ocijenite uspjeh proizvodnje ?
5. Slažete li se s _____ ?
6. Poredajte po prioritetu _____ ?

2

2.2. Nastavne metode

■ 2.2.1. Karakteristike rada u skupinama



Nema oblika rada koji sam po sebi garantira siguran uspjeh.

Rad u skupinama se koristi kada nastavnik ne vodi neposredno cijeli tijek nastavnog procesa, nego učenici samostalno rade u skupini, bilo da ponavljaju, vježbaju ili samostalno stječu nova znanja. Uloga nastavnika je više organizatorska jer pruža učenicima izvore, daje im radne zadatke i upute, te omogućuje samostalan rad.

Najteži zadatak nastavnika je odabrati nastavne sadržaje pogodne za skupni oblik rada, zatim odabrati dovoljno dobre zadatke za skupine koji će motivirati svakog učenika.

Rad u skupini se može primjenjivati u različitim fazama nastavnog procesa:

- obrade novog gradiva,
- uvježbavanja,
- sistematizacije,
- primjene znanstvenog.

Najbolji učinci se postižu ukoliko se kombiniraju različiti oblici rada i različite nastavne metode npr.

skupni oblik rada

frontalni oblik rada

1.

U ovom slučaju na frontalni oblik rada kojim se obrađuje novi sadržaj, nadovezuje se rad u skupinama radi utvrđivanja i primjenjivanja.

2

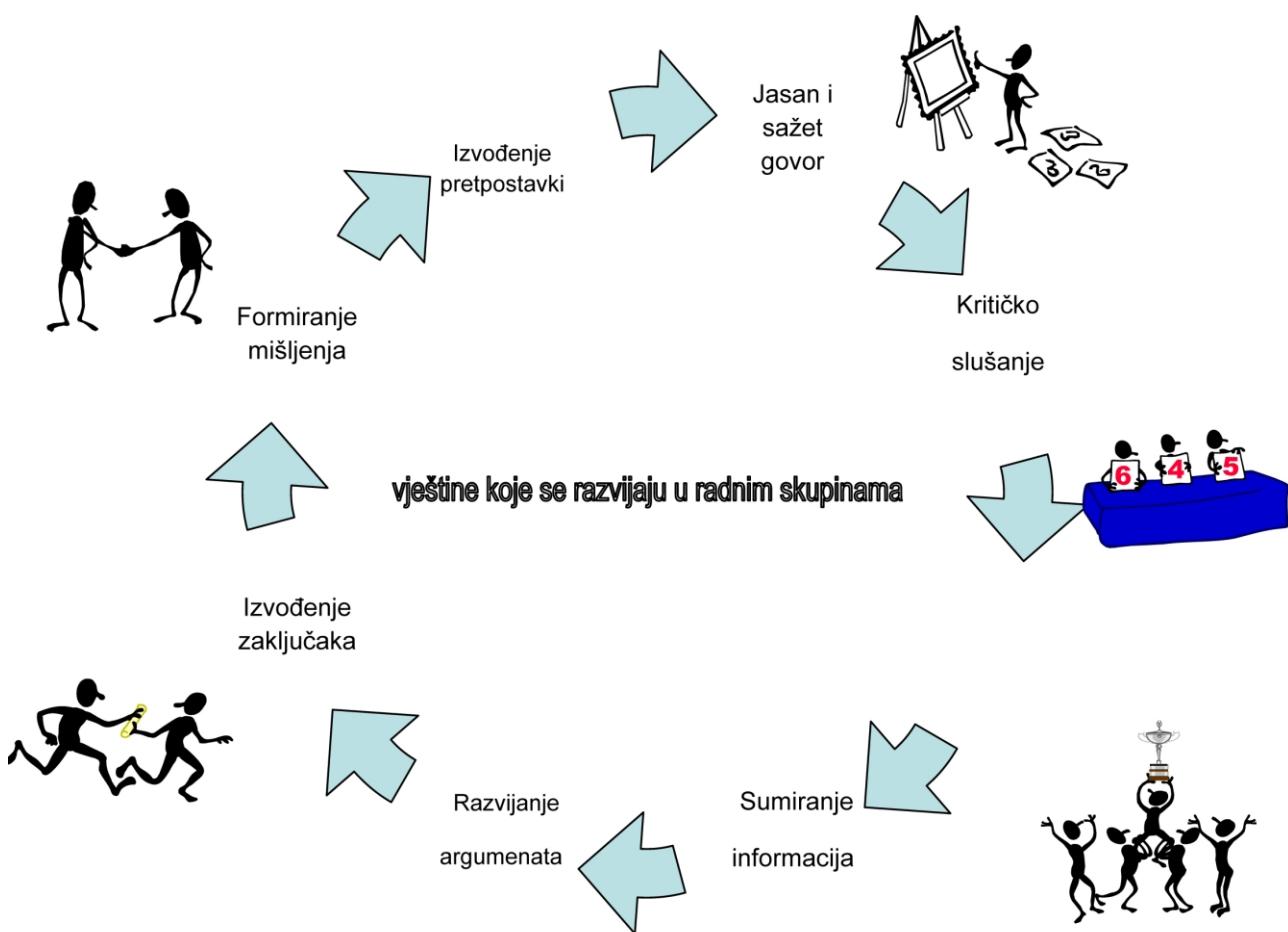
Prikladan je prije obrade neke teme.

3.

Nastavnik vodi temu do najvišeg momenta, tzv. „*žrag rješenja*”, a tada prepušta učenicima da sami pokušaju utvrditi neke činjenice, da sami dođu do nekih rješenja te frontalno sumiraju ista.

4.

Ovakav način se koristi kada su učenici naviknuti na rad u skupini.

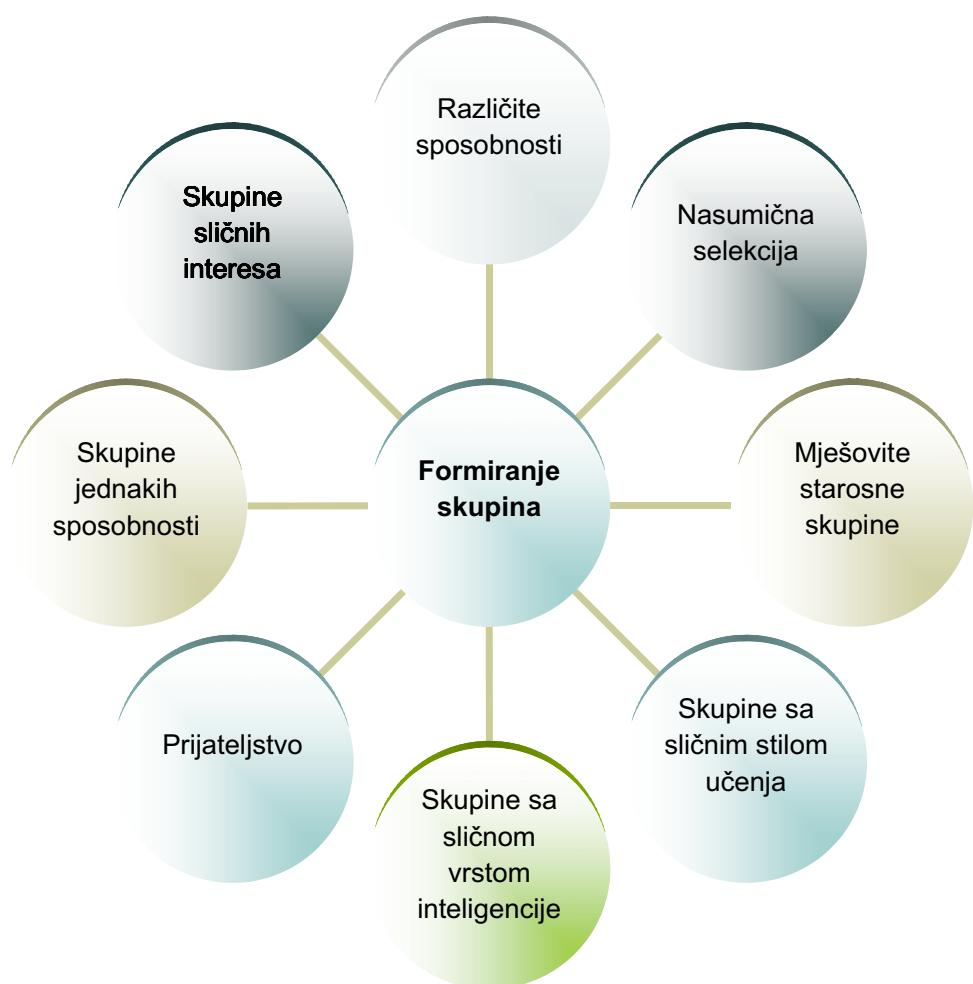


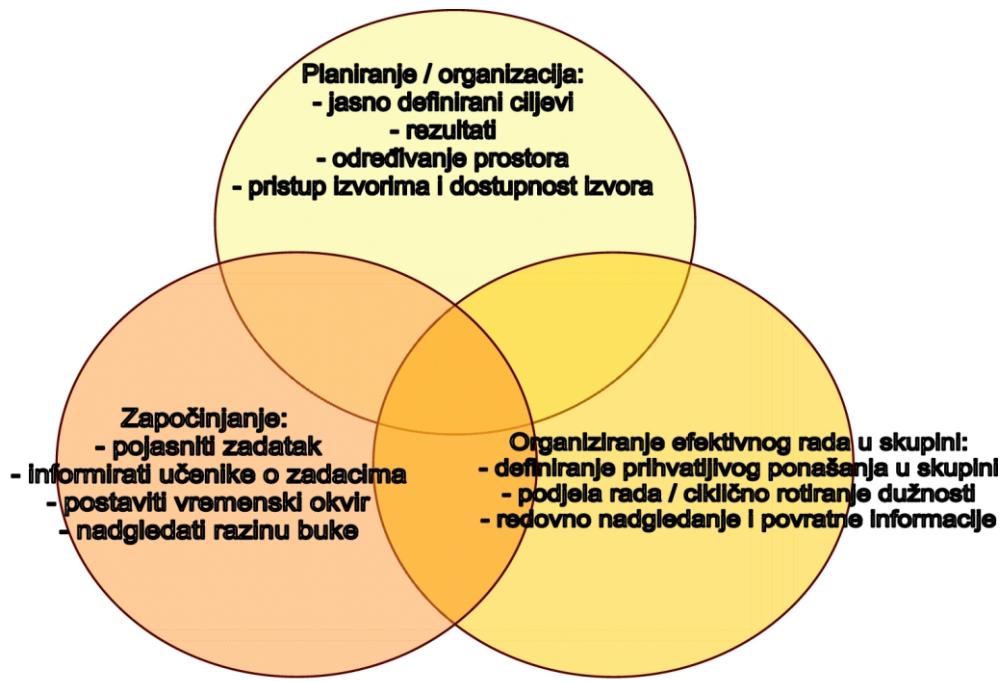
Razlozi negativnog stava učenika prema radu u skupinama

- ▶ Organiziranje rada skupine;
- ▶ Donošenje zajedničkih odluka;
- ▶ Podjela zadatka članovima skupine;
- ▶ Rad s učenicima koji se "izvlače";
- ▶ Rad s dominirajućim članovima skupine;
- ▶ Rješavanje konflikta unutar skupine.

Načini otklanjanja zabrinutosti učenika

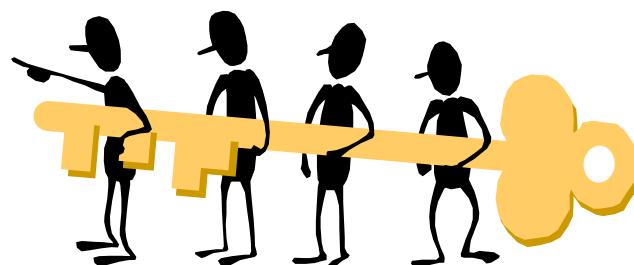
- ▶ Pomaganje učenicima u razumijevanju kriterija za rezultat rada i procese rada skupine;
- ▶ Informiranje učenika o načinu mjerena individualnog doprisona skupini;
- ▶ Informiranje učenika o načinu ocjenjivanja pojedinca u skupini.





Rezultati dobro planiranog i vođenog rada u skupini su:

- razmjena ideja, informacija, iskustava....,
- suradnja, dopunjavanje,
- konfrontacija, intelektualni konflikt i sučeljavanje,
- argumentirani dijalog (diskusije, polemike...),
- igranje uloga i rotacija uloga,
- inicijativa s jedne strane i odgovori s druge strane (učenici),
- zajedničko donošenje odluka uz raspravu,
- zajedničko definiranje nekog gledišta,
- stvaranje zajedničkih produkata (tekst, crtež, model),
- podjela uloga u zajedničkoj aktivnosti,
- razvijanje smisla za humor.



■ 2.2.2. Moždana oluja – "Brainstorming"

Etimologija pojma:

- Brain - mozak
- Storm - oluja

Postoji mnogo definicija moždane oluje, ali je najprihvativija ona koja kaže da je moždana oluja:

- situacija gdje jedna skupina zajedno, nakon iznošenja pojedinačnih ideja, dolazi do nove ZAJEDNIČKE IDEJE.

Povijesni razvoj moždane oluje:

Alex Osbourne, državni službenik u Americi 1941. godine, smatrao je da radni sastanci trebaju biti ispunjeni novim idejama. Međutim, to nije bilo moguće jer su propisi ograničavali te slobode. Shvatio je da se mora uvesti postupak razmišljanja kod iznošenja ideja i usporedio je to s "olujom u mozgu" koju ništa ne može zaustaviti. Tako je nastao termin "brainstorming". Metoda je zamišljena kao konferencijska tehnika gdje skupina pokušava riješiti specifičan problem iznošenjem svih mogućih spontanih ideja. Koristeći ova nova pravila ljudi su shvatili da se do rješenja dolazi lakše i brže, da su dogovori manje stresni i da je to postupak kada u razmišljanju o različitim segmentima života dolazi do izražaja KREATIVNOST.

Od 1941. godine ova tehnika se primjenjuje širom svijeta.

To je zapravo intenzivno skupno razmjenjivanje ideja, metoda aktivnog učenja u kojoj skupina predloži, generalizira veliki broj ideja u kratkom vremenu. Ona aktivno angažira učenike u procesu učenja i potiče puno sudjelovanje, s obzirom na to da ideja jedne osobe potiče ideje drugih.

Učenici u grupi naizmjenično priopćavaju svoje prijedloge koji se bilježe. Na osnovu zabilježenih prijedloga, tj. ideja dolazi se do najboljeg rješenja. Ideje se nikad ne kritiziraju naglas, već se na kraju izvrši evaluacija i prioritizacija ideja!

Osnovna pravila moždane oluje su:

- sve ideje jednak vrednovati
- nije dopušteno kritizirati predloženo
- ne prekidati druge dok iznose ideje
- ne ocjenjivati predloženo

Nastavnik unaprijed definira temu ili pitanje, te usmjerava i vodi aktivnost, ograničavajući vrijeme na pet do deset minuta. Ova metoda može biti korištena u različitim okolnostima, npr. da bi se ponovila tematska jedinica, da bi se napravio uvod u neku tematsku jedinicu ili jednostavno da bi se riješio neki problem.

Način izvođenja moždane oluje:

■ METOD I

Jedna tema za cijelu skupinu

- nastavnik započinje proces pitajući sve učenike u razredu da mu o jednoj određenoj temi kažu sve što znaju i što im prvo padne na pamet;
- sve su ideje dopuštene, važno je da se ideje stalno javljaju i iznose;
- nitko ne smije komentirati, kritizirati ideju drugoga;
- sve što se predloži, nastavnik bilježi na papirima, školskoj ploči ili grafoškopu;
- kada se završi iznošenje ideja, one se mogu svrstati u kategorije ili skupine.

■ METOD II

Različite teme različitim podskupinama

- nastavnik postavi set pitanja (4 do 6) vezanih za istu temu;
- veća skupina se podijeli u manje i svakoj se skupini daje jedno pitanje za razmišljanje;
- svaka skupina odredi jednu osobu da bilježi njihovi ideje i da na kraju izvještava pred svima;
- ideje se mogu bilježiti na velikim papirima i prezentirati svima;
- nastavnik pomaže rad podskupina, krećući se od skupine do skupine.

■ 2.2.3. Aktivno slušanje

U razvoju komunikacijskih sposobnosti slušanje zauzima ravnopravno mjesto sa ostalim komunikacijskim vještinama.

Slušanje je sposobnost koja se traži u svim metodologijama učenja. Da bi vaši učenici shvatili da je aktivno slušanje važno, omogućite im da sudjeluju u nekim vježbama slušanja. U takvim aktivnostima mogu uočiti propuste i manjkavosti vlastitog stila slušanja i jačati svijest o značaju razvijanja vještine slušanja

Vježba slušanja 1.

1. Zamolite četvero učenika da napuste razred, i objasnite da će im biti ispričana priča kada se vrate u učionicu.
2. Pročitajte priču pred ostatkom razreda.
3. Zamolite prvog učenika da uđe u razred.

4. Odaberite nekog učenika iz razreda da kolegi koji je ušao, prepriča priču, a ostale zamolite da pažljivo slušaju.
5. Nastavite isti proces s učenicima koji su bili izašli iz razreda (2, 3, 4) na način da učenik 1 ispriča priču učeniku 2 itd.
6. Ponovno pročitajte priču pred cijelim razredom i pristupite popunjavanju radnog obrasca za vježbu slušanja.

Priča

Damir Jarni i Violeta Rott su vozili bicikle do škole, u ponedjeljak 18. veljače. Damir je vozio crno-srebrni "mountain bike" Peugeot, a Violetu je oborio motorist koji je velikom brzinom vozio motor "Suzuki", registracije 581 J 493. Violeta je ležala krvareći, njena knjiga fizike, plavi fascikl i olovke su bile razasute. Gđa. Držić je prolazila te je nazvala hitnu pomoć. U rano kišno jutro, dok su psi lajali, u daljini se mogla čuti sirena ambulantnog vozila

Radni obrazac za vježbu slušanja

1. Kako se priča promjenila iz početne verzije u posljednju ispričanu verziju?
2. Što je činilo priču teškom za pamćenje?
3. Nabroji tri ključne točke cijele priče!
(I)
(II)
(III)
4. Jeste li mogli koristiti neku od dolje navedenih tehnika da vam pomognu u pamćenju priče?
Mentalna mapa _____
Linija priče _____
Pravljenjem crtica/alineja _____
Vizualiziranjem _____
Verbaliziranjem _____
Ostalo _____

Verbalne sposobnosti slušanja

Rezimiranje

Sažimajući nekoliko stvari zajedno govornik pravi jednu izjavu. Provjerite je li sažetak dovoljno precisan.

Primjer: "Dakle, tri stvari koje spominjete su: pod jedan..., dva... i tri...?"

Pojašnjavanje

Provjerite je li ono što je rečeno dobro shvaćeno, npr.: činjenice, mišljenja, odluke, red događanja.

Primjer: "Dakle, ono što vi kažete je da nećete moći to napraviti u petak, jer imate druge obveze."

Razmišljanje

Prikupljati eksplizitna ili implicitna osjećanja, koje je pokazao govornik i demonstrirati razumijevanje i prihvatanje osjećanja.

Primjer: "Zvuči kao da ste se veoma dobro proveli."

Parafraziranje

Ponavljati mali dio onoga što je rekao govornik, njegovim ili sličnim riječima. Ovo odmah potiče ljude da nastave dalje.

"Dakle, to što se događalo na poslu vas je zbunjivalo".

Objašnjavanje

Dodatno objasniti ono što je čuo.

Primjer: "Može biti da je to što se dogodilo ... ?"

Pitanja sa otvorenim odgovorom

Postavljati (su)govorniku pitanja koja će potaknuti otvoreni odgovor.

Primjer: "Što se onda dogodilo?" ili "Kako se to odrazilo na tebe?"

Uočite razliku između ovakvih pitanja i pitanja koja samo traže odgovor s da ili ne, npr.: Jesi li se prepao?", "Jesi li ti onda otišla?"

Poticanje

Uključuje zahvaljivanje osobi za njen doprinos.

Primjer: "Ovo je zbilja bio koristan doprinos, hvala vam."

ili

Koristiti znakove govora da se pokaže razumijevanje onoga što je rečeno. Ovo služi kao indikator da se nastavi, da je slušatelj spreman još slušati.

Primjer: "Mmmm...uh, hm, aha, jeste, da, da..."

Tišina

Tišina... prije nego obučavatelj počne govoriti. Ovo može potaći govornika da nastavi, a može značiti i da se prihvata ono što je rečeno.

Povezivanje

Obučavatelj može povezivati izjave/pitanja/komentare kratkim rečenicama kojima potvrđuje interes i daje podršku i poticaj da se nastavi.

Primjer: "I, onda?"

Neverbalne sposobnosti slušanja

Izraz lica

Naše lice odaje emocije. Obučavatelj treba znati koje emocije želi pokazati.

Kontakt očima

Pokažite interes, potaknite govornika da nastavi i podržite ga (očima).

Govor tijela

Način na koji obučavatelj stoji, sjedi, drži tijelo, šalje poruku o zainteresiranosti ili o dosadi. Kada sluša nekoga, obučavatelj se treba lagano usmjeriti prema osobi, okrećući se govorniku, pokazujući miran i pažljiv stav.

Geste

Geste koje su od pomoći:

- otvoreni kružni pokreti rukama potiču sudjelovanje;
- otvorene ruke dok se postavljaju pitanja ili nešto razjašnjava;
- otvorene ruke ili dlanovi prema govorniku kao da kažu 'a sada vi';
- klimanje glavom ohrabruje osobu da nastavi govoriti.

Međusobna udaljenost

Ostavite dovoljnu udaljenost između govornika i slušatelja. Nedostatak prostora ili preveliko približavanje može izazvati nelagodu. Ukoliko se nekome previše približite, može se početi odmicati da održi svoj osobnj prostor sigurnim.

Vremensko planiranje

Ne prekidajte sugovornika nepotrebno. Koristeći kombinaciju verbalnih i neverbalnih sposobnosti aktivnog slušanja, obučavatelj može pravilno prosuditi kada je najbolje prekinuti sugovornika.

NEVERBALNE SPOSOBNOSTI SLUŠANJA SU DJELOTVORNE KADA SE KORISTE ZAJEDNO S VERBALnim SPOSOBNOSTIMA I ISTOVREMENO POJAČAVaju NIJHOV UČINAK.

Zamke aktivnog slušanja:

- preveliko analiziranje,
- ponavljanje,

- dodavanje/preuveličavanje,
- propusti,
- pretjerivanje,
- nipodaštavanje,
- požurivanje,
- zadržavanje.

■ 2.2.4. Intervju

Intervju je tematski unaprijed pripremljen razgovor između intervjuita i inervuiranog s ciljem da se pribave iskazi i stavovi o određenom problemu (u prijevodu znači razgovor, ispitivanje).

Intervju je tehnika koju učenici koriste kada istražuju neke informacije.

Vrste intervjua

S gledišta broja ispitanika:

- individualni,
- grupni.

Sa stanovišta cilja istraživanja:

- dijagnostički (utvrđuje se stanje neke pojave);
- terapeutski (cilj razgovora je otklanjanje otkrivenih pojava, stanja);
- gnoseološki (cilj razgovora je utvrđivanje uzročno-posljedičnih veza pojava, stanja i zakonitosti ponašanja).

Prema sadržaju i tijeku intervju dijelimo na:

- Vezani intervju
 - ▶ pitanja su unaprijed precizirana
 - ▶ analitičkog je karaktera
 - ▶ pridržavanje planiranog tijeka razgovora
- Slobodni intervju
 - ▶ obujam i sadržaj rada utvrđuju se tijekom razgovora

Preporuka: Vezani intervju koristiti u nastavnom procesu

S obzirom na način na koji se dolazi do podataka intervju može biti:

- direktni (direktno se razgovara sa ispitanikom/cima),
- indirektni (razgovor s osobama iz njegove/ njihove okoline).

<p>Prednosti intervjuja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ neposredan kontakt ▶ prilagodljivost pojedincima ▶ ilustriranost promatranja ▶ individualna orijentiranost ▶ mogućnost komunikacije 	<p>Nedostaci intervjuja</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ zanemaren osnovni faktor istraživanja - "važniji" istraživač nego ▶ jednostrano prikupljanje podataka ▶ vremenski neekonomičan ▶ nepredvidljivost tijeka razgovora
--	--

Za primjenu intervjuja potrebna je odgovarajuća priprema.

Koraci tokom rada:

Priprema

- Koje su mi informacije potrebne?
- Tko mi može osigurati tu informaciju?

Učenik treba:

- Ugovoriti sastanak s osobom koju će intervjuirati (osobno, telefonskim razgovorom itd.), dogovarajući vrijeme, mjesto i datum intervjuja;
- Napisati pitanja unaprijed, ali i biti spreman postaviti i neka neplanirana
- Odlučiti kako zabilježiti intervju (diktafon, zabilješke);
- Unaprijed, s nekom osobom isprobati pitanja.

Vođenje intervjuja

Učenik treba:

- Stići točno na vrijeme;
- Pristojno pozdraviti osobu koju će intervjuirati;
- Pitati pripremljena pitanja;
- Dopustiti prirodan tijek razgovora;
- Zabilježiti intervju uz prethodni pristanak intervjuiranog;
- Završiti u dogovorenou vrijeme;
- Zahvaliti intervjuiranom.

Evaluacija

Učenik treba:

- Srediti dobivene podatke;
- Odlučiti kako iskoristiti dobivene informacije, npr.: hoće li ispričati priču, koristiti navode, imenovati intervjuiranu osobu itd.

Upitati se što je bilo dobro:

- Jesam li dobio/la informacije koje sam želio/željela?
- Jesam li postavio/la dobra pitanja?
- Jesam li mogao/la uraditi nešto bolje?
- Kako mogu iskoristiti ove informacije za svoj zadatak, učenje?

Kod provođenja intervjeta treba uvažavati sljedeća pravila:

- poticati ispitanika da govori,
- strpljivo slušati ispitanika,
- steći povjerenje ispitanika,
- vješto prelaziti s pitanja na pitanje,
- ispitivač ne smije prebrzo generalizirati,
- predvidjeti trajanje intervjeta,
- prikupiti podatke o ispitaniku radi kontrole odgovora i izrade plana intervjuiranja,
- interpretirati odgovore na općoj ispitanikovoj razini (obrazovanje, dob, spol...).

Intervju može trajati od nekoliko minuta do nekoliko sati.

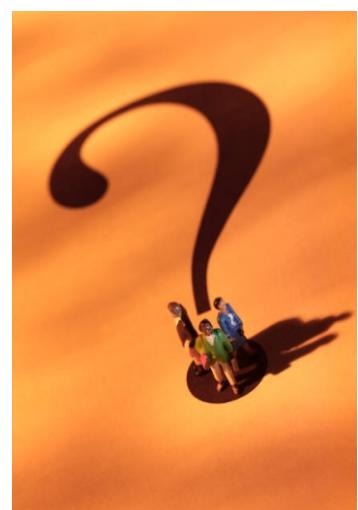
■ **2.2.5. Upitnik**

Upitnik je lista ili set pitanja koja su napisana sa ostavljenim prostorom za odgovore!

Ova metoda koristi se za dobivanje određene informacije od ljudi o nekom problemu (stanju, događaju, nizu događaja, odnosa, stavova i sl.).

Ista pitanja daju se većem broju ljudi (ispitanici -respondenti), svaka osoba daje svoje odgovore, odgovori se na kraju sumiraju u formi izvještaja!

Upitnik se može popunjavati na više načina:



- razgovor licem u lice,
- telefonski,
- pismeno,
- internet.

Pri planiranju i izradi upitnika treba voditi računa o sljedećem:

- što želite naučiti/pronaći (koji su ciljevi),
- koga ćete pitati da popuni upitnik,
- koliko ljudi treba popuniti upitnik,
- način popunjavanja upitnika
- koja ćete pitanja postaviti,
- ranije testirati upitnik da budete sigurni da će funkcionirati,
- kada ćete početi sa popunjavanjem upitnika i kada sve treba biti završeno,
- što ćete napraviti kada dobijete popunjene upitnike, kako ćete sumirati odgovore i napisati izvještaj.

Pitanja u upitniku mogu biti:

- zatvorenog tipa (pitanja sa mogućnošću izbora odgovora);
- otvorenog tipa (odgovor slobodno formulira ispitanik);
- kombinirana.

Primjeri nekih mogućih tipova pitanja

■ pitanja sa mogućnošću izbora odgovora

Pročitaš li od svakog pisca iz programa književnosti neko djelo:
uvijek pročitam _____
ponekad pročitam _____
nikad ne pročitam _____

■ otvoreni odgovor (numerički)

Koliki je vaš tjedni džeparac? _____

■ otvoreni odgovor

Kako bi ova škola mogla popraviti uvjete za kulturno zabavni život učenika?

■ ocjenjivačko pitanje

Kako biste ocijenili usluge koje pruža školska pekarnica/slastičarnica/prodavaonica?
odlično _____
dobro _____
pristojno _____
loše _____

■ **gradirajuća pitanja:**

Na ljestvici od 1 do 5 (gdje je 5 najviše, a 1 najmanje), procijenite svoj interes za svaki od navedenih predmeta?

- materinjski jezik	1	2	3	4	5
- matematika	1	2	3	4	5
- strani jezik	1	2	3	4	5

■ **kombinirana pitanja**

Ako prilikom čitanja naiđeš na nepoznatu riječ, onda pomoć tražiš:

od predmetnog nastavnika _____

roditelja _____

od prijatelja _____

Upitnik - plan rada

Ime i prezime učenika

datum:

1. Navedite što očekujete naučiti ili saznati putem ovog upitnika

2. Koga čete zamoliti da popuni upitnik? Navedite, npr.: starosnu dob skupine, spol, zaposleni, nezaposleni itd.

3. Zašto ste odabrali baš ovu skupinu?

4. Koliko ljudi čete zamoliti da popuni upitnik?

5. Zašto baš toliki broj?

6. Koju čete metodu rada koristiti u popunjavanju upitnika?

7. Zašto ste baš odabrali ovaj metodu?

8. Koliko će pitanja sadržavati upitnik?

9. Koja čete konkretno pitanja postaviti?

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____ itd.

10. Koja od ovih pitanja su s otvorenim odgovorom, a koja su zatvorena?

11. Kako čete unaprijed testirati upitnik?

12. Kada čete početi sa popunjavanjem upitnika?

13. Do kada se upitnik mora popuniti?

14. Kako čete sumirati dobivene odgovore?

■ 2.2.6. Anketa

Ova metoda podrazumijeva postupak prikupljanja informacija o različitim pojavama primjenom anketnog lista. Ispitanici izražavaju svoje stavove, daju tražene informacije, biranjem ponuđenih alternativa ili upisivanjem svojih odgovora.

Za uspješno provođenje ankete potrebno je utvrditi cilj ankete.

Anketni list je instrument prikupljanja podataka pomoću koga se vrši anketiranje, sadrži:

► uvod	<ul style="list-style-type: none">● ispitanik se upoznaje s ciljem ankete● obavještava da je anketa anonimna● naputak o načinu odgovaranja na anketna pitanja
► niz anketnih pitanja	<ul style="list-style-type: none">● na niz anketnih pitanja u pismenoj formi odgovara određeni uzorak ispitanika● ispitanici mogu biti sve kategorije građana grupiranih po određenom kriteriju● sadržaji anketnih pitanja zavise od vrste podataka koji se traže● mogu se odnositi na osobni status ispitanika,● mogu se odnositi i na njihovo mišljenje o određenim pojavama● mišljenje ispitanika ocjenjuje se subjektivnim stavovima, sudovima, željama i interesima● voditi računa raspolažu li ispitanici podacima koje tražimo● anketna pitanja mogu biti otvorenog, zatvorenog i kombiniranog tipa
► zahvalnost na suradnji	<ul style="list-style-type: none">● riječi zahvalnosti na suradnji

Prednosti anketiranja:

- jednostavno,
- lako,
- brzo prikupljanje podataka.

Nedostaci anketiranja:

- nedovoljna sigurnost u autentičnost dobijenih podataka.

Kada se opredjeljujemo za javnu, a kada za anonimnu anketu?

Prednost javnoj anketi daje se:

- kada se traže podaci o konkretnim pojedincima i određenim skpinama,
- kada se žele uporediti određeni pojedinci i skupine,
- ako postoji opasnost da se anketa ne shvati ozbiljno.

U svim drugim slučajevima anketa može biti anonimna.

Anketomanija je pojava pretjerane i nekritične upotrebe ankete. Pojavljuje se naročito pri primjeni ankete za prikupljanje podataka koji nisu nužni ili se mogu prikupiti na drugi način, npr. iz dokumentacije.

Posebne osobe, anketari, pitanja iz upitnika ispitanicima postavljaju usmeno.

Pitanja se postavljaju samo onim ispitanicima koji čine predviđeni uzorak.

■ **2.2.7. Posjetitelj u razredu**

Svrha - cilj

Posjetitelj može biti pozvan u razred kao stručnjak u određenom području. Preporučljivo je posjetelju dati informacije o učenicima, što oni uče, dokle su stigli, starosnu dob učenika, formu posjeta (jesu li to npr. pitanja i odgovori, prezentacija). Pitanja i odgovori su bolji za uključivanje učenika u aktivnost.

Planiranje

- Koga pozivamo u posjet i s kojom svrhom ?
- Kako obavljamo pozivanje – telefonom, pismeno itd ?
- Tko je odgovoran za pozivanje ?
- Traži li posjetitelj neke posebne informacije o razredu, npr. koliko učenici znaju o tematiki ?
- Gdje se sastajemo – prostorija ?
- Koje vrijeme odgovara posjetitelju i razredu ?
- Tko će pričekati posjetitelja na ulazu u školu ?
- Kako ćemo organizirati sjedenje u prostoriji ?
- Hoćemo li ponuditi osvježenje ? Ukoliko hoćemo tko je za to odgovoran ?

Tokom posjetе

- Tko postavlja pitanja ? Kojim redoslijedom ?
- Možemo li osigurati da svi nešto kažu, čak i oni najstIDLJIVIJI učenici ? Kako ćemo im pomoći u tome ?
- Kako izbjegići da neki dominiraju situacijom ?
- Možemo li postavljati osobna pitanja ? Usuđujemo li se pitati o...
- Hoćemo li praviti zabilješke dok posjetitelj govori ?
- Hoćemo li snimati – video – audio ?

Evaluacija

- Što smo naučili putem ove aktivnosti ?
- Jesmo li dobili informacije koje smo tražili ?
- Jesmo li se pridržavali naših pitanja ?
- Što je bilo dobro ?
- Je li bilo nekih poteškoća ?
- Jesu li svi aktivno sudjelovali ?
- Ima li nekih pitanja koja smo propustili ?
- Što treba zapamtiti za naše buduće aktivnosti ?
- Kako ćemo zabilježiti to što smo naučili ?
- Tko će napraviti pismo zahvale ?
- Kako ćemo to što smo naučili primijeniti na naše učenje – module – zadatke ?
- Trebamo li raditi još istraživanja na ovu temu ?

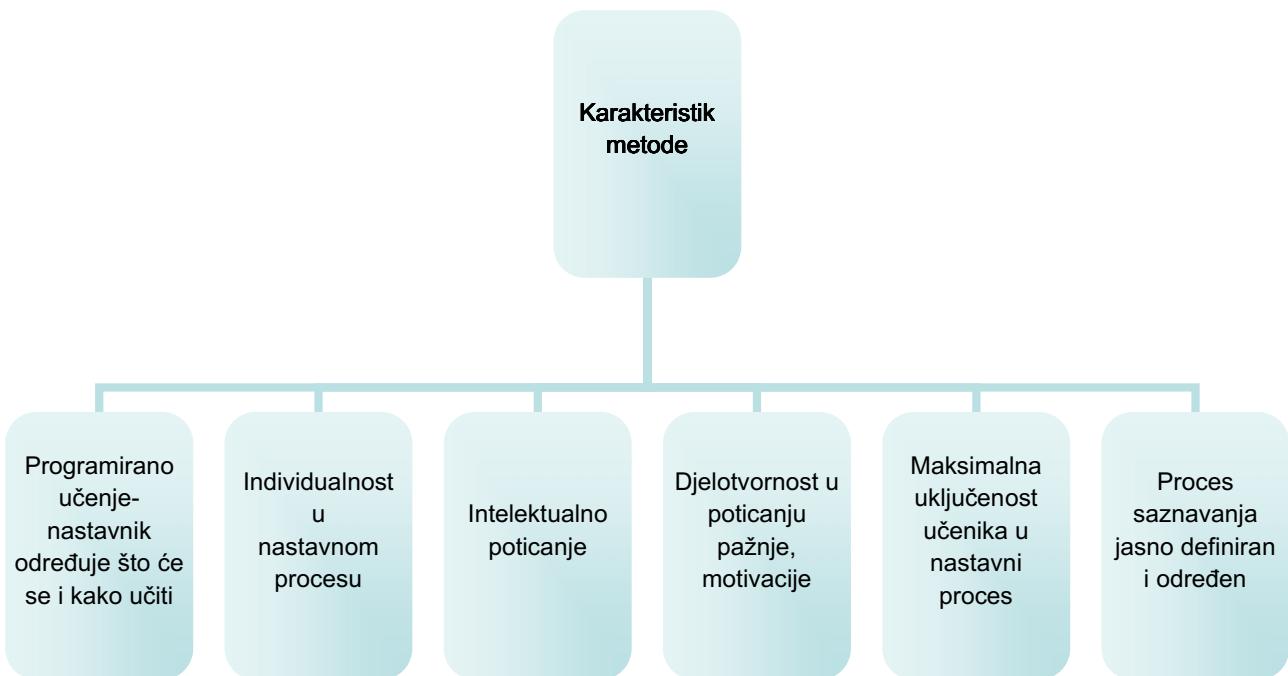
Faze planiranja	Voditi računa o:	Plan aktivnosti Tko će što raditi ?	Kada ?	Kako ?
Odrediti posjetitela	Imate li određenu temu na umu i jeste li odredili odgovarajuću osobu			
Predloženo vrijeme, datum i dužina posjeta				
Pozvati posjetitelja u razred	Telefonom ili pismeno ?			
Potvrditi posjetu	Telefonom ili pismeno ?			
Steći osnovno znanje o temi i posjetitelju	Npr. video, knjige, novine itd.? Dovoljno da pomogne u pripremi pitanja ?			
Pripremiti set pitanja	Odlučiti : - Koliko pitanja ? - Tip pitanja ? - Tko će postaviti pitanja ? - Redoslijed pitanja ?			
Dan ranije ponovo potvrditi dolazak posjetitelja	Telefonom			
Dočekati posjetitelja na ulazu u školu	Kako prepoznati posjetitelja ? Pripremiti par riječi pozdrava.			

Faze planiranja	Voditi računa o:	Plan aktivnosti Tko će što raditi ?	Kada ?	Kako ?
Predstaviti posjetitelja razredu	Npr. pripremiti unaprijed: - ime posjetitelja - koga predstavlja - tema o kojoj će odgovarati pitanja - zahvala za dolazak..			
Zabilježiti sadržaj posjete	Npr. kasetofonom, videom, ili u pisanoj formi ?			
Zahvaliti posjetitelju na kraju posjeta	Unaprijed pripremiti par riječi zahvale i pokušati navesti dvije, tri važne i interesantne točke predavanja.			
Ispratiti posjetitelja do glavnih izlaznih vrata poslije razgovora	Pripremiti par riječi za ispraćaj.			
Napisati sažetak posjeta i njegovog sadržaja	Koje su glavne poente izlaganja posjetitelja ?			
Utvrditi glavne akcente posjeta	Npr. - navesti sve što je dobro teklo i zašto - identificirati šta bi moglo biti rezultat posjeta - navesti koje ste sposobnosti koristili			
Ustanoviti sve što bi trebalo popraviti sljedeći put kada posjetitelj bude pozvan u razred	Ovu listu napomena držite u fajlu?			
Zahvalite posjetitelju nakon posjeta	Hoćete li napisati pismo zahvale ?			

■ 2.2.8. Centri učenja

Ova aktivna nastavna metoda funkcioniра по principu:

" ŠTO VIŠE ULOŽIŠ, TO ĆEŠ VIŠE DOBITI!"



Forma centara učenja:

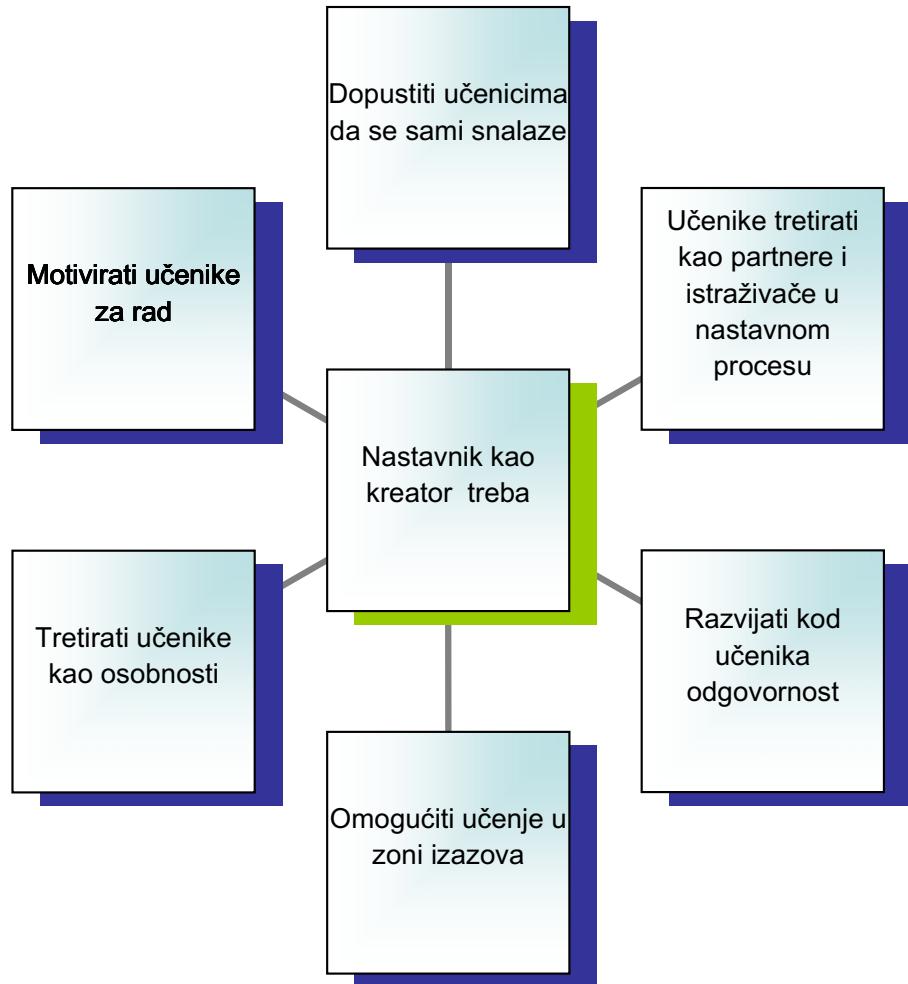
- prave se na kartonu formata A1,A2
- moraju biti numerirani radi lakše evidencije
- moraju pratiti zadatu temu
- mogu pratiti nekoliko rezultata učenja neke jedinice unutar modula
- mogu sadržavati:
 - ▶ vizualnu simulaciju (crtež, tablicu i sl.)
 - ▶ radni list s pitanjima uz vizualnu simulaciju
 - ▶ radni primjer s pitanjima, a pitanja se baziraju na priloženoj brošuri ili tekstu u kojima učenici trebaju potražiti informacije
 - ▶ radni list na kojem treba dopisati pojmove koji nedostaju
 - ▶ radni list na kojem treba spojiti pojmove
 - ▶ pjesma s pitanjima, križaljka, anagram...
- formira se zajednička fascikla koja treba popunjavati numeriranim radnim papirima A4 formata, koji odgovaraju radnim listovima na posterima
- sadržaj postera koncipirati oko problemskog pitanja
- problemsko pitanje uobličiti tako da tekstualni ili ilustrativni dio bude smislen odgovor na postavljeno pitanje
- nastavni sadržaj logički struktuirati
- koraci među logičkim cjelinama moraju biti povezani po sustavu rastuće složenosti
- radni listovi moraju imati raspon zadataka od jednostavnih do onih koji omogućavaju stvaralačku analizu

- mora se voditi računa o integraciji s drugim predmetima i predznanju učenika.



Aktivnost nastavnika

- organizira rad
- poštiva individualne razlike među učenicima
- poštiva različite stilove učenja
- priprema postere i osmišljava njihov sadržaj
- odmjerava težinu zadataka prema intelektualnoj, obrazovnoj i motivacijskoj razini učenika
- objašnjava učenicima načelo rada
- diskutira s učenicima koji su obišli jedan centar učenja
- omogućava učenicima samostalan rad
- može prokomentirati, dodati neki podatak, preformulirati pitanje
- vodi evidenciju o radnim listovima koje su učenici završili



Zone učenja primjenom metode centri učenja



Prednosti korištenja centara učenja

- čini nastavni proces dinamičnijim,
- lako se može izraditi u razredu,
- dugotrajni su zbog materijala na kojima se rade,
- prate planiranu temu,
- povećavaju kvalitetu znanja učenika,
- učenici su aktivni i samostalni sudionici nastavnog procesa,
- omogućavaju primjenu predznanja i učeničkih iskustava,
- razvija se stvaralačko i kreativno mišljenje,
- razvija se osjetljivost i radoznalost za probleme,
- nastavnik nije ograničen sadržajem udžbenika,
- nositelj znanja nije samo nastavnik, nego i učenik.

Primjer evidentnog lista nastavnika:

razred:						
Ime i prezime učenika	Broj završenih / obavljenih centara aktivnosti					

■ 2.2.9. Projektna metoda

Projekt je planirana aktivnost s točno određenim početkom i krajem.

Karakteristike projektne metode:

- Poštiva sve različitosti kod učenika (dob, sposobnosti, motivacija...),
- Potiče samostalnost i kreativnost,
- Navodi učenike na timski rad,
- Razvija komunikacijske sposobnosti,
- Motivira učenike na istraživanje i povezivanje znanja iz više područja u jednu smislenu cjelinu.

□ **Zašto učenici vole ovu metodu ?**

- Usvajaju znanje vlastitim tempom,
- Omogućava primjenu ranije stečenih znanja,
- Povezuje teoriju s praksom,
- Sudjeluje u odabiru teme.



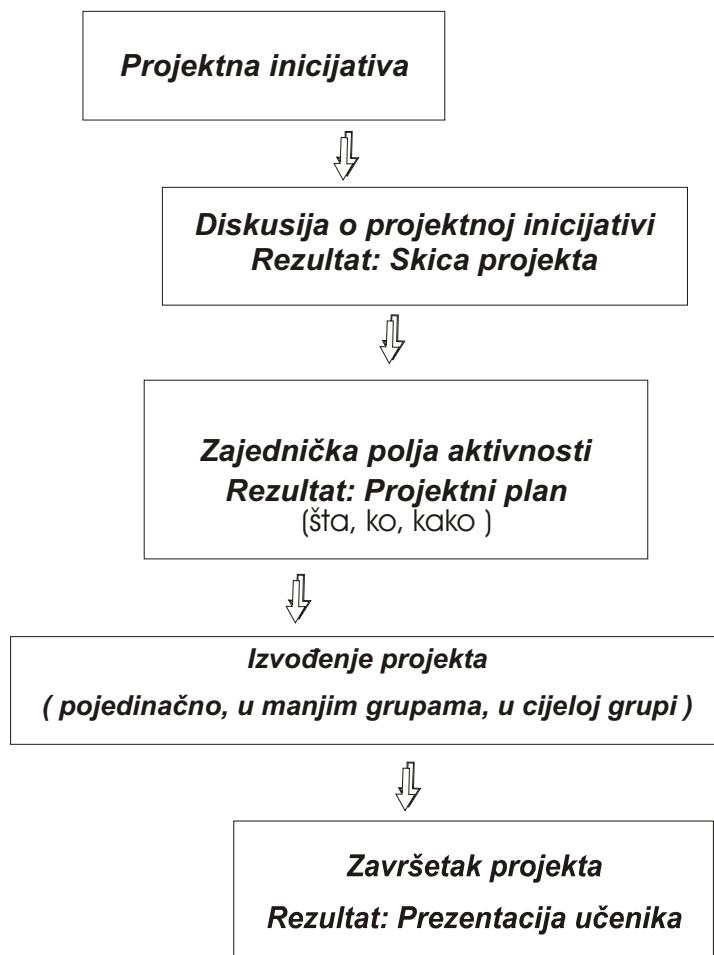
□ **Zašto nastavnici ne vole ovu metodu?**

- Opsežniji, širi i zahtjevniji oblik rada,
- Nastavnik nije u centru događanja,
- Potrebno je pažljivo odabrati i objasniti problem,
- Mora se oslanjati na stečeno znanje učenika,
- Zahtijeva dosta vremena za pripremu i realizaciju, (treba predvidjeti veliki broj mogućih ishoda projekta).

□ **Na što nastavnici moraju обратити pažnju ?**

- Učenicima je potrebno objasniti šta će se ocjenjivati, kada i kako,
- Nije prikladan kada su rokovi kratki (bolje je ne započinjati projekt ako niste sigurni da ga možete završiti u predviđenom vremenu),
- Može zahtijevati dodatne troškove.

Faza projektnog metoda



Projektna inicijativa

- Sadrži okvirno područje rada i širi izbor tema
- Može biti:
 - ▶ Predložena u NPP
 - ▶ Predlaže predmetni nastavnik

Projektna inicijativa može potjecati i od učenika

Projektni zadatak

- Može biti:
 - ▶ Struktuiran (jako ograničen izbor tema za rad, definirani izvori, metodologija i način prezentacije – kada je vrijeme ograničeno);
 - ▶ Nestruktuiran (učenici samostalno biraju temu, metodologiju rada i način prezentacije);
 - ▶ Polustruktuiran (ponuđen izbor između nekoliko tema, izvora informacija i sl.).

Diskusija o projektnoj inicijativi

- Rezultat
- Skica projekta koja sadrži:
 - ▶ Konačnu temu (mora biti uzeta iz polja iskustava učenika i po mogućnosti vezana za stvarne životne probleme, učenicima se mora objasniti svrha projekta kako bi njihov rad i učenje bili smisleniji, ali i kako bi ih nastavnik motivirao),
 - ▶ Izbor strategije za rješavanje problema,
 - ▶ Način formiranja timova,
 - ▶ Način prezentacije ...

Zajednička izrada polja aktivnosti

- Rezultat:
- Projektni plan koji sadrži:
 - ▶ Konkretna zaduženja za pojedine učenike ili manje skupine,
 - ▶ Metodologiju rada,
 - ▶ Terminski plan za svaku aktivnost,
 - ▶ Oblik prezentacije rezultata za svaku aktivnost.



Izvođenje projekta

- Razmjena informacija i praćenje rada učenika (nastavnik je stalno prisutan svojim sugestijama, on prati rad učenika i usmjerava ga, odnosno u određenim situacijama može poticati motivaciju učenika ako projekt dođe u opasnost da se spontano ugasi).

Završetak projekta

- Rezultat:
 - ▶ Prezentacija učenika (može biti realizirana na različite načine i ovisi o kreativnosti i afinitetima učenika kao i o raspoloživim sredstvima, osim u slučajevima kad se radi o strukturiranim projektima u kojim je unaprijed definiran krajnji rezultat projekta, a samim tim i način prezentacije).



Ocjenjivanje projekta

- Detaljno razraditi šta i kako ocjenjivati (o ocjenjivanju treba razgovarati sa učenicima na početku projekta, oni moraju znati šta se ocjenjuje, kada i kako);
- Ako odlučimo ocjenjivati, svi učenici moraju biti ocijenjeni.
- Šta ocjenjivati:
 - ▶ Rezultate do kojih su učenici došli,
 - ▶ Način izvođenja projekta,
 - ▶ Tehnike i metode rada,
 - ▶ Izbor teme,
 - ▶ Složenost izvedenog zadatka,
 - ▶ Tehnička dokumentacija,
 - ▶ Povezivanje i primjena stečenih znanja,
 - ▶ Rad u skupini,
 - ▶ Prezentacija.
- Razlozi za ocjenjivanje:
 - ▶ Učenicima treba dati dokaz o postignuću,
 - ▶ Projekt uključuje vještine koje ostale metode zanemaruju,
 - ▶ Ovo je metoda učenja kao i svaka druga, postignuće učenika neće biti ozbiljno tretirano ako se ne dokumentira,
 - ▶ Učenici imaju pravo da diskutiraju o vlastitom radu, ali i o radu drugih učenika.
- Razlozi protiv:
 - ▶ Napravljen proizvod ili riješen problem su dovoljni dokazi postignuća,
 - ▶ Ocjena određuje status pojedinca pri izradi projekta,
 - ▶ Teško je razlučiti pojedinačne doprinose od grupnih.

3.

OCJENJVANJE

I TEHNIKE OCJENJVANJA

O

cjenjivanje se u okviru novog NPP ne može promatrati izolirano. Ono podrazumijeva aktivnost koja proizlazi iz kvalitetnog planiranja nastave i u tjesnoj je vezi sa drugim dijelovima modularno oblikovanog programskog sadržaja. Ocjenjivanje je završni dio složenog postupka kojega nazivamo vrednovanje (evaluacija).

Vrednovanje se sastoji od tri aktivnosti:

- praćenja,
- provjeravanja ili procjenjivanja,
- ocjenjivanja.

Praćenje podrazumijeva niz postupaka kojima se provjerava usvojenost nekih sadržaja kod učenika, odnos prema nastavi i obvezama (najčešće kao kvalitativne procjene o napredovanju/nazadovanju učenika, aktivnostima, doprinosu itd.).

Provjeravanje ili procjenjivanje predstavlja u metodičkom i metodološkom smislu ključni dio vrednovanja i odgovara na pitanje - *Što ocjenjujemo?*, određujući time vrstu i količinu sadržaja (najčešće se time zadovoljavaju ciljevi nastave, odnosno sve ono što smo željeli postići s učenicima).

Ocjenvivanje je postupak pridavanja vrijednosti rezultatima različitih tehnika procjenjivanja - u klasičnoj brojčanoj ljestvici od 1 do 5.

Tehnike ocjenjivanja odgovaraju na pitanje *Kako ocjenjujemo?* Svaki modul ocjenjuje se s najmanje dvije tehnike ocjenjivanja koje se podudaraju s očekivanim ciljevima učenja, tj. pokrivaju znanje, vrijednosti i stavove.

U zavisnosti što je svrha ocjenjivanja, ocjenjivanje zasnovano na rezultatima može se obaviti:

- formativno,
- sumativno (zbirno).

Formativno ocjenjivanje

Svrha formativnog ocjenjivanja je pomoći učenicima da nauče. Proces evaluacije se koristi da "formira" ili razvije učenika. Učenicima se daje šansa da poboljšaju svoju izvedbu tijekom formativnog ocjenjivanja. William Spady, američki misilac, tvorac obrazovanja zasnovanog na rezultatima, kaže: "Sve dok ne zabilježiš konačnu ocjenu učenika, to je formativno ocjenjivanje".

Formativno ocjenjivanje može se obavljati kontinuirano i na kraju razdoblja.

Sumativno ocjenjivanje

Svrha sumativnog ocjenjivanja je procjena procesa učenja na samom kraju. Saznati što učenici znaju, razumiju i mogu uraditi. Koristi se da bi se odlučilo do koje razine je učenik napredovao. Zato je po svojoj prirodi i procjenjivačko.

Glavni cilj je izgraditi sliku koju imate o svakom učeniku. Ocjenjivanjem se stavlja naglasak na:

- **proces** (npr.: način na koji učenik radi u određenom razdoblju),
- **krajnji proizvod** (npr. serije zadataka i testova za kraj godine koji određuju sposobnosti učenika).

Usporedba formativnog i sumativnog ocjenjivanja

	Formativno	Sumativno
Vrsta ocjene	► tijekom procesa	► na kraju procesa
Vrste tehnika ocjenjivanja	► neformalno promatranje ► radni listovi ► zadaća ► pitanja učenika ► kvizovi	► formalni testovi ► projekti ► testovi na kraju modula/polugodišta/godine
Upotreba informacije ocjenjivanja	► poboljšati i promijeniti proces dok još uvijek traje	► procijeniti krajnji uspjeh procesa, ► ocjene.

Kako razvijati formativno ocjenjivanje i koristiti ga u pravom kontekstu?

Da bi se postiglo da ocjenjivanje preraste u proces - **ocjenjivanje za učenje ili ocjenjivanje sa svrhom učenja** - potrebno je osigurati

- markiranje i davanje povratne informacije,
- postavljanje pitanja,
- međusobno ocjenjivanje i samoocjenjivanje.

Nekoliko sugestija nastavniku

- Davanje **povratne informacije**, moguće je obaviti s četiri vrste povratne informacije:
 - ocjena,
 - ocjena i komentar,
 - komentar,
 - vratiti zadatak bez komentara i ocjene.

Objašnjenje: Zašto je **komentar** najbolji oblik povratne informacije učeniku? Ako mu se uputi - ocjena i komentar, ocjenu će komentirati, a na komentar se ne osvrće.

Upotreba pitanja

Dobro pitanje:

- potiče razmišljanje,
- izazove diskusiju,
- svaki učenik osjeća da može dati odgovor.

Obuka učenika u samoocjenjivanju

Prednosti:

- više razumiju proces učenja;
- prepoznaju područja u kojima im treba pomoći.

Nedostaci:

- učenici mogu precijeniti ili podcijeniti svoju izvedbu.

Međusobno ocjenjivanje

Prednosti:

- uče iz ovog procesa,
- učenici su uključeni u proces ocjenjivanja i nisu njime zastrašeni.

Vrste ocjenjivanja s komentarom smjera u kojem bi uspješnije ocjenjivanje trebalo ići.

Vrste ocjenjivanja	komentar
Formativno - sumativno 	Ocenjivanje treba pružiti povratnu reakciju, a ne samo donijeti završnu vrijednost.
Normativno - kriterijsko 	Postojanje objektivnih kriterija jednakih za sve
Interno - eksterno 	Treba težiti ocjenjivanju koje vrednuje aktivnosti i doseg nastavnika i učenika sa što manje vanjskih utjecaja.
Formalno - neformalno 	Ocenjivanje znanja, vještina i sposobnosti stečenih u nastavnom procesu i izvan njega.
Trajno - jednokratno 	Ocenjivanje kao proces mora uzeti cijelokupno trajanje nastave (sve aktivnosti), a ne samo jednu ocjenjivačku aktivnost.
Ocenjivanje postupka - ocjenjivanje završnog proizvoda 	Ocenjivanjem samo završnog proizvoda gubi se iz fokusa cijelokupni nastavni proces i njegova ostvarenost.

■ KARAKTERISTIKE KVALITETNOG OCJENJVANJA

- **mora igrati pozitivnu ulogu u nastavnom procesu,**
- **potiče različitost kod učenika,**
- **ima svoju svrhu i ona mora biti jasno iznesena učenicima, nastavnicima, i roditeljima,**
- **mora biti valjano,**
- **mora biti pouzdano,**
- **mora osigurati povratnu reakciju učenicima i tako postati aktivnost u službi njihovog razvoja...**
- **mora osigurati mehanizme samoprocjene nastavnika i učenika je sastavni dio planiranja nastave,**
- **količina aktivnosti ocjenjivanja mora odgovarati nastavnom procesu,**
- **kriteriji ocjenjivanja moraju biti razumljivi, eksplicitni i javni.**

3.1. Usmena provjera znanja

Usmena provjera se sastoji od postavljanja pitanja nastavnika i učenikovog usmenog odgovora. Iako izgleda kao jednostavna tehnika ocjenjivanja, zahtijeva veliku pripremu i iskustvo nastavnika. Imala je pojava da se dvije iste ocjene ne razlikuju samo u dva odjela već i u istom odjelu. Objektivniji pristup ocjenjivanju nužan je zbog slabosti usmenog načina ocjenjivanja. Obično se te slabosti dijele na subjektivne i objektivne.

Subjektivne slabosti ocjenjivanja koje se odnose na nastavnika:

- Svaki nastavnik ima svoj kriterij ocjenjivanja koji zavisi od njegove osobnosti (blag, strog, kolebljiv...);
- Ocjenjivanje uveliko ovisi o emocionalnom stanju i umoru nastavnika;
- Različiti kriteriji nastavnika o važnosti pojedinih nastavnih sadržaja;
- Različiti nastavnici traže različite razine složenosti odgovora;
- Upotreba ocjenjivanja kao disciplinske mjere;
- Nastavnici često kriterij formiraju u tijeku samog sata pa u zavisnosti od prvog odgovora vrednuju ostale odgovore;
- Ocjene iz drugih predmeta često utječu na kriterij ocjenjivanja.

Slabosti ocjenjivanja koje se odnose na učenika:

- Među učenicima postoje značajne razlike u verbalnom izražavanju pa onaj koji ima bolju sposobnost verbalnog izražavanja može dobiti bolju ocjenu;
- Trenutno stanje (umor, zdravlje, raspoloženje) bitno utječu na odgovore učenika;
- Izgled, spol, socijalni status i druga svojstva utječu na sigurnost i stav učenika o samom sebi;
- Radne navike (usmeni način ispitivanja pogoduje kampanjskom načinu rada).

Usmena provjera znanja pogodna je za predmete poput materinjskog ili stranog jezika gdje do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja ili je ona presudna za ocjenjivanje, u

svim drugim slučajevima ocjena dobijena usmenim odgovorom trebala bi biti kombinirana sa ocjenom dobijenom jednom od objektivnih tehnika ocjenjivanja.

Kriteriji za ocjenjivanje

- pitanja mogu definirati nastavnici ili učenici,
- pitanja mogu biti strukturirana i nestrukturirana,
- primjenjuje se tijekom modula,
- učenike treba uputiti na kriterije ocjenjivanja.

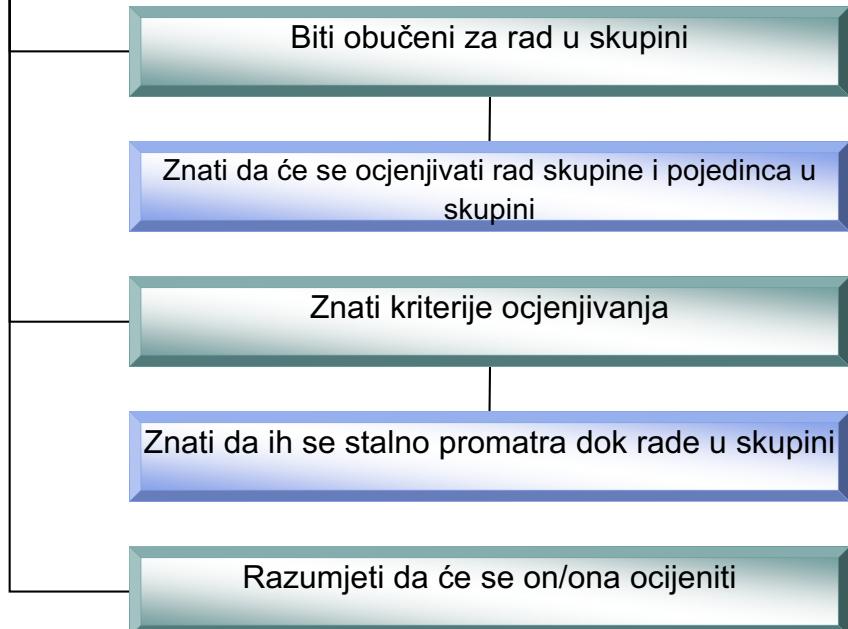
3.2. Ocjenvivanje rada u skupini

J

edan od osnovnih ciljeva NPP-a je omogućiti efikasno raditi s drugima u timu ili skupini.

Rad u skupini se koristi za ocijenvivanje cijele skupine ili pojedinca unutar skupine.

Za ocijenvivanje rada u skupini učenici bi trebali

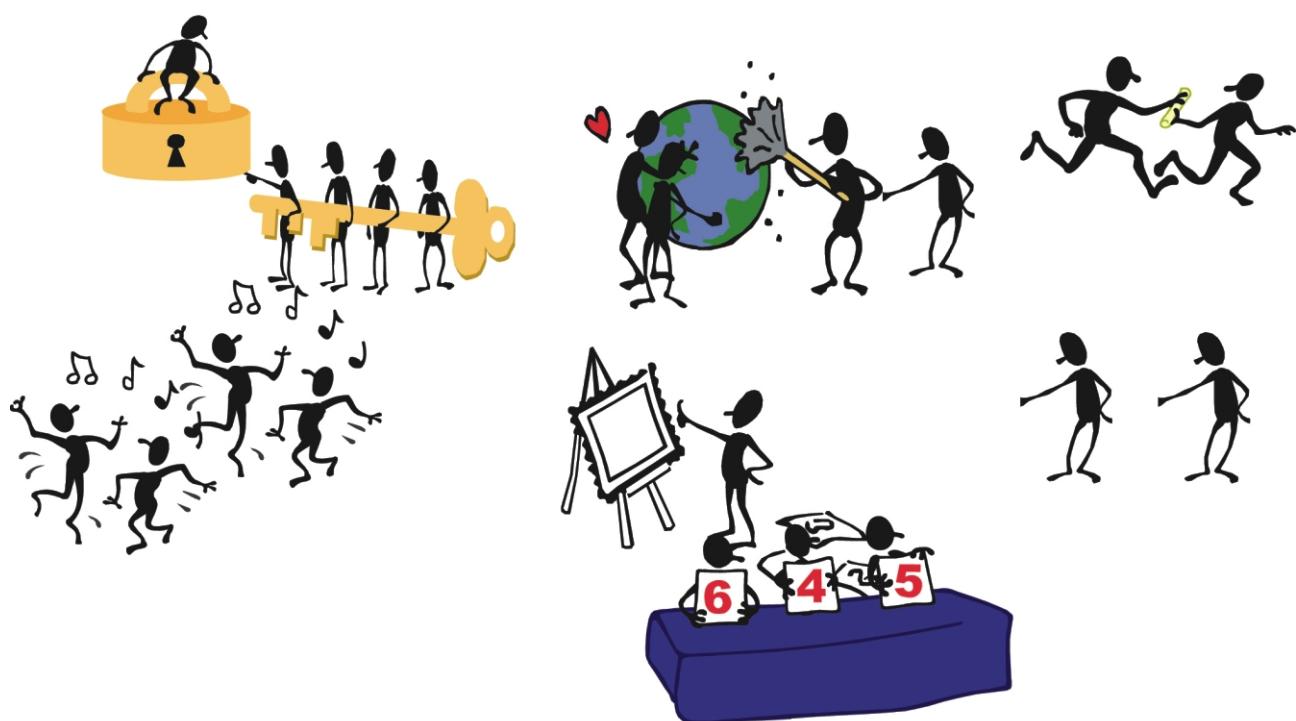
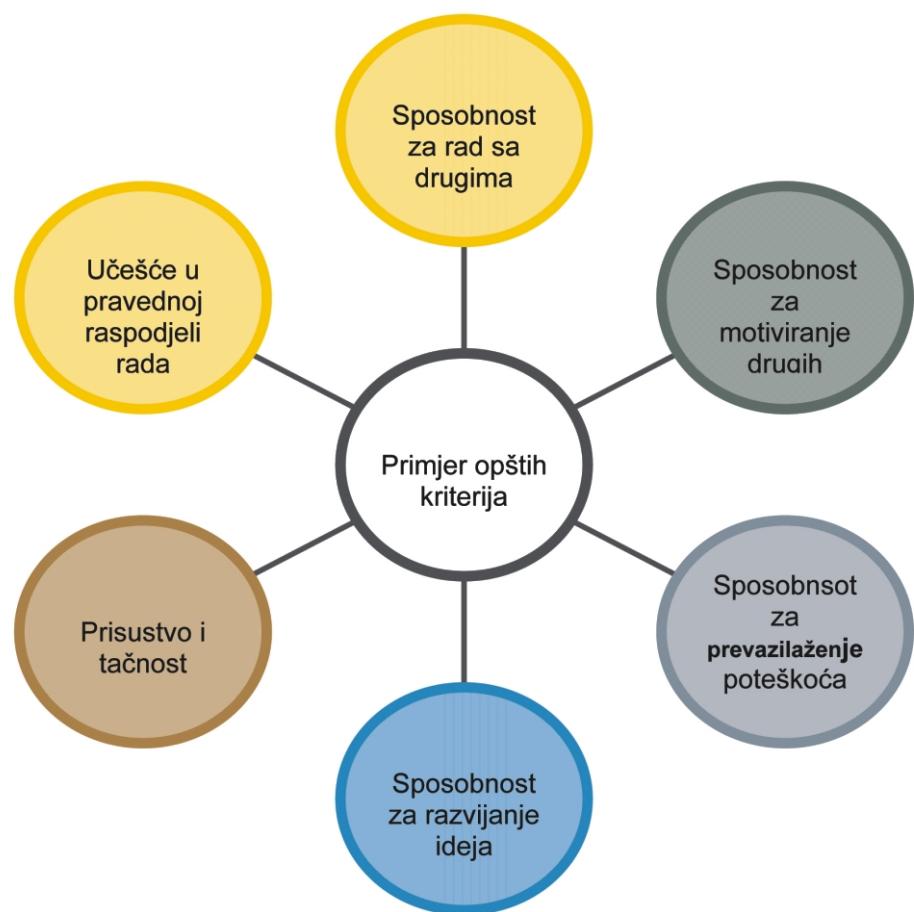


"Kada je produkt rada u skupini jedini element ocijenvivanja, nemjeran efekt može biti težnja učenika individualnom radu i potom kombiniranje njihovih doprinosa za finalnu ocjenu. Ovo obeshrabruje suradnju i umanjuje posvećenost uspjehu skupine. Neki od članova skupine mogu slabije doprinositi ukupnom rezultatu, možda čak krijući izvore jedni od drugih ili se zaleći na "usamljene jahače" ne doprinoseći finalnom rezultatu." (Habeshaw, 1995)

Razumijevanje kriterija za skupno ocijenvivanje:

- samo navođenje kriterija ocijenvivanja može ohrabriti sudionike da doprinesu radu grupe,
- suviše detaljni kriteriji mogu proizvesti nisku razinu rezultata učenja.

"Razvijanje generalnih kriterija za učenje u timskom radu je važnije od razvijanja iscrpljujućih lista zahtjeva." (Winter)



Ocjenjivanje:

- Najjednostavniji pristup ocjenjivanju je davanje pojedinačnih ocjena svim članovima skupine,
- Kombinacija pojedinačnih i skupnih aktivnosti,
- Varijacija ove metode je dodijeliti posebne uloge u skupini kao što su koordinator ili zapisničar i osigurati pojedinačnu ocjenu za te uloge.

Da bi se obezbijedilo grupno ocjenjivanje treba uzeti u obzir sljedeće:

Prijedlozi za ocjenjivanje skupnih zadatka

Tijekom rada ocjenjivati male doprinose, kako bi se osiguralo pravilno funkcioniranje skupine

Napraviti razliku između ishoda i procesa rada u skupini

Rad u skupini najbolje odgovara projektima koji su isuviše veliki za jednog učenika

Kada je ishod ocijenjen treba se fokusirati na različite uloge koje su učenici imali u skupinama

3

Kriteriji za ocjenjivanje grupnog rada

Kriteriji	odličan	dobar	potrebna pomoć
1. Učešće članova tima	Svi članovi sudjeluju	Sudjeluju samo neki članovi	Jedan ili dva člana dominiraju
2. Kako se slažu članovi grupe	Svi članovi se dobro slažu	Neki članovi se dobroslažu	Raspravljuju se, ismijavaju jedni druge, loše se ponašaju
3. Slušaju kada drugi govore	Svi pažljivo slušaju i daju doprinos	Neki članovi surađuju i rade na postizanju cilja	Grupa ne surađuje niti radi na postizanju cilja
4. Broj ispravno urađenih zadatka	4-5 ispravno urađenih zadatka	tri ispravno urađena zadatka	1-2 ispravno urađena zadatka

Ocjenvivanje pojedinca u skupini

učenik: _____

	da / ne	komentar
Vještine u zadatku		
Usredsređenost na zadatak		
Razumijevanje uputa		
Organiziranje informacija		
Predlaganje ideja		
Komunikacijske vještine		
Sluša druge		
Govori kada je njegov/njen red		
Odgovarajući rječnik		
Socijalne vještine		
Objašnjava ili dijeli ideje sa drugima		
Ohrabruje druge		
Aktivno sudjeluje		

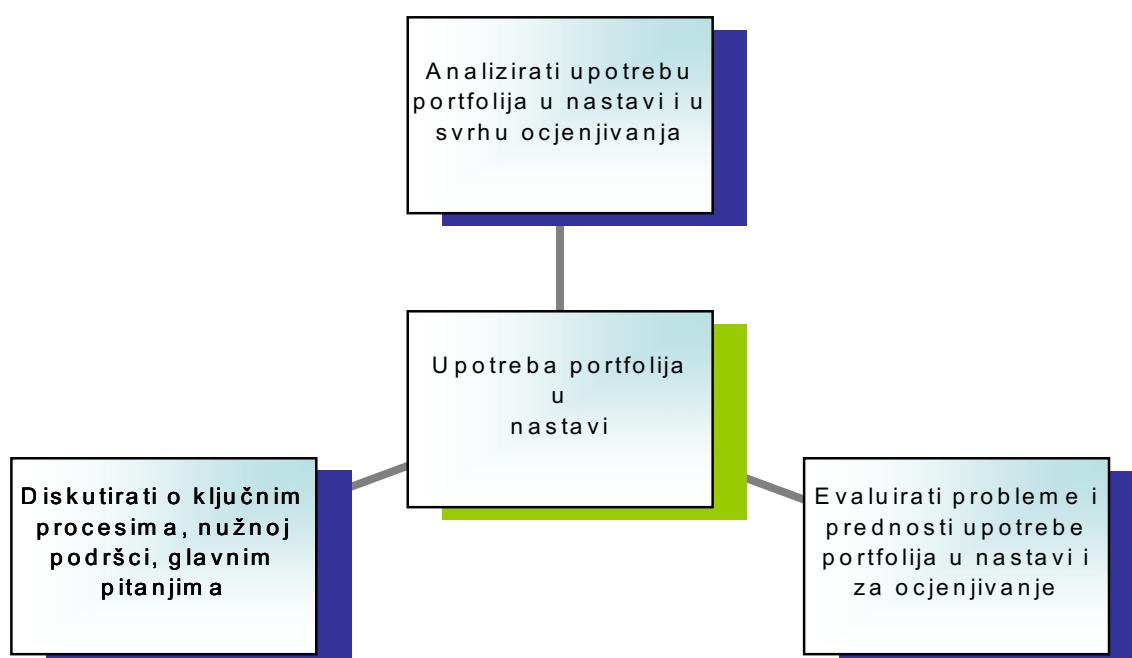
3.3. Portfolio

Što je portfolio?

- Portfolio je smislena zbirka koja sadrži radove koje je učenik napravio u nekom razdoblju uz nastavnika nadzor. Uključuje: dokumentaciju postignuća, samoevaluacije, procese izrade radova, analize iskustva učenja. Predstavlja primjere rada koji pokazuju napredak ili izostanak napretka u određenim područjima.

Aspekti pouzdanosti ocjenjivanja:

- Odnose se na autentičnost rada učenika,
- Ne odnose se na prikladnost odabranih informacija, već na mogućnost primjene,
- Pouzdanost se gradira na visoki, srednji i niski stupanj.

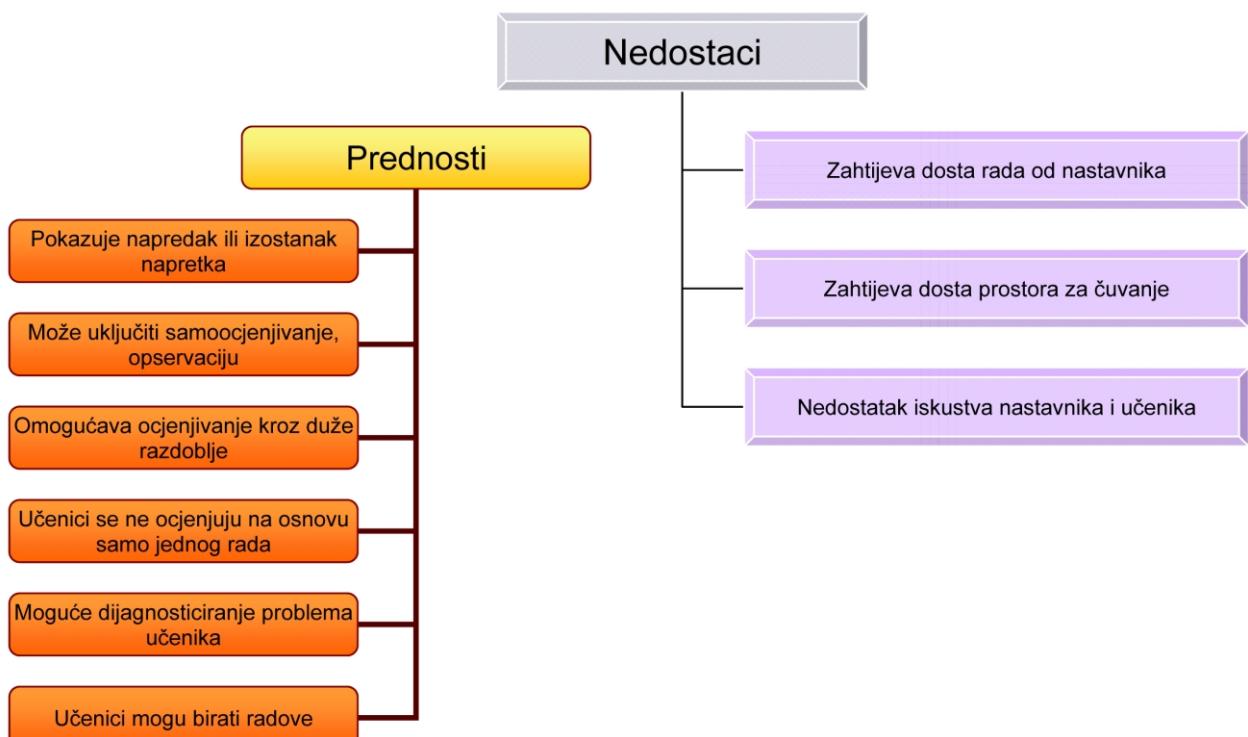


Razlozi upotrebe portfolija u učenju i ocjenjivanju



Smjernice za upotrebu portfolija

- definiranje razloga za primjenu portfolija,
- sadržaj portfolija,
- ishodi učenja i prijedlozi prikladnih podataka,
- upute u vezi sa samoevaluacijom i kritičkom procjenom rada,
- kriteriji koji se koriste u ocjenjivanju portfolija
- objašnjenje / opis ocjena
- primjeri koji ilustriraju standarde rada.

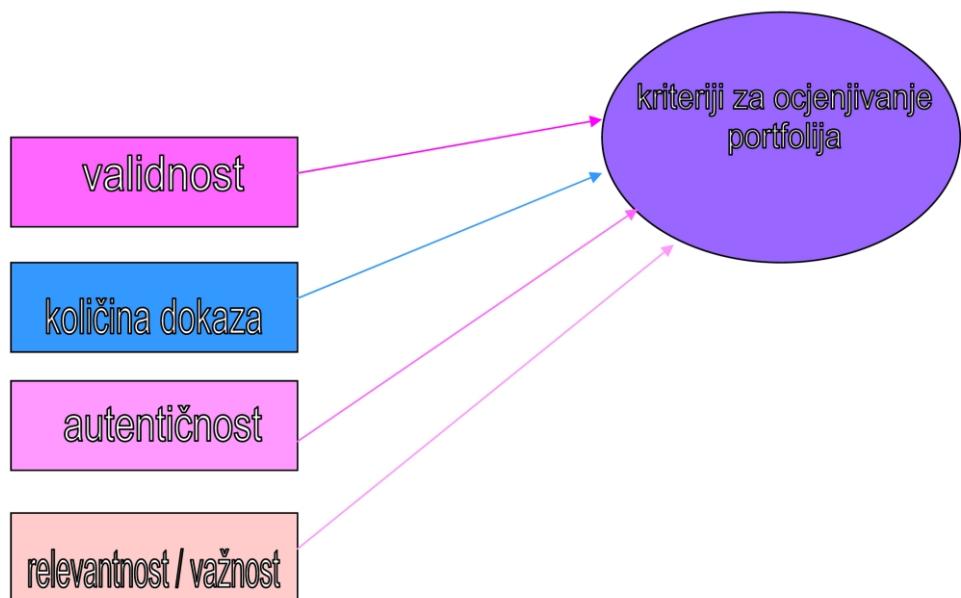


Ocjenvivanje portfolija



"Mi, nastavnici, sve vrijeme donosimo sudove o učenicima. Pošto su ti sudovi zasnovani na kriterijima, bilo da smo sposobni da ih jasno istaknemo, bilo da nismo, pred nama se nalaze samo dva izbora:

- da svoje kriterije objasnimo učenicima ili
 - da ih prisilimo da o njima nagađaju." (Judy Arter)



Primjer definiranih kriterija za portfolio

Nastavna jedinica: Voda u prehrambenoj industriji

Svrha: Upotreba portfolija za procjenu znanja učenika, podršku učenju i podučavanju

Kriteriji portfolija:

a) validnost:

1.	1.1.	pismeni rad učenika o značenju vode u prirodi, za ljudski organizam i industriju (s posebnim osvrtom na prehrambenu industriju),
	1.2.	radni list s pitanjima točno-netočno i pitanjima s mogućnošću jednog točnog odgovora o karakteristikama vode koja se koristi u prehrambenoj industriji,
	1.3.	predstavljanje problema zagađenosti prirodnih voda kod nas i u svijetu - skupni rad učenika,
	1.4.	lista provjere znanja.

b) količina dokaza:

1.1.

Pismeni rad učenika o značenju vode za živi svijet i značenju vode u prehrambenoj industriji. Sastav sa najmanje 100, a najviše 500 riječi, urađen na računalu. Usmeno predstavljanje rada u trajanju od po 10 minuta po učeniku. Ocjenjivanje sveobuhvatnosti, sposobnosti izlaganja bitnog, sposobnosti odgovaranja na pitanja nastavnika i drugih učenika. Na pismenom radu izvesti ocjenu pismenog dijela i usmenog obrazloženja uz komentar pismenog rada i uspješnosti prezentacije.

1.2.

Radni list za učenike s postavljenim pitanjima i odgovorima točno-netočno i mogućnošću jednog točnog odgovora. Radni list može obuhvatiti i fotografije ili slikovne prikaze, prepoznavanje točnog prikaza. Radni list s 10 pitanja i unutar svakog pitanja ponuditi 5-10 odgovora. Odrediti bodove za odgovore.

Ocenjivanje radnog lista prema unaprijed utvrđenim kriterijima ocjenjivanja. Ocjenjivanjivati može nastavnik ili kolege učenici, prema uzorku radnog lista s točnim odgovorima.

1.3.

Predstavljanje problema zagađenosti prirodnih voda nakon skupnog rada učenika u određenom vremenskom razdoblju. Broj učenika u skupini 4-5, zadaci svake skupine trebaju se odnositi na određeni aspekt problema (objašnjenje problema, alternativne politike, prijedlog rješenja problema, izrada akcijskog plana). Skupine se trebaju nadovezivati jedna na drugu. Ocjenjivanje obuhvaća ocjenu izvedenu na osnovi prijedloga ocjena učenika o radu učenika unutar skupine i suradnji s ostalim članovima skupine, na osnovi prijedloga učenika ostalih skupina o prezentaciji učenika. Ocjenjivanje može obuhvatiti i prijedlog ocjene nastavnika, a na osnovi opservacije učeničkog rada u skupini na nastavnom satu.

Zadatak predstaviti na velikom hamer papiru koji se koristi u tijeku prezentacije. Vrijeme prezentacije za svaku skupinu treba ograničiti, uključiti sve članove skupine u prezentaciju. Na pismenom radu svakog učenika pojedinačno (materijal koji su učenici unutar skupine prikupljali tijekom rada, a zavisno od zadatka učenika unutar skupine) navesti konačnu ocjenu uz komentar na osnovu definiranih kriterija.

1.4.

Lista provjere znanja Svaki učenik treba osmisliti listu provjere znanja za drugog učenika. Lista provjere treba sadržavati 10 pitanja iz područja vode. Postavljenim pitanjima trebaju se provjeriti definirani rezultati učenja, odgovore treba bodovati. Nastavnik ocjenjuje kvalitetu osmišljene liste, a učenik odgovore. Nastavnik vrši podjelu radnih listova provjere znanja učenicima. Ocjenjivanje se vrši uz obvezan komentar i na osnovu definiranih kriterija ocjenjivanja.

c) autentičnost:

- usmene prezentacije,
- rad učenika na nastavnom satu,
- navedeni izvori korišteni pri izradi pismenih zadataka,
- obrazloženi koraci izrade zadataka.

d) relevantnost / važnost (za ovaj primjer):

1.1.	20%
1.2.	30%
1.3.	25%
1.4.	25%

3.4. Test

U

nastavnoj praksi najčešće se koriste **testovi znanja**. Njih mogu sastavljati nastavnici koji poznaju metodologiju izrade testova.

Odabir sadržaja koji se žele ispitati testom će zavisiti od definiranih rezultata učenja.

Potrebno je u okviru jednog testa postojanje različitih vrsta pitanja.

■ **zadaci-pitanja dosjećanja**

Primjer: Godine 1961. Nobelovu nagradu za književnost dobio je: _____

Prednosti zadataka dosjećanja su ove:

- nema pogadanja odgovora,
- lako se sastavljaju,
- prostorno su ekonomični,
- ne zahtijevaju posebnu adaptaciju ispitanika.

Nedostaci ovakvih zadataka se ogledaju u sljedećem

- ponekad je teško postići objektivnost,
- otežana automatizacija ispravljanja,
- vremenski su neekonomični, jer ispitanici moraju pisati odgovor,
- uglavnom nisu pogodni za ispitivanje znanja u kojima dolaze do izražaja više mentalne funkcije,
- nije lako bodovati odgovore

■ **zadaci dopunjavanja**

Primjer: Glavni grad Bosne i Hercegovine nalazi se ispod planine _____ i kroz njega protiče rijeka _____.

Zadaci dopunjavanja su samo varijanta zadatka jednostavnog dosjećanja i na njih se odnose iste prednosti odnosno nedostaci kao i za prethodne.

■ alternativni zadaci-pitanja

Primjer: Vodena snaga je osnovni izvor energije za pokretanje termoelektrana?

točno - netočno

Ovakvi zadaci se uvijek sastoje od tvrdnje uz koju stoje alternative: "da-ne"; "točno-netočno"; "ispravno-neispravno"....nazivaju se još i zadaci dvočlanog tipa.

Prednosti alternativnih zadataka su sljedeće:

- lako se i brzo sastavljaju,
- brzo se ispravljuju,
- mogu se upotrijebiti i za razumijevanje viših mentalnih funkcija (razumijevanje, kritičnost...).

Nedostaci su:

- zbog lakoće sastavljanja često se prave površno,
- znatne su mogućnosti da tvrdnje budu dvosmislene, što zbumuje ispitanike,
- velika je mogućnost pogađanja točnog odgovora (čak 50%).

Pojedini autori su predlagali uvođenje i treće mogućnosti odgovora npr. "ne znam", što bi smanjilo mogućnost pogađanja točnih odgovora na 33,33%.

3

■ zadaci višestrukog izbora

Primjer: Ovdje su navedena četiri uzroka... Zaokruži odgovor koji je njihova posljedica!

1. višak zaposlenih
2. velika dugovanja
3. stečajni postupak
4. zastarjela proizvodnja
5. niska produktivnost

Ovakva vrsta pitanja sastoje se od pitanja ili nedovršene tvrdnje s nekoliko predloženih odgovora. Ovaj oblik pitanja ima više mogućnosti:

- može se tražiti točan odgovor među netočnim,
- netočan među točnim odgovorima,
- uzrok među posljedicama,
- posljedica među uzrocima i sl.

Na što treba posebno обратити pažnju? Nije dobro manje od tri i više od pet odgovora. Treba tražiti jedan od ponuđenih odgovora. Traženi odgovor ne smije odudarati od drugih, niti sadržavati riječi iz pitanja ili formulacije u udžbeniku koje se lako prepoznaju. Ponuđeni

odgovori moraju biti iste složenosti, jednako prihvatljivi, da ih onaj koji ne zna ne može prepoznati.

Prednosti ovakvih zadataka su:

- najelastičniji oblik među zadacima,
- potpuno su objektivni,
- mogućnost nagađanja je vrlo mala.

Nedostaci su:

- teško se sastavljaju dobi zadaci,
- zauzimaju dosta prostora,
- dugo se rješavaju.

■ **zadaci ispravljanja**

Primjer: Kolače mjesec sve dobre domaćice. (pronađi pogreške)

Ovakvi zadaci obično se sastoje od rečenice, skice, crteža ... u kojima se nalaze jedna ili dvije pogreške. Pogodni su za ispitivanje pravopisa, ali se mogu koristiti i u drugim oblastima (definicije, zakoni....).

Prednosti ovakvih zadataka su:

- lako se sastavljaju,
- pogodni su za ispitivanje viših mentalnih funkcija.

Nedostaci su sljedeći:

- zbog lakoće sastavljanja, često se prave površno,
- postoji mogućnost da zbog ubacivanja više pogrešaka rečenica postaje nejasna, odnosno da izgubi smisao.

■ **zadaci sređivanja**

Primjer: Poredaj ove živežne namirnice prema količini bjelančevina koju sadržavaju. Uz namirnicu koja sadržava najviše bjelančevina stavi broj 1 itd. Ako neka namirnica ne sadržava bjelančevine stavi uz nju "ne".

- ▶ kruh _____
- ▶ salata _____
- ▶ riba _____
- ▶ mlijeko _____
- ▶ jabuka _____
- ▶ mrkva _____

Zadaci sređivanja sastoje se od niza povezanih pojmove ili činjenica koje se predstavljaju nesređeno, a ispitanikov je zadatak srediti ih.

Prednosti ovakvih zadataka su:

- vrlo su praktični,
- traže razumijevanje građe (materije),
- pogodni su za ispitivanje viših mentalnih funkcija,
- lako se sastavljaju.

Nedostaci su:

- oni se zbog lakoće sastavljaju površno,
- zauzimaju dosta prostora,
- ispitanik može odgovoriti nepotpuno pa je teško bodovati takve odgovore.

■ zadaci povezivanja

Primjer: Uz svaki grad u desnom stupcu napiši broj koji označava državu kojoj taj grad pripada

1. Austrija	Bern _____
2. Belgija	Mostar _____
3. Švicarska	Split _____
4. Bosna i Hercegovina	Beč _____
5. Hrvatska	Brisel _____

Zadaci povezivanja sastoje se od dva niza riječi (rečenica, formula...) koje ispitanik treba međusobno povezati. Preporuka je da se povezivanje ne vrši strelicama jer je otežano ispravljanje odgovora.

Prednosti ovakvih zadataka su:

- pogodni su za ispitivanje razumijevanja određenih znanja, te za primjenu istih,
- pogodni su za razumijevanje grafikona, karata i sl.

Nedostaci su:

- teško je sastaviti dobre zadatke kojima se ispituju fineze u znanju,
- zauzimaju mnogo prostora,
- ispitanik može dati nepotpune odgovore što otežava bodovanje.

■ zadaci esejskog tipa

Primjer: Opiši klimatske prilike u Bosni i Hercegovini!

(prostor za odgovor)

Ova vrsta zadataka ne spada u grupu zadataka objektivnog tipa. Njih je teško objektivizirati. Ocjenjivanje je subjektivno. Sastoje se od pitanja koja obuhvaćaju različite dijelove materije i koji omogućavaju ispitaniku slobodnije i opširnije odgovaranje.

Prednosti zadataka esejskog tipa su:

- omogućava ispitaniku slobodnije izražavanje,
- misli oblikuje vlastitim riječima,
- dolazi do izražaja kreativnost ispitanika.

Nedostaci su:

- ocjenjivanje ovakvih zadataka traje predugo i uglavnom je subjektivno,
- odgovor na ovakav zadatak zahtijeva više vremena.

U dosadašnjoj praksi je primjećeno da nastavnici često koriste zadatke esejskog tipa prilikom ocjenjivanja. Zašto? Možda je riječ o nedovoljnom poznавању drugih tipova zadataka, linija manjeg otpora ili nešto treće?

Način bodovanja i gradacija postignutih rezultata

Svaki zadatak (pitanje) se boduje određenim brojem bodova. Broj bodova se određuje s obzirom na složenost pitanja, odnosno razine znanja koju ispitujemo.

Broj bodova za određeno pitanje se ispisuje na testu.

Gradacija postignutih rezultata je:

- ▶ do 50% nedovoljan (1)
- ▶ od 51% do 60% dovoljan (2)
- ▶ od 61% do 80% dobar (3)
- ▶ od 81% do 90% vrlo dobar (4)
- ▶ od 91% do 100% odličan (5)

Gradacija, također treba biti naznačena na samom testu, kako bi učenik imao i određeni vid samoocjenjivanja na samom testu.

3.5. Test praktičnih vještina

- Ocjena iz ove tehnike je dokaz razumijevanja i sposobnosti demonstracije određenih učeničkih vještina.

Test praktičnih vještina mora biti:

- Koncepcijski osmišljen,
- Dobro organizacijski pripremljen,
- Materijalno – tehnički osiguran,
- Primjeren predznanjima, mogućnostima i profesionalnim interesiranjima učenika.

Karakter ishoda koji se testira:

- Proizvodni
- Tehnički
- Uslužni
- Ekonomski
- Obrazovno-odgojni
- Kulturni
- Znanstveno-istraživački.

Primjer ocjenjivanja praktičnih - manuelnih vještina

Sastavljanje	Sastavi četvoropoljni plodore!
Mjerenje	Izmjeri kiselost zemljišta datog uzorka!
Upravljanje	Upravljam traktorskim agregatom unazad!
Napraviti	Napravi Web prezentaciju škole!
Izvedba	Izvedi niz tehnika prodaje i evidentiranja!
Upotreba	Upotrijebi paletu s alatkama! (računalo)
Priprema	Pripremi supstrat za rasad povrća!

Kreiranje	Kreiraj bazu podataka!
Aranžiranje	Aranžiraj sto za goste!
Oblikovanje	Oblikuj modernu frizuru!
Istraživanje	Istraži

Kriteriji ocjenjivanja testom praktičnih vještina

- Učenici moraju biti unaprijed upoznati sa kriterijima i vještinama koje će se testirati
- Kriterije određuje nastavnik, učenici i nastavnik ili se može uključiti i treće osoba!
- Kriteriji obuhvaćaju:
 - ▶ znanja,
 - ▶ vještinu rada,
 - ▶ radne navike i vladanje,
 - ▶ sposobnosti.

Primjer primjene testa praktičnih vještina

predmet: Praktična nastava

modul: Razmnožavanje reznicama i kalemljenjem

jedinice:

1. Razmnožavanje reznicama
2. Razmnožavanje kalemljenjem

3

Razrada metoda ocjenjivanja:

Test praktičnih vještina obuhvaća sljedeće praktične zadatke:

- vještina rezanja reznica,
- vještina pripreme i sadnje reznica,
- vještina pripreme podloge i kalem grančice,
- vještina kalemljenja,
- ekonomičnost u trošenju materijala,
- poštivanje planiranog vremena za rad,
- čenje uputa za rad,
- odgovornost i zaštita pri radu.

3.6. Dnevnik rada

■ Što je dnevnik rada?

Dnevnik predstavlja individualne bilješke gdje učenici opisuju svoje iskustvo učenja po modulima. Upotrebljava se za evidenciju praktične nastave učenika strukovnih škola. Neizbjeglo je da se teorija i praksa u svakom predmetu kombiniraju. Davanjem većeg značaja praktičnoj nastavi (učenju kroz rad) pomažemo učenicima u ozbiljnijem i kritičnjem pristupu takvom radu.

Naredna tablica ilustrira neke primjere glagola koji mogu biti korišteni kao specifični rezultati učenja za različite spoznajne i praktične sposobnosti.

Sposobnosti	Radni glagoli (primjeri)
spoznaja - po sjećanju	definirati, nabrojati, identificirati, imenovati, izjaviti, prepoznati, prikazati
spoznaja - razumijevanje	objasniti, interpretirati, predvidjeti, razlikovati, sažeti, opravdati, sastaviti
spoznaja - primjena	analizirati, riješiti, računati, procijeniti, planirati, pronaći, izabrati, sastaviti, organizirati,
praktične - manuelne sposobnosti	sastaviti, mjeriti, rukovati, konstruirati, sposobnosti izvesti, koristiti
praktična sposobnost ophođenja	pokazati, slušati, komunicirati, savjetovati

Dnevnik rada predstavlja kombinaciju formativnog i sumativnog ocjenjivanja, može biti dizajniran od strane nastavnika ili učenika.

Dnevnik rada učenika

- učenici vode zabilješke o svojim iskustvima

Dnevnik popunjava učenik pod mentorstvom nastavnika, a sadrži samo neophodne informacije koje su od značaja za vježbu: crteži-skice, dijagram opis radnih postupaka-faze rada (tehnološki postupak izrade), sredstva za rad (alat, pribor), strojevi, materijal i dr.

Važno je na početku školske godine dati detaljne upute za vođenje dnevnika.

Nastavnik, instruktor ili voditelj praktične nastave obvezno ovjerava bilješke učenika za svaku vježbu, a ocjena se unosi u prostor na kraju dnevnika.

Kriteriji ocjenjivanja:

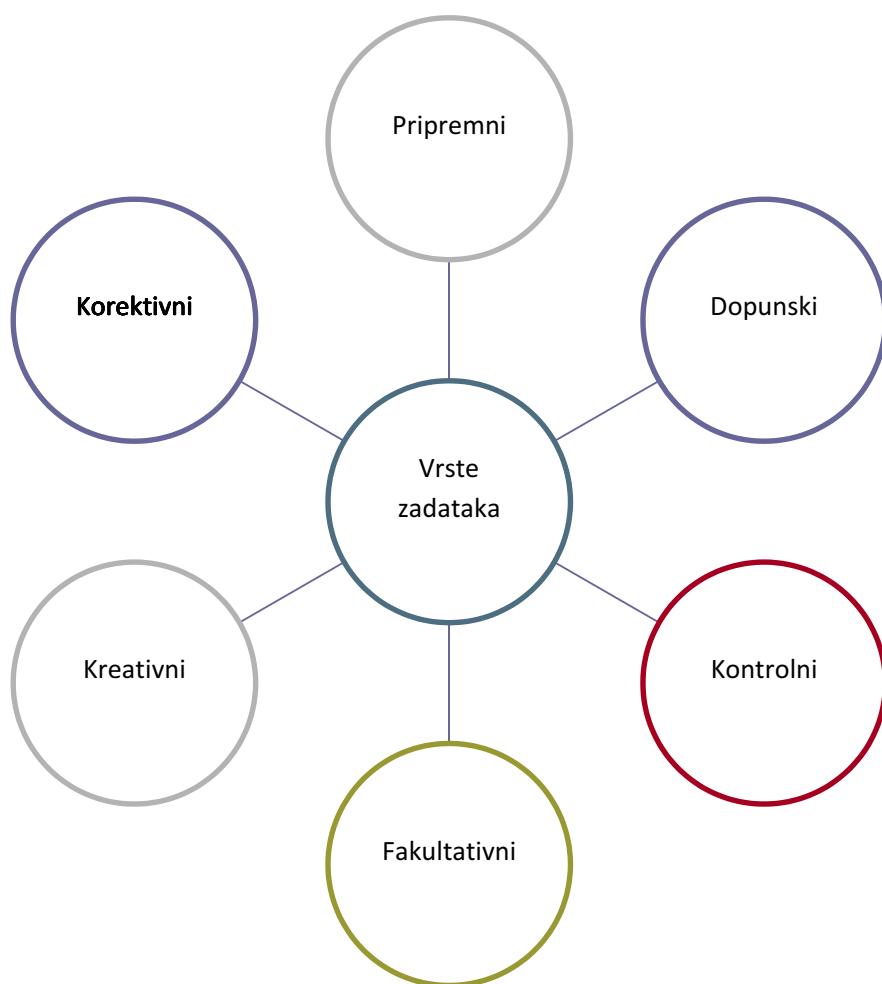
- ▶ neuredno i neredovno vođenje dnevnika 1
- ▶ redovno vođenje, bez smisla 2
- ▶ uredno i ažurno vođenje 3
- ▶ evaluacija vlastitog rada 4
- ▶ logičke i povezane zabilješke 5

Potrebno je u postotku odrediti važnost dnevnika rada u odnosu na ostale tehnike u okviru modula.

3.7. Zadatak

■ ZNAČAJ ZADATKA

- usklađuje ono što su učenici stekli tijekom nastave u školi s onim što su oni sposobni uraditi bez pomoći nastavnika,
- doprinosi razvijanju mišljenja,
- mogućnost provjeravanja i primjene znanja u samostalnom radu,
- objektivno pokazuje stupanj samostalnosti učenika.



■ **OBLICI RADA PRI RJEŠAVANJU ZADATAKA**

- individualni,
- u paru (tandem),
- skupni,
- kolektivni.

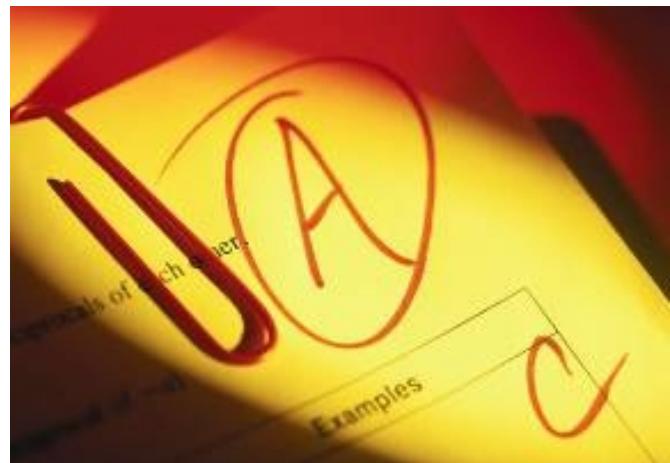
■ **Kriteriji ocjenjivanja (individualni rad)**

- točnost,
- analitički pristup (postupak),
- kreativnost,
- poštivanje vremena izrade,
- urednost i preglednost,
- sposobnost prezentacije

3.8.

Ocenjivanje projektnog zadatka

Kao što je projekt jako složena aktivna metoda tako je i ocjenjivanje postignuća u okviru projekta složeno i osjetljivo. Rezultat projekta može biti različite prirode npr. portfolio (zbirka učeničkih radova koji prate rad kroz više faza projekta), konkretan proizvod, neka usluga ili samo istraživanje vezano za proizvod ili uslugu. Zbog toga se nameće pitanje



Što ocijeniti?

- Znanje,
- Osobne sposobnosti,
- Spoznajne vještine,
- Praktične vještine,
- Ponašanje, kvalitetu i vrijednosti.

Ili ocijeniti sve nabrojano kao cjelinu. Osim toga projekt promovira rad u skupini i rezultat projekta je rezultat rada skupine. Kako doprinos svakog pojedinca u skupini nije isti i to treba jasno diferencirati kroz ocjenjivanje.

C. Proizvod /proizvodnja / izvođenje	Kriteriji ocjenjivanja (bodovi)
Jasnoća svrhe:	izjava o cilju/ciljevima - jasno, relevantno
Evidencija istraživanja i planiranja	npr. istraživanje osnovnih podataka, prikupljanje podataka korištene tehnike, izvori informacija, alternativne solucije - proizvod/zanat/igra itd. oprema, dizajn alata, crteži, pisana potvrda, uzorak, određivanje cijene radnog plana/vremenskog plana, nizanje, lista provjere izvora itd.

C. Proizvod /proizvodnja / izvođenje		Kriteriji ocjenjivanja (bodovi)
Primjena vještina:	npr. korištenje alata i materijala, vještina, koje odgovaraju zadatku, faktoru vještine, sigurnosti/higijeni itd.	20
Zadovoljiti svrhu	npr. kvaliteta proizvoda/proizvodnje, završavanje proizvoda, vizualna kvaliteta, sigurnost, ukus/okus, prikladnost za namjeru - vezano za cilj-eve, izbor tehnike, zanat, materijali, oprema itd. vezano za namjeru itd.	20
Kreativnost/ originalnost:	npr. kandidatov vlastiti rad, napisan njegovim riječima, selektivna upotreba transkripcije, grafike itd. (izvori se moraju navesti), originalnost demonstrirana u selekciji/organizaciji događaja/usluge; inventivnost, raznolikost ideja, izgled izvještaja, ilustracija, prezentacija itd.	10
Samoevaluacija:	npr. kritička evaluacija vlastitog rada - proces i proizvod (ili vlastiti doprinos u slučaju skupnog zadatka), prijedlog za modificiranje ukoliko ga ima itd.	10
Evidencija i integracija:	npr. domet i kvaliteta postignute integracije, važnost integracije itd.	10
Učinkovitost komunikacije i prezentacije:	npr. (I) pismeno: format, izgled, jezgrovitost, jasnoća, korištenje, da bude odgovarajuća, kvaliteta ilustrativnog materijala, raspored sadržaja itd. (II) usmeno: usmene vještine komunikacije, sposobnost prenošenja ideja jasno, rječitost i koherentnost itd.	10

Primjer kriterija ocjenjivanja učeničkog projekta

4.

P R I L O Z I

4

4. P r i l o z i

■ Slušanje kritike i pohvale na poslu

Predmet: Hrvatski/bosanski/srpski jezik

Modul: Komunikacija na radnom mjestu

Jedinica 2 : Govorenje i slušanje

Rezultat učenja:

- ▶ sluša kritiku ili pohvalu

Ciljevi:

- ▶ razvijanje vještina slušanja;
- ▶ razvijanje komunikacijskih vještina;
- ▶ razumijevanje funkcije pohvale i kritike na poslu;
- ▶ razvijanje svijesti o važnosti jezika i postupaka u svakodnevnom životu i poslu;
- ▶ razvijanje etičkih vrijednosti;

Organizacija i struktura sata 2 sata /90 minuta	Nastavni materijal	Vrijeme
<p>Fokusiranje na temu (rad u parovima)</p> <ul style="list-style-type: none">▶ Navedite situaciju u kojoj ste se osjećali loše zbog poruka koje vam je netko uputio riječima ili gestama!▶ Prisjetite se situacije u kojoj ste pohvaljeni i ugodno se osjećali! <p>Razmijenite iskustvo s kolegom u paru!</p> <p>(Ako neki učenici žele, mogu iznijeti primjere iz svog iskustva pred razredom.)</p> <p>Nastavnik će pripremiti kratko izlaganje o tome:</p> <ul style="list-style-type: none">▶ što otežava komunikaciju među ljudima na poslu,▶ što vodi do nesporazuma, konflikata.		10 min.

<p>Glavna vježba Kritika na poslu (rad u parovima)</p> <p>Nastavnik će pripremiti dva teksta, negativnu i pozitivnu kritiku, koje su osvrnute na raniju učeničku aktivnost kada je prezentiran proizvod/usluga zainteresiranim kupcima.</p> <p>Tekst 1. (upućen učeniku X koji je prezentirao proizvod): Pročitati kritiku oštrom intonacijom.</p> <p>Tvoja prezentacija je loša. Vidjelo se po izboru teme o kojoj si govorio da si želio zasmijati kolege iz razreda, ali tako si samo sebi stvorio problem. Govorio si brzo, na trenutke nerazumljivo, a o značenju nekih riječi nemaš pojma. Nisi imao plan izlaganja i često si ponavljao neke izraze. Čini se da ti ne želiš i i ne možeš bolje!</p> <p>Pitanja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Navedi riječi koje ukazuju na ono što u prezentaciji nije bilo dobro! 2. Navedi riječi koje su u ovoj kritici uvrijedljive? 3. Što bi se iz navedene kritike moglo odnositi i na tvoju prezentaciju? 4. Kako bi na tebe djelovala kritika da si učenik X? 5. Kako bi reagirao? 6. Stilski uredi ovu kritiku da ne bude uvrijedljiva! 7. Koji su pozitivni efekti ove kritike ? <p>Tijekom aktivnosti nastavnik će obilaziti i usmjeravati učenike</p>	tekst kritike s pitanjima	20 min
<p>Prezentacija odgovora</p> <p>Zaključak Nastavnik /učenici Negativni aspekti kritike na poslu:</p> <p>► demotivirajući, uvrijedljivi, doprinosi stvaranju neravnopravnog odnosa među sugovornicima itd.</p>	učenički radovi	10 min
<p>Glavna vježba Pohvala / pozitivna kritika na poslu Nastavnik će pročitati pohvalu odgovarajućom intonacijom.</p> <p>Tekst 2. (upućen učeniku X koji je prezentovao proizvod): Kazivanje o proizvodu imalo je formu prave prezentacije. Tekst je bio sadržajan i poštivao/la si plan izlaganja koji ste zajednički sastavili. Iako je prezentacija duže trajala od predviđenog vremena, bila je zanimljiva. Čini se da za naziv poduzeća nije odabran najbolji naziv. Pravilno si izgovarao/la glasove i riječi i s odgovarajućim tempom. Što misliš o tome da tekst pokušaš napamet govoriti kako bi bio obojen uvjerljivošću, što je za prezentaciju veoma važno.</p> <p>Pitanja (rad u parovima):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Navedi riječi koje ukazuju na ono što je u prezentaciji pohvaljeno! 2. Navedi riječi koje ukazuju na ono što u prezentaciji nije bilo najbolje? 3. Šta bi se iz navedene pohvale moglo odnositi na tvoju prezentaciju? 4. Kako bi na tebe djelovala pohvala da si učenik X? 5. Šta bi iz ove pohvale prihvatio/la kao sugestiju kada bi imao/la priliku da ponovo prezentiraš proizvod ili uslugu zainteresiranim kupcima? 	tekst pohvale s pitanjima	20 min

Prezentacija odgovora	učenički radovi	10 min
Zaključak Nastavnik /učenici Pozitivni aspekti kritike na poslu: ▶ motivirajuća, afirmativna, doprinosi ravnopravnom odnosu među sugovornicima itd	grafofolija	5 min
Zaključivanje lekcije nastavnik /učenici 1. Kako se oposobiti za kooperativne i ravnopravne odnose sa drugim osobama? <ul style="list-style-type: none"> ● Kako reagirati na ono što nas u kritikama povrijeđuje? ● Kako prepoznati načine kada kritikama povrijedjemo druge ? ● Kako iskazati kritiku da bi djelovala na pozitivan način? <p>Kakve je odluke o tome potrebno donijeti?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Ne želim da povređujem niti jednog čovjeka; ▶ "Tko je iskusio moć riječi uvijek pazi što govori".<ul style="list-style-type: none"> ● pamtit ćemo situacije u kojima smo se osjećali loše zbog kritike koje nam je netko uputio riječima ili gestama; ● pamtit ćemo i situacije u kojima se neka druga osoba osjećala loše zbog nekog našeg postupka; ● o svemu ovome razmišljati kada smo smireni; ● korisno je da kod osobe koje nas povrijeduje nađemo neku osobinu i to joj priopćimo; ▶ Kritički se osvrnuti na poruku i prihvati korisne savjete. 	grafofolija veliki papir, flomasteri	10 min

Predmet: Hrvatski/bosanski/srpski jezik

Modul: Komunikacija na radnom mjestu

Jedinica 4: Telefonska komunikacija

Ciljevi:

- ▶ razvijanje komunikacijskih sposobnosti;
- ▶ razumijevanje važnosti pravilnog slušanja pri telefoniranju na poslu;
- ▶ razvijanje svijesti o osobnoj odgovornosti na poslu;

Rezultati učenja

- ▶ prenošenje poruke drugoj osobi
- ▶ slušanje telefonskog poziva

Organizacija i struktura sata dva sata/90 minuta	Nastavni materijal	Vrijeme
1. sat		
Nastavnik će objasniti zadatak. Zadatak: Sastavite poruku po planu koju ćete telefonski uputiti svom suradniku na poslu. Plan sastavljanja poruke: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Opis složenog zadatka, s više operacija/stavki, radnih zaduženja (do 50 stavki); ▶ Kako će se obaviti taj zadatak? ▶ Koga je sve potrebno uključiti u rješavanje zadatka? ▶ Razdoblje za obavljanje posla/usluge. 	grafofolija: - plan	5 min
Formiranje heterogenih skupina (sedam skupina po četiri učenika)		5 min

Sastavljanje poruke po planu	veliki papir, flomasteri	25 min
Uvježbavanje čitanja - govorenje poruke	na tekstu koji je nastao u radu skupine	10 min
2. sat		
Jedan učenik, predstavnik skupine, pročita rad. Nastavnik snima sve poruke.	diktafon	15 min.
Nastavnik će izabrati nauspješnije sastavljenu poruku koju će učenici ponovo čuti. ► Slušanje telefonske poruke	diktafon (učenici mogu bilježiti podatke teške za pamćenje)	5 min.
Sređivanje bilježaka (individualni rad)		5 min.
Formiranje skupina (skupine u istom sastavu)		3 min
Definiranje poteškoća pri prihvaćanju telefonske poruke; Svaka skupina definira najmanje tri poteškoće; Nastavnik/učenik zapisuje poteškoće .	veliki papir	12 min
Predstavljanje teškoća pri prihvaćanju telefonske poruke koje je definirao nastavnik i usporedba s učeničkim radovima; Neke od poteškoća: ► nesprazumi u komunikaciji, smetnje u telefonskoj vezi, buka u okruženju itd.	grafofolija	5 min

■ Model pripreme za primjenu rada u skupini na satu matematike

Predmet: Matematika

Modul: Kvadratni trinom

Jedinica: Kvadratna funkcija

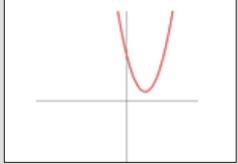
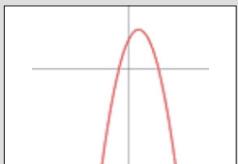
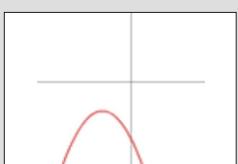
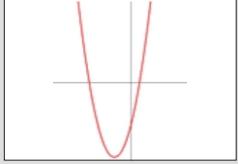
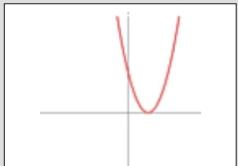
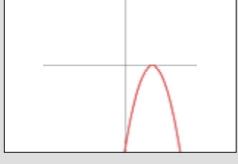
Ciljevi:

- ▶ poznavanje pravila o crtanjima grafa kvadratne funkcije;
- ▶ uočavanje i pravilno izvještavanje o analognim sadržajima,
- ▶ poticanje aktivnog sudjelovanja učenika pri obradi novog gradiva;
- ▶ razvijanje pažnje, preciznosti, točnosti i ustrajnosti u učenju;
- ▶ razvijanje osobne odgovornosti i timskog rada;

Rezultat učenja: Crtanje grafova potpune kvadratne funkcije

Organizacija i struktura sata - blok sat (90 min.)		Nastavni materijal	Vrijeme
Fokusiranje na temu	<ul style="list-style-type: none">▶ Ponavljanje:<ul style="list-style-type: none">• Što je funkcija?• Koje funkcije poznajete?▶ Što su grafovi tih funkcija?▶ Najavljivanje teme▶ Najavljivanje oblika rada	grafofolija	5 min.
Nastavnika obrada egzemplarnog sadržaja - frontalni rad	<ul style="list-style-type: none">▶ Nastavnik će objasniti:<ul style="list-style-type: none">▶ kako glasi formula za potpunu kvadratnu funkciju<ul style="list-style-type: none">• $y = ax^2 + bx + c; a \neq 0$▶ što je njen graf i kako se dobije▶ nule točke f - e (presjek sa x - osom)▶ tjeme f - e▶ presjek grafa sa y - osom▶ Nacrtat će i objasniti položaj grafa funkcije $y = x^2 - 2x - 3$	grafofolije	20 min.
Formiranje skupina i podjela zadataka	<ul style="list-style-type: none">▶ Formirati šest heterogenih grupa▶ Podijeliti zadatke i uputstvo za rad	Podjela materijala: - hamer-papir, - flomasteri, - pribor za crtanje;	5 min.

Rad u skupinama -učenje analognih sadržaja	<p>Zadatak: Izračunajte nule, tjeme i presjek sa y osom parabole (zadatak za I skupinu): $y \quad x^2 - 4x - 5$ (zadatak za II skupinu): $y \quad x^2 - 2x - 3$ (zadatak za III skupinu): $y \quad \frac{1}{3}x^2 - 2x - 6$ (zadatak za IV skupinu): $y \quad x^2 - 4x - 5$ (zadatak za V skupinu): $y \quad x^2 - 4x - 4$ (zadatak za VI skupinu): $y \quad x^2 - 6x - 9$</p> <p>Ako nema realnih nula to konstatirati.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Svaki član skupine računa nule, tjeme parabole i presjek sa y osom; ▶ Provjeriti rješenja kod ostalih članova skupine,diskutirati i uskladiti; ▶ Napisati rješenje zadatka na hamer-papiru; ▶ Izabratи učenika koji će prezentirati rad skupine. 		25 min.
Izvještavanje skupina	Izvjestitelji skupina prezentiraju rezultate zadatka svoje skupine i objašnjavaju postupak rada.	Prezentacija rada	30 min.

Prikazivanje točnih rezultata	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nastavnik će prikazati grafofolije sa točnim rezultatima; ▶ Učenici upoređuju sa svojim rezultatima; 	1.  2.  3.  4.  5.  6. 	3 min.
Ponavljanje gradiva	Nastavnik će s učenicima ponoviti postupak crtanja grafova funkcije i diskutirati različite položaje grafova u odnosu na diskriminantu D i koeficijent a .	radni materijal sa sata	4 min.

■ Testiranje putem slušanja - slušni ispit

Ovakva testiranja koriste se u modulima za jezike, materinjski i strani, kada se žele ocijeniti vještine slušanja.

Predmet: Hrvatski/bosanski/srpski jezik

Modul: Komunikacija na radnom mjestu

Jedinica 2: Govorenje i slušanje

Ciljevi:

- ▶ razvijanje vještina slušanja;
- ▶ razvijanje komunikacijskih vještina;
- ▶ razvijanje pismenosti i kreativnosti.

Organizacija i struktura sata 1 sat /45 minuta	Nastavni materijal	Vrijeme
Nastavnik će: ▶ upoznati učenike sa kriterijima ocjenjivanja,	grafofolija	5 min.
▶ pripremiti tekst novele A. P. Čehova Znamenje vremena, ▶ učenici će individualno pročitati tekst i vratiti ga nastavniku.	tekst novele	5 min.
▶ Slušanje teksta (dva puta)	tekst novele snimljen na kazeti	5 min
Test može obuhvatiti pitanja: 1. Navedi plan/siže, tri najvažnije točke novele! 2. Navedi imena likova po njihovom pojавljivanju u noveli! 3. Odredi srodstvo / vezu među likovima! 4. Gdje se odvija radnja i navedi podatke o ambijentu? 5. Objasni poenu novele! 6. Kako bi završio/la ovu novelu, od trenutka: "Djevojka se vrati u salon"...?	test	25 min
Analiza odgovora		5 min.

Tablica za unošenje podataka o testiranju

r. br.	Ime i prezime učenika	Testiranje putem slušanja - slušni ispit					
		Plan/siže 30%	Likovi, mjesto opšti podaci 10%	Kritički stav 20%	Kreativnost 20%	Pismenost jasnost 20%	Ukupno 100%
1.							
2.							
3.							

■ Tekst novele

A. P. Čehov

Znamenje vremena

U salonu sa svijetloplavim tapetama mladić je izjavljivao ljubav djevojci.

Mladić prijatne spoljašnosti klečao je na jednom koljenu pred djevojkom i kleo se.

- Ne mogu bez vas živjeti, mila moja! Kunem vam se! - jedva je disao. - Otkako sam vas video, izgubio sam mir! Draga moja, recite mi... recite...Da, ili ne?

Djevojka otvorila ustašca da odgovori, ali u tom trenutku se na vratima pokaza glava njenog brata.

- Lili, dođi na tren! - reče brat.

- Što hoćeš? - upita Lili i izide.

- Oprosti, draga moja, što sam vam smetao, ali... ja sam ti brat i moja je sveta dužnost da te upozorim... Budi pažljiva s ovim gospodinom. Drži jezik za zubima... Čuvaj se da ne kažeš nešto što ne treba.

- Ali on me prosi!

- To je tvoja stvar... Saslušaj njegove izjave ljubavi, udaj se za njega, ali za milog Boga, budi oprezna... Ja znam toga tipa. Nitkov velikog stila! Odmah će dostaviti, samo ako nešto...

- Merci, Makse... Ja to nisam znala!

Djevojka se vrati u salon. Odgovorila je mladiću - "da", ljubila se s njim, grlila se, klela, ali je bila pažljiva: razgovarala je samo o ljubavi!

■ Model pripreme za primjenu projekta na satu materinskog jezika

Predmet: Hrvatski/bosanski/srpski jezik

Modul: Književnost

Jedinica 3: Roman

Rezultat učenja:

Učenik će biti sposoban:

- ▶ primijeniti odgovarajuće termine
 - sagleda idejni svijet u romanu

Ciljevi:

- ▶ razvijanje sposobnosti razumijevanja vrijednosti književnog djela;
- ▶ razvijanje sposobnosti interpretacije književnog djela;
- ▶ razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja;
- ▶ razvijanje interesa za književnost;
- ▶ bogaćenje rječnika i razvijanje jezične kulture,
- ▶ shvaćanje značenja osobne odgovornosti u timskom radu;

Metoda: Projekt (skupni i individualni rad)

1. sat

Projektna inicijativa

Okvirno područje rada: Struktura romana Prokleta avlja

Moguće teme: Tema romana, Odredite i obrazložite osnovnu ideju u romanu, Glavni likovi u romanu, Kompozicija romana, Naratori u romanu i sl.

Diskusija o projektnoj inicijativi

Učenici mogu biti podijeljeni u heterogene skupine/ po šest članova;

Sve skupine rade na istoj ili različitim temama.

Zadatak se obavlja na satu (dva školska sata) i izvan škole.

Preduvjeti: Svi učenici su pročitali roman i vodili su bilješke pri čitanju;

Nastavnik će objasniti temu, metodu rada, prezentacije i kriterije ocjenjivanja.

Tema: Odredite i obrazložite osnovnu ideju u romanu Prokleta avlja

Učenici će voditi računa o tome da:

- ▶ osnovna ideja prožima ukupnu strukturu djela i da je neodvojiva od drugih ideja;
- ▶ odrede strukturne elemente u kojima su te ideje najpotpunije izražene;
- ▶ odrede ona mesta u kojima je osnovna ideja najprepoznatljivija;
- ▶ u svom komentaru osnovne ideje djela ukažu i na njenu uvjerljivost.

Rad u skupini

Tema: Uočavanje strukturnih elemenata u kojima su ideje najpotpunije izražene

Rezultat: Skica projekta

- ▶ položaj, izgled i svijet Proklete avlige
- ▶ pojedinci s neobičnim sudbinama
- ▶ državna vlast i njene metode, zakoni, sudovi
- ▶ opći položaj čovjeka u svijetu
- ▶ nadahnuta pričanja zatvorenika o ženi
- ▶ kompozicija djela

Zajednička izrada polja aktivnosti

► Rezultat: Projektni plan - što, tko, kako (Što)

Nazivi tema

- Utvrditi kakav se svijet nalazi u Prokletoj avlji i obrazložiti što on predstavlja zajedno sa zatvorom u kome je smješten;
- Navesti likove koji se izdvajaju sa svojom neobičnom sudbinom i protumačiti u čemu je ta neobičnost;
- Objasniti kako su prikazani državna vlast, njene metode, zakoni, sudovi...?;
- Ukažati kako je u ovom djelu predstavljen opći položaj čovjeka u svijetu;
- Prokomentirati česta i nadahnuta pričanja zatvorenika o ženi. Istaknuti smisao te njihove vječite teme;
- Uočiti specifičnost kompozicije ovog djela i obrazložiti njihovu umjetničku opravdanost.

(Tko)

Svaki član skupine radit će na jednoj od navedenih tema koju je sam odabrao.

(Kako)

Izbor stručne literature uz nastavnikovu pomoć:

Petar Džadžić Predgovor "Prokletoj avlji"

Miloš I. Bandić Tamnica na kraju svijeta

Rade Vojvodić Zapis o Andriću, a posebno o "Prokletoj avlji"

Rad na temi izvan škole (individualni rad)

- istraživanje romana i literature

2. sat

Izvođenje projekta

(individualni rad - suradnja članova skupine)

Pregled očekivanog/urađenog

- Zatvorenici Proklete avlige su mješavina svijeta i s nacionalnog, rasnog i vjerskog aspekta čine svijet u malom koji simboličnim značenjem upućuje na obilježja našeg svijeta .
 - Izdvajanjem neobičnih sudbina sugerira se misao da je suvremeni čovjek izložen zlu svake vrste i da mu je život nesiguran i da protječe u strepnji i strahovanju.
- Positivne ljudske kvalitete i materijalni položaj ne mogu zaštитiti čovjeka od zla i opasnosti.
- Pred državnom vlasti i njenim zakonima sudi se općoj čovjekovoj krivici (kriv je po tome što je čovjek) i stoga i nije u mogućnosti dokazati svoju nevinost i kada je ona, po mjerilima razuma, očigledna.
 - Iz nemogućnosti dokazivanja svoje nevinosti proizilazi apsurdnost čovjekovog položaja u svijetu. Taj svijet nije zasnovan na načelima reda i harmonije, već opće pometnje i kaosa.
 - Ljepota žene ostaje jedina utjeha u svijetu vječitog užasa i vrijednost zbog koje u njemu ipak valja živjeti.
 - Svaki od glavnih likova stvara svojom pričom novog junaka s izuzetno složenom ljudskom sudbinom i tragičnim krajem.

Sve to sugerira ideju da u općem stradanju u svijetu najlošije prolaze izuzetne osobe, one s najviše dara i pameti.

Završavanje projekta: Prezentacija

Literatura:

- Interaktivno učenje, Banja Luka, 1999.
- Metodologija pedagogije, 1999.
- Pedagogija, Zagreb, 1999.
- Mogućnosti aktivnijeg učenja, Sarajevo, 1998.
- Pedagoški leksikon, Beograd, 1996.
- Odgojne funkcije srednje škole, Tešanj, 1995.
- Metode i tehnike istraživanja u psihologiji odgoja i obrazovanja, Zagreb, 1986.
- Pavle Ilić:Učenik, književno delo, nastava, Školska knjiga Zagreb, 1983.
- Stvaralaštvo i društveno ponašanje mladih, Sarajevo, 1980.
- Metodologija pedagoškog istraživanja i stvaralaštva, Zrenjanin, 1977.
- Inovacije u nastavi i njihov pedagoški smisao, Sarajevo, 1977.

KAZALO

I DIO

1. UVOD	5
1.1. Poznavanje osobnosti učenika	7
1.2. Stilovi učenja	10
1.3. Motivacija ličnosti	19
1.4. Komunikacija	22

II DIO

2. AKTIVNA NASTAVNA METODOLOGIJA	31
2.1. Preduvjeti aktivne metodologije	33
2.1.1. Okruženje	33
2.1.2. Odnos učenik nastavnik	37
2.1.3. Piramida učenja	37
2.1.4. Blumova taksonomija/ klasifikacija kognitivnog područja	38
2.2. Nastavne metode	46
2.2.1. Karakteristike rada u skupinama	46
2.2.2. Moždana oluja – "Brainstorming"	50
2.2.3. Aktivno slušanje	51
2.2.4. Intervju	55
2.2.5. Upitnik	57
2.2.6. Anketa	60
2.2.7. Posjetitelj u razredu	61
2.2.8. Centri učenja	63
2.2.9. Projektna metoda	67

III DIO

3. OCJENJVANJE I TEHNIKE OCJENJVANJA	71
3.1. Usmena provjera znanja	77
3.2. Ocjenjivanje rada u skupini	79
3.3. Portfolio	83
3.4. Test	88

3.5. Test praktičnih vještina	94
3.6. Dnevnik rada	96
3.7. Zadatak	98
3.8. Ocjenjivanje projektnog zadatka	100
IV DIO	
4. PRILOZI	103
Literatura	116